

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

FYODOR DOSTOYEVSKI

AMCANIN DÜŞÜ

Çeviri: NİHAL YALAZA TALUY

Fyodor Dostoyevski, 1850 yılında çarlığın baskıcı yönetimine karşı çıkan bir harekete katıldığı gerekçesiyle Sibirya'ya sürgüne gönderildiğinde *İnsancıklar*, *İkiz*, *Beyaz Geceler* gibi yapıtlarıyla edebiyat çevrelerinde saygın bir yer edinmişti. *Amcanın Düşü* adlı roman, Dostoyevski'nin acılarla geçen beş yıllık sürgün cezasını tamamladıktan sonra kaleme aldığı bir "edebiyata dönüş" yapıtıdır. Daha önceki kitaplarından çok farklı bir nitelik taşıyan *Amcanın Düşü* yergi ve taşlamanın ağır bastığı bir romandır. Dostoyevski, küçük kasaba insanların alışkanlıkları ve ahlak anlayışını eğlenceli bir yaklaşımla anlatır. İnsanın iç dünyasının en gizli yönlerini erişilmesi güç bir saydamlıkla yansıtan yapıtlarıyla XX. yüzyıl romanını da derinden etkilemiş olan Dostoyevski'nin bu grotesk farsını, Nihal Yalaza Taluy'un Rusça aslından yaptığı çeviriyle sunuyoruz.

#dünyaklasikleri #rusklasikleri #çarlıkrusyası #taşra #entrika
#ironi #eleştiri

Kapak resmi: Vasili Pukirev

canyayinlari.com | f | t | canyayinlari

12,5 TL

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

roman

ISBN 978-975-07-4021-3

9 789750 740213

FYODOR DOSTOYEVSKI
AMCANIN DÜŞÜ

Can Klasik

Amcanın Düşü, Fyodor Mihayloviç Dostoyevski

Rusça aslından çeviren: Nihal Yalaza Taluy

Dyadyuşkin son

© 1994, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1994

9. basım: Ocak 2021, İstanbul

Bu kitabın 9. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Düzeltili: Ebru Aydın, Mert Tokur

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Kapak uygulama: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı, iç baskı ve cilt: İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri

Çobançeşme Mah. Altay Sk. No: 8

Yenibosna-Bahçelievler, İstanbul

Sertifika No: 44066

ISBN 978-975-07-4021-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza, No: 9/25

Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

FYODOR DOSTOYEVSKİ AMCANIN DÜŞÜ

ROMAN

Rusça aslından çeviren

Nihal Yalaza Taluy

Fyodor Dostoyevski'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Budala, 1982

Tatsız Bir Olay, 2005

Beyaz Geceler, 2009

Karamazov Kardeşler, 2010

Öteki, 2010

Yeraltından Notlar, 2011

Yufka Yürek, 2011

Ölümler Evinden Notlar, 2012

İnsancıklar, 2014

Suç ve Ceza, 2015

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ, 1821'de Moskova'da doğdu. Petersburg Askerî Mühendislik Okulu'nu bitirdikten kısa bir süre sonra edebiyatla uğraşmak için askerlikten ayrıldı. İlk romanı *İnsancıklar* (1846), dönemin ünlü eleştirmeni Belinski'den büyük övgü aldı. Hemen ardından *İkiz* (1846) adlı kısa romanı geldi. Daha sonra art arda *Ev Sahibesi* (1847), *Beyaz Geceler* (1848) ve *Yufka Yürek'i* (1848) yayımlayan Dostoyevski, *Netoçka Nezvanova* (1849) adlı romanı yayımlandığı sıralar, devlet düzenini yıkmaya çalıştığı gerekçesiyle tutuklandı; ölüm cezası, Sibiry'a'da dört yıl ağır hapse ve dört yıl askerlik hizmetine çevrildi. Serbest bırakıldıktan ve evlendikten sonra *Amcanın Düşü* (1859) adlı komik eserini yazdı. Aynı yıl kaleme aldığı *Stepançikovo Köyü'nün* (1859) ardından kardeşiyle birlikte *Vremya* adlı bir edebiyat dergisi çıkardı. Aynı dergide tefrika edilen *Ölümler Evinden Notlar* (1861-1862), Dostoyevski'nin başlangıçtaki başarısını yeniden gündeme getirdi. Yine dergide yayımlanan *Ezilenler* (1861), eleştirmenlerin tepkilerine hedef olmasına karşın okurlarca beğenildi. 1862 yazında çıktığı bir Avrupa gezisi, beraberinde *Yaz İzlenimleri Üzerine Kış Notları* (1863) adlı ünlü makalesini getirdi. Aynı yıl dergisi kapatıldı. Yeniden Avrupa'ya gitti. Tek umudu, artık tutkunu haline geldiği kumardı. Ama tüm parasını rulette yitirdikten sonra güçlüğü Rusya'ya döndü. Kardeşiyle *Epoha* adlı yeni bir dergi çıkardı ve derginin ilk sayısında *Yeraltından Notlar* (1864) romanı tefrika edilmeye başladı. Hayatında bir talihsizlik dizisi başladı, karısını ve kardeşini kaybettikten sonra dergi kapandı. Alacaklılarının tehditleri üzerine, bir yayıneviden aldığı borçla Avrupa'ya kaçtı. Suç ve Ceza'yı

(1866) yazmaya başladı ve onun için aldığı avansla Rusya'ya döndü. Önce *Kumrbaz* (1866) adlı romanını yayımladı. Aynı yıl tamamladığı *Suç ve Ceza*, eleştirmenleri ve okurları hemen büyüledi. 1867'de asistanı Anna Snitkina'yla evlenerek yeniden yurtdışına çıktı; dört yıl Rusya'dan uzak kaldı. Alçaltıcı bir yoksulluk içinde geçen bu dönem boyunca ülkeden ülkeye dolaştı. Bütün bu güçlüklerle, sara nöbetlerine, vazgeçemediği kumar tutkusuna rağmen, ilk çocuklarının trajik ölümüne de katlanan genç karısı, bağlılığını bir an yitirmeden ona gerçek aşkı tattırdı. Dostoyevski, bu ağır yaşam koşulları altında da sendelemeyerek ikinci başyapıtı *Budala'yı* (1869) yazdı. *Budala'yı*, 1870' te *Ebedî Koca*, 1872'de *Ecinniler*, 1875'te *Delikanlı* izledi. *Karamazov Kardeşler'i* (1879-1880) yazmaya başladığında, artık ülke çapında tanınan ünlü bir yazardı. Dostoyevski bu arada, *Grajdanin'e* yazdığı "Bir Yazarın Günlüğü" (1873-1881) başlıklı köşe yazılarını, 1876-1877 yılları arasında aylık bir yayın olarak çıkardı. 1881'de Petersburg'da ölen Dostoyevski, Batılı ülkelerin edebiyat ve düşün yaşamında önemli bir rol oynamış, özellikle varoluşçuluğun temel kaynaklarından biri sayılmıştır.

NİHAL YALAZA TALUY, 1900 yılında Kazan'da doğdu. Liseyi Rusya'da bitirdikten sonra Türkiye'ye göç etti. Averçenko ve Mihail Zoşçenko gibi yazarlardan mizah öyküleri çevirdi. *Resimli Ay* ve *Varlık* dergilerinde çevirileri yayımlandı. Başta İvan Turgenyev, Lev Tolstoy, Fyodor Dostoyevski ve Nikolay Gogol'ün yapıtları olmak üzere, Rus edebiyatından yüzden fazla roman, oyun ve çocuk kitabını Türkçeye kazandırdı. 1968 yılında İstanbul'da öldü.

Mordasov tarihçesinden bir yaprak

Marya Aleksandrovna Moskaleva, Mordasov'un kuşkusuz bir numaralı kadınıdır. Duruşu, başkalarına ihtiyacı olmak şöyle dursun, tam tersine, herkes ona muhtaçmış gibi bir anlam taşır. Doğrusunu isterseniz kimse sevmez onu, hatta herkes açıkça nefret eder, ama bir yandan da hepsinin ödü kopar ondan. Marya Aleksandrovna'nın istediği, siyasetine uygun düşen de budur zaten. Marya Aleksandrovna dedikoduya son derece meraklıdır; o kadar ki, gündüz bir haber duymamışsa gece gözüne uyku girmez. Ama takındığı tavırlar yüzünden, onun dünyanın değilse de, Mordasov'un başdedikoducusu olduğu kimsenin aklından geçmez. Tam tersine huzurunda sanki bütün dedikodular yok olur, dedikoducular onun karşısında, öğretmenin önünde kızarıp bozaran öğrencilere döner, sözlerini şaşırırlar; konuşma hemen daha önemli konulara aktarılır. Marya Aleksandrovna, bazı Mordasov'lular hakkında öyle okkalı, kepazece şeyler bilir ki, fırsat düşse, bunu kendine özgü bir biçimde anlatsa, Mordasov, Lizbon depremine uğramışa döner. Oysa Marya Aleksandrovna'nın ağzı bu tür sırlar bakımından pek sıkıdır, olsa olsa ancak en yakın arkadaşlarına açılır... Yalnızca arada bir korkutur: "Biliyorum ha!.." gibilerden çıtlatarak korku verir. İster kadın, ister erkek olsun, kar-

şısındakini vurup yıkmaktan çok, sürekli bir korku içinde tutmaktan hoşlanır. Zekâ ve siyaset de budur zaten! Marya Aleksandrovna, eşsiz *comme il faut*'luğuyla¹ hepimizin üstündedir; herkes onu örnek olarak görür. Bir rakibesini tek sözle serip yok etmek onun için işten değildir, bunu hep bilir. Üstelik, söylediğinin farkında değilmiş gibi bir tavır da takınır. Böyle bir özelliğin seçkin çevrelere özgü olduğu herkesçe bilinir. Kısacası, bu davranışlarıyla Marya Aleksandrovna, Pinetti'yi² bile bastırır. Nüfuzlu ahbabları pek çoktur. Mordasov'a kim geldiyse gösterdiği konukseverliğe hayran olmuş, sonraları onunla uzun zaman mektuplaşmışlardı. Hatta birisi ona şiirler de yazmıştı. Marya Aleksandrovna bunları övünerek sağa sola gösteriyordu. Mordasov'a uğrayan bir edebiyatçı ona uzun bir hikâye adanmış, evindeki bir toplantıda okuyarak son derece iyi bir izlenim uyandırmıştı. İlimizin topraklarında bulunan boynuzlu bir solucanı incelemek için ta Karlsruhe'den gelen ve bu solucan hakkında *in-quarto*³ dört ciltlik kitap yazan bir Alman bilgini, Marya Aleksandrovna'nın konukseverliği ve nezaketinin öylesine etkisinde kalmıştı ki, hâlâ Karlsruhe'den çok saygılı ve ahlaki bir mektuplaşmaya devam etmektedir. Marya Aleksandrovna'yı bazı bakımlardan Napoléon'a benzetenler oluyor. Tabii bunu daha çok alay etmek amacıyla düşmanları yapmaktadır. Ama ben yapacağım kıyaslamanın bütün tuhaflığını kabul etmekle birlikte şöyle safça bir soru sormaktan kendimi alamayacağım: Napoléon'un alabildiğine yükseldikten sonra başının neden döndüğünü söyler misiniz bana?.. Hanedanı tutanlara göre, kral

1. (Fr.) Kusursuz bir hal ve duruş. (Ç.N.)

2. Giovanni Giuseppe Pinetti (1750-1803): Doğal sihir profesörü olarak da bilinen dönemin en ünlü illüzyonisti. Zamanın İtalyan hokkabazı. (Ç.N.)

3. Forması, dörde katlanarak sekiz sayfadan oluşan kitap. (Ç.N.)

soyundan olmayan Napoléon bir *gentilhomme*¹ bile değildi. Bu yüzden çıktığı yükseklikten ürkmüş, kendisine asıl yakışan yeri ve mevkiyi hatırlamıştı. Bu varsayım belki de eski Fransız saraylarının parlak nüktelerinden biridir, ama ben, haddim olmayarak şunu soracağım: Acaba neden Marya Aleksandrovna'nın hiçbir zaman, hiçbir durumda başı dönmez, kendisi sonuna kadar Mordasov'un bir numaralı hanımefendisi kalır? Zaman zaman, "Bakalım, şimdi bu güç durumda ne yapacak bizim Marya Aleksandrovna?" diyenler olmuştur. Oysa güç durumlar gelip geçer, Marya Aleksandrovna'nın kılı bile kıpırdamaz... Her şey eskisi gibi, belki eskisinden de iyi gider. Örneğin, Marya Aleksandrovna'nın kocasının kıt aklı ve yeteneksizliği yüzünden gelen müfettişi kızdırıp işinden olduğu herkesin hatırlındadır. Marya Aleksandrovna'nın sarsılarak küçüleceğini, yalvarıp yakarmaya başlayacağını, kısacası bundan sonra yelkenleri suya indireceğini sananlar olmuştur. Oralı bile olmadı. Altan almakla eline bir şey geçmeyeceğini anlamış, ne yapıp edip çevresinde saygınlığını kaybetmemişti. Böylece evi hâlâ Mordasov'un birinci evi sayılmakta devam ediyor. Gerçi dost görünen, aslında Marya Aleksandrovna'nın azılı düşmanı olan savcının karısı Anna Nikolayevna Antipova, o sıralar zaffer borusu çalmaya başlamıştı. Ama Marya Aleksandrovna'yı bozguna uğratmak kolay iş değildir. Bu olay onun ne derece kökleşmiş olduğunu bir kere daha gösterdi.

Adını andığımız için Marya Aleksandrovna'nın kocası Afanasi Matveyiç hakkında da birkaç söz söylemek yerinde olacak. Afanasi Matveyiç oldukça kerli ferli görünüşlü, ahlakça da oldukça tutarlı bir adamdı. Gelgelelim, tehlikeli durumlarda apışıp kalma huyu vardı. Ama

1. (Fr.) Centilmen. (Y.N.)

isim günü toplantılarında beyaz kravatıyla pek heybetli görünürdü. Yazık ki, ağzını açar açmaz heybeti de sönüverirdi. O konuşunca, bağışlayın, ama kulakları tıkayıp kaçmaktan başka çare yoktu. Anlayacağınız, adamcağız Marya Aleksandrovna'nın hiç mi hiç dengi değildi; herkes bu görüşteydi. Karısının böyle işlerdeki dehası sayesinde mevkisinde tutunabiliyordu. Bence, Afanasi Matveyiç, bostan korkuluğu olmaktan başka işe yarayacak adam değildi; ancak o işte yurttaşlarına gerçekten yararlı olabilirdi. Bunun için Marya Aleksandrovna'nın, kocasını Mordasov'dan üç *verst*¹ ötedeki köylerine yollaması pek yerinde bir hareket oldu. Sırası gelmişken, bu 120 nüfuslu köyün, Marya Aleksandrovna'nın aile soyluluğunu koruyan biricik servet ve gelir kaynağı olduğunu söylemeliyiz. Afanasi Matveyiç'i yanında tutmasının nedeni, bir yandan çalıştığı yerden aldığı aylık, bir yandan da başka türlü kazançlardı... Bunlar ortadan kalkınca adamcağızın değeri sıfıra düştü, ıskartaya çıkarıldı. Marya Aleksandrovna'nın doğru görüşlülüğü ve tavırlarındaki kesinlik herkesçe takdir edildi.

Köyde Afanasi Matveyiç'in rahatı pek yerinde... Bir kere uğramıştım ona, yanında tam bir saat kalarak hoş vakit geçirdim. Beyaz kravatlarından birini çıkarıp öbürünü takıyor, ayakkabılarını parlatıyor.. Bu işi yapmak zorunda olduğundan değil, sırf sevdiği için yapıyor; ayakka-bısının pırıl pırıl olmasına bayılıyor. Günde üç kere çay içmek, sık sık hamama gitmek de zevkleri arasında – doğrusu hayatından hoşnut.

Siz, Marya Aleksandrovna ile Afanasi Matveyiç'in biricik kızları Zinaida Afanasyevna'ya ait bir buçuk yıl önceki çirkin olayı hatırlar mısınız? Zinaida, anlatılmaz

1. 1 kilometre 67 metreye karşılık gelen Rus ölçü birimi. (Y.N)

derecede güzel, örnek terbiye görmüş bir kızdır. Buna karşın 23 yaşında hâlâ bekârdır. Zina'nın bu zamana kadar kocasız kalmasının nedenlerinden biri, bir buçuk yıl önce ilimizde değersiz bir öğretmenle arasında geçenlerle ilgili oldukça karışık söylentilerdi; bu söylentiler şu âna kadar da kesilmedi. Hâlâ Zina'nın yazdığı bir aşk mektubundan, mektubun Mordasov'da şunun bunun elinde gezdiğinden söz edilir. Fakat söylesenize: Mektubu gözüyle gören oldu mu? Elden ele gezmiş de sonra ne olmuş bu mektuba? Hakkında herkes bir şeyler duymuş ama gören yok... Daha doğrusu ben, bu mektubu gören tek bir kişiye rastlamadım. Ama Marya Aleksandrovna'ya bu konudan söz açacak olsanız, açıkça anlamazlıktan gelir. Şimdi, bunun gerçekten olduğunu, yani Zina'nın o mektubu yazdığını varsayalım; (tahminime göre bu kesinlikle olmuştu ya...) Marya Aleksandrovna'nın bu konudaki becerikliliği övgüye değmez mi? Böyle uygunsuz, rezilce bir olayı ne ustalıkla örtbas etti, ortadan siliverdi! Ne bir iz ne bir kalıntı... Bütün alçakça iftiralara sırt çeviriyor artık. Oysa biricik kızının şerefini korumak için o zamanlar nasıl çırpındığını bir Tanrı bilir.

Zina'nın evlenmeyişine bir de şu bakımdan şaşmamalı: Mordasov'da ona göre koca var mıydı? Zina ancak serveti yerinde, muhteşem bir prense varabilir. Onun gibi güzeller güzeline ancak bu yaraşır. Yalnız, dehşetli mağrur, hem de haddinden fazla mağrurdur. Bazılarının dediklerine göre, Mozglyakov adında biri istemiş onu, ama bu evlenmeye olacak gözüyle bakan yok. Mozglyakov genç, yakışıklı, şık bir delikanlı; 150 nüfuslu, ipoteksiz bir köyü var, kendisi Petersburg'lu... Ama başında kavak yelleri esiyor; uçarı, birtakım yeni fikirlere saplanmış zevzeğin biri! Zaten 150 can pek de çok sayılmaz; üstelik araya yeni fikirler de karışınca... Yaa, olacak iş değil bu evlenme!

Lütüfkâr okuyucunun buraya kadar okuduklarını aşağı yukarı beş ay önce duygulu bir zamanımda yazmıştım. Burada Marya Aleksandrovna'ya biraz zaafım olduğunu da açıklamalıyım. Bu muhteşem hanımefendiye bir övgü yazısı kaleme almak istiyordum zaten. Bunu eskinin, o eşsiz, ama Tanrı'ya şükür bir daha geri gelmeyecek zamanlarının *Kuzey Arı* gazetesiyile çağdaş dergileri örnek alarak, kıvrak bir üslupla mektup biçiminde yazacaktım. Ama tek bir mektup yazacak arkadaşım olmadığı için, üstelik edebiyat konusunda aşırı ödleklğim yüzünden, yazılarım bir kalem denemesi, hoşça geçen bir zamanın anıları olmaktan öteye geçmedi; masamda kaldıkça kaldı... Üzerinden beş ay geçti. O aralık Mordasov'da pek garip bir olay oldu: Günlerden bir gün, sabahın erken saatlerinde şehrimize Prens K. geldi ve doğrucu Marya Aleksandrovna'nın evine indi. Bu ziyaretin sonuçları saymakla bitmez. Prens, Mordasov'da yalnızca üç gün kaldı, ama bu üç gün pek meşum, unutulmaz anılar bıraktı ardında... Bir şey daha söyleyeyim: Prens'in gelişi şehrimizde bir çeşit devrim yarattı. Hikâyesi haklı olarak Mordasov tarihinin en önemli yapraklarından birini oluşturur. Ben de kısa bir duraksamadan sonra bu yaprağı, edebî bir biçim vererek sayın okurların yargılarına sunmak üzere yayımlamaya karar verdim.

Anlatacaklarım, Marya Aleksandrovna ile evinin Mordasov'daki yükselişi, şöhreti ve dört başı mamur düşünüşünün ayrıntılı, dikkate değer hikâyesidir. Bir yazar için değerli, çekici bir konu doğrusu. Kuşkusuz, ilkin Prens K.'nin şehrimize gelişinin, Marya Aleksandrovna'nın evinde konuk kalmasının ne özelliği olduğunu açıklamamız gerekir. Bunun için Prens K. hakkında da birkaç söz söylemeliyiz. İşe bundan başlayacağım, çünkü bu kişinin özgeçmişi, hikâyemizin devamı için kaçınılmazdır. Başlıyorum.

2

Söze başlarken hemen söyleyeyim ki, Prens K. aslında pek o kadar ihtiyar olmadığı halde, insan ona bakınca adamcağız o anda oracığa yığılıverecekmiş gibi gelirdi; o derece çökmüş, daha doğrusu yıpranmış hali vardı. Mordasov'da Prens K. hakkında son derece tuhaf, akla hayale sığmaz şeyler anlatılırdı. İhtiyarın biraz kaçık olduğunu söyleyenler de vardı. Herkesin en çok şaştığı, dört bin can sahibi tanınmış, geniş bir aileye mensup, istese ilde önemli roller oynayabilecek bir mülk sahibinin muhteşem malikânesine çekilerek sessiz sedasız, tek başına yaşamasıydı. Çoğu kimse onu altı-yedi yıl önce Mordasov'a geldiği zamandan tanıyordu. Herkes, onun o zaman yalnızlıktan asla hoşlanmadığı gibi, bir keşişe de hiç benzermediğinde kesin olarak birleşiyordu.

Ben de prens hakkında güvenilir bir kaynaktan şunları öğrenmiştim:

Prens, vaktiyle, gençliğinde, yani pek uzak bir geçmişte, çok parlak bir hayat yaşamıştı. Eğlenmiş, çapkınlık etmiş, birkaç kere Avrupa'ya gidip paralarını har vurup harman savurmuştu. Pek parlak bir zekâsı olmadığı söyleniyordu. Servetini tükettikten sonra ihtiyarlık günlerinde meteliksiz kaldığının farkına varmış. Dostlarından biri ona, açıkartırmaya çıkarılmış olan köyüne dön-

mesini salık vermiş. Prens, Mordasov'a gelmiş, tam altı ay kalarak alabildiğine eğlenmiş. Taşra hayatı pek sarmış onu. Taşralı kadınlarla kaynatırken son kalan kuruşlarını da tüketmiş. Zaten aslında ensesine vurulup lokması ağzından alınacak tipte biriymiş. Buna, kendince prenslere yaraşır cömertliği de eklenince, sonuç belli... Yine de bu eli açıklık, Mordasov'da yüksek sosyetenin törelerinden sayılır; kınayacak yerde çekici bulurlar böylelerini. Özellikle sosyete kadınları, sevimli konuğun hayranı imişler. Prens Mordasov'daki hayatıyla ilgili ilginç anıları varmış. Prens, gününün büyük bir bölümünü nasıl süsüyle uğraşarak geçirdiği konusunda anlattıkları çok ilginçti. Bedeni ayrı ayrı parçalardan yapılmış gibiymiş. Nerede ve nasıl bu derece hırpalanıp hurdalaştığını bilen yokmuş. Saçları, bıyıkları, favorileri, ince İspanyol sakalı bile son kılına kadar hep takmamış. Her gün yüzüne düzgün ve allık sürermiş; yüzündeki kırışıklıkları özel ince tellerle gerip düzelttiğini ileri sürenler bile vardı. Sözde bu telleri saçlarının arasında saklamış. İtalya yolculuklarından birinde, çapkınlık ederken, pencereden atlayarak kaburga kemiklerini kırmış; bu yüzden korse giydiği söylenirdi. Sol ayağı topaldı; o ayağı da sözde takmamış... Ayağını Paris'te bir aşk serüveninde kırıp kaybetmiş. Yerine takılan yenisi mantardan yapmamış. İnsanoğlu bu, canının istediğini söyler! Ama sağ gözünün, çok ustalıkla yapılmış bir cam göz olduğu gerçektir. Dişleri de kendisinin değil, takmamış. Prens bütün gün bir sürü patentli sularla yıkanır, kokular, pomatlar sürüp sürüştürürmüş. Ama onun o sıralar bile gözle görünür biçimde çökmeye ve çekilmez derecede gevezeleşmeye başladığı hatırlardadır. Yıldızı göz göre göre sönüyordu... Meteliksiz kaldığını duymayan yoktu. Tam o sıralar, hiç beklenmedik bir anda, Paris'te yaşayan ve yakın akrabalarından olduğu halde prensin mirasçısı olması için en ufak umut taşı-

madığı çok ihtiyar bir kadın ölüverdi. Kadın ölmeden bir ay önce yasal mirasçısını gömdüğü için talih kuşu prensin başına kondu. Mordasov'dan altmış *verst* uzaklıkta dört bin nüfuslu bir malikâne hiç bölünmeden ona geçti. Miras işlerini tamamlamak için Petersburg'a gitti. Kadınlarımız hep birlikte ona çok parlak bir veda ziyafeti çektiler. Prens o ziyafette ne derece neşeli olduğunu hâlâ hatırlayanlar vardır; sözcük oyunları yapmış, herkesi katılasıya güldürmüş, garip hikâyeler anlatmış... Duhanovo'ya (yeni malikânesine) bir an önce yerleşip orada eğlenceler, piknikler, balolar, donanma geceleri düzenlemeye söz vermiş. Mordasov'lu hanımefendiler, prensin gidişinden sonra tam bir yıl vaat edilen eğlenceleri sayıkladılar, sevgili ihtiyarcığı büyük bir sabırsızlıkla beklediler. Bu arada, ara sıra Duhanovo'ya gezintiler yaptıkları oluyordu. Duhanovo'daki eski zaman işi konak, aslan biçiminde kırılmış akasyalarla, yapma höyüklerle, havuzlarla dolu, park kadar büyük bir bahçenin ortasındaydı. Bahçedeki havuzlarda, içinde tahtadan oyma, kaval çalan Türklerin heykelcikleri bulunan kayıklar yüzerdi. Şurada burada kameriyeler, pavyonlar, çeşitli eğlence araçları göze çarpıyordu.

Sonunda prens döndü, ama dönüşü oradakileri hem şaşırttı hem hayal kırıklığına uğrattı. Prens, Mordasov'a hiç ayak basmadan, doğruca Duhanovo'ya geçip oraya yerleşti ve dünyayla ilgisini kesti. Hakkında çeşitli, birbirinden tuhaf söylentiler dolaşmaya başladı. Prens hikâyesi o dönemden beri açıklığını gitgide kaybederek efsanevi bir havaya bürünüyor. Prens, Petersburg'daki işi pek başaramamıştı. İleride mirasçısı olacak akrabaları, besbelli bu serveti de çarçur edeceği korkusuyla bunaklığını ileri sürerek onu hacir altına aldirmaya uğraşmışlardı. Bazıları, prensi tımarhaneye sokmayı bile istediklerini, ama yine akrabalarından nüfuzlu birisinin, onu korudu-

ğunu söylüyorlardı. Bu adam, yarı yarıya ölü, yarı yarıya takma ve yapma parçalardan oluşan zavallı prensin, nasıl olsa yakında göçeceğini, malikânesinin tımarhaneye başvurmadan da mirasçılarının eline geçeceğini ileri sürmüştü. Dediğim gibi, Tanrı insanı bizim Mordasov'luların diline düşürmesin! Bütün bu işler prensi o derece ürküttü ki, adamcağızın huyu kökten değişti, ödlele, münzevinin biri olup çıktı. Mordasov halkından birkaçı, sırf meraktan Duhanovo'ya, onu kutlamaya gittiler. Ama kimi içeri alınmadan gerisingeriye döndü, kimi pek tuhaf biçimde karşılandı. Prens, eski dostlarını tanımıyordu bile... İddiaya göre: Tanımak bile istemiyordu. Valimiz de ziyarete gidenler arasındaydı. Dönüşte prensin gerçekten aklından biraz zoru olduğunu ileri sürdü. Duhanovo'ya gidişini ne zaman hatırlasa suratı asılırdı. Kadınlarımız prensin haline açıktan açığa kızıyorlardı. Sonunda önemli bir şey öğrenildi: Prensle birlikte Petersburg'dan, adı Stepanida Matveyevna gibi bir şey olan, bilinmedik bir kadın gelmişti; prensi avucuna alan oydu. Evin anahtarları, bu yaşlı, şişman, daima basma entari giyen kadının elinden düşmüyordu. Prens, tıpkı çocuk gibi onun dizinin dibinden ayrılmıyordu. Kadın onu kendi eliyle yıkıyor, nazlı bir bebek gibi kucağında taşıyordu. Prensın yanına ziyaretçileri, hele durumu yoklamak amacıyla Duhanovo'ya yavaş yavaş gelmeye başlayan akrabalarını almayan da oydu. Mordasov'da bu anlaşılmaz ilişkileri herkes ve en çok kadınlarımız dillerine doladılar. Ayrıca Stepanida Matveyevna'nın prensin malikânesini tek başına, dilediği gibi yönettiği de söyleniyordu. Kadın oranın kâhyalarını, kâtiplerini, hizmetçilerini kapı dışarı ederek bütün gelirleri kendi topluyormuş. Ama köylüler hayatlarından hoşnut olduklarına göre, yönetimi iyi olmalıymış. Prense gelince, günlerini tuvaletiyle uğraşarak geçiriyor; perukalarını, fraklarını giyip giyip çıkarıyor-

muş. Kalan zamanında, Stepanida Matveyevna'yla iskambil oynuyor, fal açıyor, uslu bir İngiliz kısrığına binecek geziyormuş. Stepanida Matveyevna, bu gezintilerde onu, ne olur ne olmaz diye, kapalı bir arabayla izliyormuş. Çünkü prensin biniciliği, gösterişten başka bir şey değilmiş; ihtiyarcığın eyerde duracak hali kalmamış artık. Prensın bazen yaya gezindiğini de görenler varmış. Sırtında paltosu, başında geniş kenarlı şapkası, boynunda bir kadın eşarbi ve monokl gözlüğüyle, mantar, kır çiçeği ve peygamberçiçeği toplamak için sol koluna taktığı bir hasır sepetle dolaşmış. Stepanida Matveyevna bu gezintilerde de eksik olmazmış. Arkasından, çam yarması gibi iki uşakla her olasılığa karşı boş bir araba gidermiş. Yolda karşısına bir köylü çıkıp kenara çekilerek, şapkası elinde, "Günaydın gözümüzün nuru, babamız prens hazretleri!" diye önünde eğilince prens hemen saplı gözlüğüyle adamı süzer, sevimli bir halle başını sallayarak tatlı bir sesle, "*Bonjour mon ami, bonjour!*"¹ diye karşılık verirmiş. Bu ve buna benzer söylentiler pek çok dolaşmış Mordasov'da. Pek yakında oturduğu için prensi bir türlü akıllarından çıkaramıyorlardı. Bunun için güzel bir sabah, insanlardan kaçan bu garip prensin, Mordasov'a gelip Marya Aleksandrovna'da kaldığı haberi yayılınca toplu şaşkınlığın derecesini anlamak güç değildi. Herkes telaşa düştü, heyecanlandı. Bir açıklama bekliyor, birbirlerine olayın anlamını soruyorlardı. Hatta bazı kimseler, Marya Aleksandrovna'ya gitmeyi düşündüler. Evet, prensin gelişi herkesi şaşırttı. Kadınlar birbirlerine mektuplar yolluyor, ziyaretlere hazırlanıyorlardı; kimi hizmetçisini kimi kocasını keşfe çıkarıyordu. Herkesi en çok şaşırtan şey, prensin başka yerde değil de Marya Aleksandrovna'

1. (Fr.) Günaydın dostum, günaydın! (Ç.N.)

da kalmasıydı. Buna en çok, prensle uzaktan akrabalığı olan Anna Nikolayevna Antipova içerlemişti. Bütün bu sorunları çözümlemek için, nasıl olsa doğrudan doğruya Marya Aleksandrovna'ya uğramak gerektiği için, aziz okuyucularımızdan da oraya buyurmalarını rica edeceğiz. Gerçi henüz sabahın onu, ama hanımefendinin yakın ahbablarını kabul edeceğini umarım. Hiç olmazsa bizleri kesinlikle geri çevirmeyecektir.

Sabah. Saat on. Marya Aleksandrovna'nın anacadedeki evinde, önemli hallerde "salon" adını verdiği odadayız.

Marya Aleksandrovna'nın ayrıca özel bir oturma odası da vardır. Bulunduğumuz salonun döşeme tahtası oldukça iyi boyanmış, ithal duvar kâğıdı da fena değil. Pek zarif sayılamayacak oda takımında kırmızı renk hâkim. Şöminenin olduğu duvara bir ayna asılmış; şöminenin üzerinde, aynanın altında meleklerle süslü, tunçtan, oldukça zevksiz bir saat duruyor. Pencereleler arasında, kılıfları kaldırılmış iki boy aynası var. Aynaların karşısındaki küçük masalara birer saat daha konmuş. Arka duvarın yanında, Zina için getirtilen, son derece güzel bir kuyruklu piyano var; Zina iyi piyano çalar. Yanan şöminenin yakınında, yapmacık bir düzensizlikle serpiştirilmiş birkaç koltukla aralarında ufak bir masa görüyoruz. Odanın öbür ucunda pırıl pırıl beyaz örtüyle örtülü bir masada gümüş bir semaver kaynıyor; masadaki çay takımı pek şirin. Çay sofrasının başına Marya Aleksandrovna'nın uzak akrabası Nastasya Petrovna Ziyablova geçmiş. Bu kadın hakkında birkaç söz söylemeden geçmeyelim. Otuzunu geçkin, siyah saçlı, tazeliği henüz yerinde, canlı koyu kahve rengi gözleri fıldır fıldır dönen, oldukça güzel

bir kadın. Her zaman neşelidir, kahkahası hiç eksik olmaz; oldukça da kurnaz, dedikoducu ve işini bilen bir hatun. İki çocuğunu yatılı okulda okutuyor. Yeniden kocaya varmak için de can atıyor. Hali tavrı oldukça serbest. İlk kocası subaydı. Marya Aleksandrovna kendisine çok yaraşan açık yeşil bir elbiseyle şöminenin yanına oturmuş, keyfinden kabına sığamıyor. Şu anda yukarıda tuvaletiyle uğraşan prensin gelişine son derece sevinçli... Sevincini saklamaya da çalışmıyor. Karşısında ayakta duran delikanlı, çeşitli pozlar alarak ona bir şeyler anlatıyor. Bakışlarından, dinleyicilerinin gözüne girmek istediği belli. Yaşı yirmi beş dolayında, tavırlarında gereğinden çok taşkınlık, nükte yapmaktaki ustalığına bu kadar güven olmasa genel olarak hiç fena değil. Sarışın, yakışıklı, giymi gerçekten güzel. Bu, yukarıda sözünü ettiğimiz, gelecek için büyük umutlar veren Bay Mozglyakov'dur. Marya Aleksandrovna, içinden delikanlıyı kofça bulmakla birlikte iyi karşılıyor. Kızına talip olan Mozglyakov, kendi söyleyişiyle, Zina'yı "çılgınca" seviyor... Konuşurken gözlerini ondan ayırmıyor, nükteleri ve neşesiyle kızı güldürmeye çalışıyor. Ama Zinaida Afanasyevna, açıkça yüz çeviriyor ona. Şu anda piyanonun yanında durmuş, parmağıyla bir notanın sayfalarını karıştırıyor...

Zina, bir meclise girer girmez genel hayranlık uyandıran kadın tiplerindendir. Akıl almaz derecede güzel; uzun boylu, kapkara gözleri, siyah saçları var. Beli ince, göğsü harikulade bir yapıda. Omuzlarıyla kolları tam klasik ölçülere uyan bir güzellikte. İnsanı baştan çıkaran, bakışları çeken ayakları, kraliçeler gibi bir yürüyüşü var.

Genç kız, o gün biraz solgun görünüyordu. Yine de dolgun, son derece biçimli al dudakları ve arasından bir dizi inci gibi parıldayan, düzenli ufak dişleri bir görüldü mü bir daha akıldan çıkacak gibi değildi. Yüz anlatımı ciddi, hatta sertti. Mösyö Mozglyakov, Zina'nın dik ba-

kışları altında eziliyor, cesaret edip yüzüne baktıkça ürpertiler geçiriyordu. Zina'nın çevresindekilere önem vermezmiş gibi bir tavrı vardı. Çok sade, ince, beyaz bir elbise giymişti; beyaz renk ona son derece yakışıyordu. Zaten böyle bir güzelliğe ne gitmezdi ki. Parmağında, saç tellerinden örülmüş bir yüzük vardı; saç rengine bakılırsa, bu annesinden olamazdı. Mozglyakov bu saçları kimden aldığını sormaya asla cesaret edememişti. O sabah Zina, her zamankinden daha sessiz, üstelik mahzun görünüyordu, sanki bir şeye üzülmüyordu. Marya Aleksandrova ise ikisinin yerine konuşuyordu. Ama o da arada bir kaygı dolu bakışlarını kızından yana kaydırıyor, o da Zina'dan korkar görünüyordu.

Cıvıltılı bir sesle, "Öyle seviniyorum Pavel Aleksandroviç, öyle seviniyorum ki," diyordu, "pencereye koşup avazım çıktığı kadar bağırmak istiyorum. Tabii, vaadinizden, iki hafta önce gelerek Zina ile bana yaptığınız sevimli sürprizden söz etmiyorum, o ayrı! Sevgili prensi bize getirmenizden son derece memnunum. Bu şirin ihtiyarcı-ğın nasıl sevdiğimi bilemezsiniz! Ama hayır, siz anlayamazsınız beni. Ne kadar dil döksem, siz gençler bu hayranlığıma akıl erdiremezsiniz. Prens, daha şöyle altı-yedi yıl önce, benim için ne olduğunu bilemezsiniz. Hatırlar mısınız Zina... yok, sen teyzendeydin o sıralar, unuttum... İnandır mısınız Pavel Aleksandroviç, o zamanlar prensin ablası, annesi gibiydim. Bir çocuk gibi dediğimden çıkmazdı. İlişkilerimizde saf, şefkat dolu, soylu, neredeyse *çobansı*¹ bir hava vardı. Bunu tam olarak nasıl adlandıracağımı ben de bilemiyorum... Bunun için *ce pauvre prince*² yalnız benim evimde geçirdiği zamanları şükranla hatırlamaktadır.

1. Fransız edebiyatındaki çobanları kastetmektedir. (Ç.N.)

2. (Fr.) Şu zavallı prens! (Ç.N.)

Size bir şey söyleyeyim mi Pavel Aleksandroviç, bana getirmekte belki de onun kurtuluşunu sağladınız. Son altı yıldır onu her hatırlayışında kalbim sızlardı. Belki inanmazsınız: Düşlerime girdiği bile oluyordu... İşittiğime göre, o korkunç kadın büyü yapmış, mahvetmiş onu. Bereket versin siz yetiştiniz de pençesinden kurtardınız. Şimdi fırsattan yararlanarak temelli kurtarmalı onu. Bana şu karşılaşmanızı bir daha anlatsanıza ne olur. Az önce telaşlıydım, sorunun ancak kaba çizgileriyle ilgilendim, oysa işin özü her zaman gözden kaçan, önemsiz ayrıntılardır. En önemli hallerde bile ben hep ayrıntılarla ilgilenirim. Bunun için prensimiz orada süsüyle uğraşırken..."

"Kaç kere anlattım bunları Marya Aleksandrovna," diye atıldı Mozglyakov. Fakat hikâyesini onuncu kez tekrarlamaya hazır olduğu her halinden anlaşılıyordu; zevk alıyordu bundan.

"Bütün gece yoldaydım. Tabii bütün gece de göz kırpmadım." (Zina'ya dönerek) "Nasıl acele ettiğimi tahmin edersiniz," diye ekledi. "İstasyonlarda at yüzünden kavga ettim durdum. Yaptıklarımı yazsam, güzel bir yeni tür şiir olurdu. Neyse, geçelim bunları... Sabahın altısında son istasyon İgişevo'ya geldim. İliklerime kadar donduğum halde orada kalıp ısınmak istemiyordum. 'At isterim!' diye avazım çıktığı kadar bağıriyordum. İstasyon müdürünün emzikli karısını öyle korkuttum ki, kadıncağız sütten kesildi belki de... Şafak harikaydı! Kar taneleri pespembe bir renk alıyor, hiç gördünüz mü bilmem? Ama benim hiçbirine aldırdığım yoktu, ha babam yol alıyordum! Atları neredeyse zorla kopardım; 9. derece bir memura hazırlamışlardı, neredeyse adamı düelloya davet edecektim. İstasyondakiler, bir çeyrek saat önce oradan bir prensin geçtiğini anlatıyorlardı. Geceyi istasyonda geçirmiş, atlar da kendisine aitmiş... Hoş, anlattıklarını dinlediğim yoktu ya, arabaya atladığım gibi uçmaya başla-

dım. Fet'in¹ bir elejisinde buna benzer bir bölüm vardır... Şehre tam dokuz *verst* kala, Svetozer Manastırı dönemesinde bir kargaşa dikkatimi çekti: Büyücek bir yolcu arabası devrilmiş; arabacıyla iki uşak arabanın başında şaşkın şaşkın bakınıyorlardı. Yana yatmış arabadan acı acı haykırışlar, iniltieler duyuluyordu. İlkın, 'Adam sen de, dışarlıklının biri, ne hali varsa görsün!' dedim, geçmek istedim. Ama yapamadım, insanseverliğim ağır bastı. Heine'nin² dediğı gibi, 'Şu her şeye burnunu sokan insanseverlik...' Durdum. Arabacımız Semyon'la –o da tam Rus yüreğı taşıyan bir adam– yardıma koştuk. Altı kişı bir olup arabayı doğrulttuk. Zaten tekerleğı filan yok, kızaklı araba... O sırada şehre odun taşıyan köylülerin de yardımını dokundu, bahşış verdim tabii. Kendi kendime, istasyonda sözünü ettikleri prens olmasın, dedim. Bir de baktım: Aman Tanrım, Prens Gavriladeğil mi bu?.. Şu rastlantıya bakın! 'Prens!.. Amca!..' diye bağırmaya başladım. Tabii beni görür görmez tanıyamadı. Ama arkasından, bir daha bakınca tanır gibi oldu. Yine de açıkça söyleyeyim, prens şimdi bile benim kim olduğumu tam olarak bilmez. Sanırım beni akrabası değıl de başka biri sanıyor. Yedi yıl kadar var, Petersburg'da görmüştüm onu. O zaman çocuk sayılırdım daha... Üzerimde öyle bir etki bıraktı ki, hiç unutamadım onu. Ama o beni nereden hatırlayacak! Tanıttım kendimi, pek memnun oldu, boynuma sarıldı, bir yandan da korkudan titreyip ağılıyordu; vallahi, gözümle gördüm, ağılıyordu. Arabama bindirdim, hiç olmazsa bir gün dinlenmesi için Mordasov'a uğramaya razı ettim. Karşı koymadı. Yolda, Svetozer Manastırı'na, büyük sayğı duyduğı Rahip Misail'e gittiğini anlattı. Onun, adını artık herkesin duyduğı Stepanida Matveyevna'sı var ya,

1. Afanasi Afanasieviç Fet (1820-1882): Rus şair ve çevirmen. (Ç.N.)

2. Heinrich Heine (1797-1856): 19. yüzyıl Alman şairi. (Ç.N.)

daha geçen yıl beni Duhanovo'dan süpürgeyle kovmuştu... İşte bu Stepanida Matveyevna, Moskova'dan bir mektup almış: Soyundan biri, babası mı, kızı mı, iyice bilemiyorum, bilmek de istemem ya, belki de ikisi birden, ayrıca bir de meyhanede çalışan bir yeğeni, hep birlikte ölmek üzereymişler... Kadın şaşkına dönmüş, prensinden on gün için ayrılmayı göze almış, başkenti şereflelendirmek için yola çıkmış. Prens bir gün oturmuş, iki gün oturmuş; perukalarından birini takmış öbürünü çıkarmış, pomatlarını, boyalarını sürüp sürüştürmüş, iskambil (belki de bakla) falı açmış, sonunda Stepanida Matveyevna'sız edememiş. Araba istemiş, Svetozer Manastırı yolunu tutmuş. Gerçi Stepanida Matveyevna'nın gölgesinden bile korkan ev halkından bazıları karşı koymak istemiş, ama prens aldırmamış. Dün, öğleden sonra yola çıkmış, İgişevo'da gecelemiş, şafakla istasyondan ayrılmış ve Misail Baba'ya giderken tam dönemeçte az kalсын arabasıyla uçurumu boyluyormuş. Onu böylece kurtardıktan sonra, ortak dostumuz Sayın Marya Aleksandrova'ya gitmesi için kandırmaya çalıştım. Amcam, şimdiye kadar tanıdığı kadınlar içinde en sevimlisinin siz olduğunu söyleyerek razı oldu. Şimdi yukarıda, getirmeyi unutmadığı uşağının yardımıyla tuvaletini düzeltiyor. Madamın huzuruna bazı hazırlıklar, daha doğrusu onarımlar yapmadan çıkmaktansa ölümü tercih eder o. Bunun için uşağını asla, hiçbir durumda yanından ayırmaz. Hikâyem bu kadar. *Eine allerliebste Geschichte!*¹)

Marya Aleksandrova sonuna kadar dinledikten sonra, "Ne tatlı anlatıyor, değil mi Zina," diye bağırdı. "Ne şirin!.. Size bir şey soracağım Pol: Prensle akrabalığınızı anlatsanıza bize. Ona amca diyorsunuz..."

1. (Alm.) Enfes bir hikâye! (Ç.N.)

“Evet. Ama akrabalığımızın nereden geldiğini valla-
hi benim de bildiğim yok Marya Aleksandrovna. Dış ka-
pının üst mandalı türünden bir akrabalık bu. Benim bil-
diğim de yoktu, hep teyzem Aglaye Mihaylovna’nın
marifeti... Onun da oturup parmaklarıyla akraba say-
maktan başka işi yoktur zaten. Geçen yaz Duhanovo’ya
gitmeye o zorladı beni. Kendisi gitseydi ya! Evet, prenze
kısaca, ‘Amca’ diyorum, o da kabul ediyor. Akrabalığımız
bu işte, hiç değilse bugünlük öyle...”

“Çok güzel. Tekrar edeyim ki, prensi doğruca bize ge-
tirmeyi size Tanrı öğütlemiş. Zavallının buraya değil de
başka birinin evine düşüp başına gelecekleri düşündükçe
ürperiyorum. Kapışalım diye, didik didik edecek, yiyip
bitireceklerdi adamcağızı... Altın madeni bulmuş gibi
başına üşüşecek, belki de soyacaklardı... Buradaki insan-
ların ne derece açgözlü, alçak, hilebaz olduğunu bilemez-
sin Pavel Aleksandroviç!”

Çay sofrasıyla uğraşan dul Nastasya Petrovna, “İlahi
Marya Aleksandrovna,” diye atıldı. “Prensi size getirme-
yip kime götüreceklerdi; Anna Nikolayevna’ya mı?”

Marya Aleksandrovna, sinirli bir hareketle doğruldu.

“Peki, neden hâlâ inmiyor? Tuhaf doğrusu.”

“Amcam mı? Daha beş saat bitmez onun giyinmesi.
Üstelik, belleğini tümünden kaybettiği için size konuk ol-
duğunu da unutmuştur belki. Bambaşka adam oldu o
Marya Aleksandrovna.”

“Aa, siz de artık...”

“‘Siz de artık,’ yok Marya Aleksandrovna, gerçek bu.
Yarı yarıya yapma bir adam. Siz onu altı yıl, ben bir saat
önce gördüm. Yarı ölü... Bir insan kalıntısı, yalnız göm-
meyi unutmuşlar. Gözleri takma, bacakları mantar, her
yanı yayla tutturulmuş, konuşması da öyle.”

Marya Aleksandrovna sert bir tavır takındı:

“Aman, ne afacansınız! Sizin gibi bir gencin, saygıde-
ğer ihtiyar bir akrabası hakkında böyle konuşması ayıp

doğrusu. Prensın eşsiz iyi kalpliliğı de bir yana... (Marya Aleksandrovna'nın sesi duygulu bir ifade alır) – Düşünün bir kere: o soylu sınıfımızın en son örneklerinden biri. Dostum, *mon ami* bütün bu hoppalıklar, hep ağzınızdan düşürmediğiniz şu yeni fikirlerden ileri geliyor; bunu çok iyi biliyorum. Aslına bakarsanız ben de o yeni fikirlerden yanayım. Tuttuğunuz yolun soylu, şerefli bir temele dayandığını anlıyorum. Bu yeni fikirlerde bir yücelik bulunduğunu bile hissediyorum. Yine de bunlar, işin açık, pratik yönünü görmeme engel olamaz. Bir ömür geçirdim ben, sizlerden daha çok şey gördüm; sonra bir anneyim, oysa siz henüz çok gençsiniz... Prensi ihtiyar olduğu için gülünç görüyorsunuz. Sırası gelmişken şunu da söyleyeyim: Geçenlerde, yaşadığınız yüzyıla hizmet etmek istediğinizden, köylülerinizi azat etme niyetinizden söz etmiştiniz. Bu gibi fikirleri hep şu okuduğunuz Shakespeare'inizden alıyorsunuz. İnanın bana, Pavel Aleksandroviç, Shakespeare'iniz çoktan gününü doldurmuştur; bugün yeniden dirilecek olsa, bütün o zekâsıyla, yaşadığımız hayata zerre kadar akıl erdiremezdi. Bugünkü toplumda şövalyelik anlayışıyla ne varsa buna ancak yüksek sınıflarda rastlayabilirsiniz. Bir prens, çuvalar içinde de prenstir; kulübede yaşarken de halini sarayındakinden ayırt edemezsiniz. Oysa bizim Natalya Dmitriyevna'nın kocası saray gibi ev yaptırmış, ama yine de Natalya Dmitriyevna'nın kocası olmaktan öteye geçememiş! Natalya Dmitriyevna elli tane *crinoline*¹ taksa yine o Natalya Dmitriyevna kalır... Siz, bağlı olduğunuz yüksek sınıfın temsilcisi sayılırsınız Pavel Aleksandroviç. Ben de bu sınıfa yabancı değilim; iyi bir evlat, yuvasını karalamaz. Neyse, zamanla siz de *mon cher Paul*,² bunları benden daha iyi

1. 19. yüzyılın ortasından itibaren popüler olan eteğin altına giyilen sert kıldan yapılmış jüpon. (Ç.N.)

2. (Fr.) Sevgili Paul. (Ç.N.)

kavrar, Shakespeare'inizden vazgeçersiniz. Şimdiden söylüyorum bunu. Zaten şimdi bile inançlarınızdan çok, moda-ya uyarak hareket ettiğinize eminim. Aman, lafa daldım!.. Siz burada oturun *mon cher* Paul, ben yukarı çıkıp prensi yoklayayım. Belki bir şey ister; adamlarımız adam değil ki, adamcık hepsi..."

Adamcıklarının hatırlayan Marya Aleksandrovna, telaşla odadan çıktı.

"Marya Aleksandrovna, prensin şu süs delisi Anna Nikolayevna'nın eline düşmediğine pek memnun oldu sanırım. Oysa öteki, akrabalığından söz eder dururdu. Şimdi kim bilir hırsından nasıl çatlıyordur!.."

Nastasya Petrovna, sözlerine yanıt alamayınca, Zina ile Pavel Aleksandroviç'e baktı, hemen durumu kavradı. Çay masasından kalktı, sanki bir iş için odadan çıktı. Ama uzağa gitmedi, kapıda durarak dinlemeye başladı.

Pavel Aleksandroviç, Zina'ya yaklaştı. Son derece heyecanlıydı, sesi titriyordu. Ürkek, yalvaran bir sesle, "Bana darılmadınız, Zinaida Afanasyevna, değil mi," dedi.

"Size mi? Neden?"

Zina, hafifçe kızardı, harikulade güzel gözlerini ona kaldırdı.

"Vakitsiz gelişim için, Zinaida Afanasyevna. Ne yapayım, dayanamadım, iki hafta daha bekleyemezdim... Düşlerime giriyordunuz. Ne olursa olsun, alın yazımı öğrenmeye koştum... Kaşlarınız çatıldı, darıldınız mı bana yoksa? Hâlâ kesin bir şey öğrenemeyecek miyim?"

Zina, gerçekten somurttu. Gözlerini tekrar yere indirerek sert, kesin, hatta öfke sezilen bir sesle, "Bundan söz açacağınızı tahmin ediyordum," dedi. "Bu bekleme benim için de çok sıkıcı, ben de her şeyin bir an önce çözümlenmesini isterdim. Benden yeniden yanıt istiyor, daha doğrusu rica ediyorsunuz. Hay hay; ben de size aynı şeyi tekrarlayacağım: Yanıtım, ilki gibi olacak. Bekle-

yin! Tekrar ediyorum, henüz karar vermedim, karınız olup olmayacağını şimdiden kestiremem. Böyle durumlarda sıkboğaz edilmemeli insan, Pavel Aleksandroviç. Ama sizi avutmak için önerinizi kesin olarak reddetmediğimi de söyleyeyim; yalnız sabırsızlığınızı hoş görerek size kapıları büsbütün kapatmak istemediğimi hiç unutmayın. Bir daha söyleyeyim: Kararımda özgür kalmak istiyorum. Günün birinde size, razı olmadığımı haber veririm, beni boşuna umut vermekle suçlamayacaksınız. Bunu böylece bilin!..”

“Ama olur mu bu,” diye sızlandı Mozglyakov. “Sözlerinizin umut verecek tek bir yanı yok ki Zinaida Afanasyevna!..”

“Söylediklerimin hepsini hatırlayıp istediğiniz yorumu yapın. Tamamen size kalmış. Sizi reddettiğim yok, yalnızca, ‘Bekleyin,’ diyorum. Ama içimden reddetmek gelirse de bu hakka sahip olduğumu unutmayın. Bir şey daha var Pavel Aleksandroviç; yanıt için belirtilen zamandan önce gelişinizde, dolambaçlı yollardan, dışarıdan, örneğin annemden yardım görmek gibi bir amacınız varsa bu hesapta yanıldınız demektir. Bu yoldan giderseniz olumsuz bir yanıt alacağınız kesin. Anladınız mı? Şimdilik bırakalım bunu, hem çok rica ederim, belirli bir zamana kadar bu konuyu bir daha açmayalım.”

Zina, bunları sert, soğuk bir sesle, neredeyse soluk almadan, ezberlemiş gibi söyledi. Mösyö Paul, bozguna uğradığını anladı. Tam o sırada odaya Marya Aleksandrovna girdi. Ardından Bayan Zyablova seyirtti.

“Herhalde inmek üzere... Nastasya Petrovna, taze çay demleyin; çabuk.”

Marya Aleksandrovna, epeyce heyecanlanmıştı.

Semaverin başına koşan Bayan Zyablova, “Anna Nikolayevna haber peşinde, adamını yollamış,” dedi. “Az önce mutfağımıza sokuldu, sorup soruşturuyordu... Hanımı kim bilir nasıl kızmıştır!”

Marya Aleksandrovna, kadına omzu üstünden bakarak, "Bundan bana ne," dedi. "Anna Nikolayevna'nızın düşündükleri beni ilgilendirmez. İnanın, ben kimsenin mutfağına adam göndermem. Hem şaşıyorum, gerçekten şaşıyorum, beni ne diye şu zavallı Anna Nikolayevna'nın düşmanı biliyorsunuz? Hoş yalnız siz değil, Nastasya Petrovna, bütün şehir öyle. Siz hak verin Pavel Aleksandroviç; ikimizi de tanıyorsunuz: Neden düşman olayım ona? Birincilik sorunu mu? Birinciliğe önem verdiğim yok ki! Varsın burada birinci o olsun. Birinciliğini herkesten önce ben kutlarım. Haksızlık doğrusu. Onu koruyacağım, korumak zorundayım! Kadına iftira ediliyor. Neden hepiniz saldırıyorsunuz ona? Gençliği, giyime düşkünlüğü yüzünden mi? Bence süs düşkünlüğü, başka bazı şeylerden çok daha iyi... İşte Natalya Dimitriyevna; öyle şeylerden hoşlanır ki, burada söylenemez. Anna Nikolayevna'yı ele alalım. Tanrı'nın günü kapı kapı gezip evde durmadığı için mi ayıplayacağız? Olur mu? Kadıncağızın doğru dürüst bir öğrenimi yok, eline kitap alıp oyalanamaz ki... Gezip tozmaktan ya da pencerede fingerdeyip sokaktan gelene geçene göz süzmekten başka ne yapabilir! Yalnız, zavallıyı dünya güzeli olduğuna ne diye inandırmaya çalışıyorlar, anlamıyorum. Yalnızca teni beyaz, o kadar. Dans ettiği erkekleri konuşmasıyla güldürdüğü doğru. Ama polkayı fevkalade güzel yaptığını sananlar aldanıyorlar. Hatunun başındaki başlıklar, şapkalar da görülmüş şeyler değil! Ama Tanrı ona zevk yerine bol bol züppelik, rüküşlük verdiyse kabahat kendinin mi? Saçlarına bir şeker kâğıdı yerleştirse yakışacağını söyleyin, hiç durmaz, hemen yapar. Dedikoduculuğu da var. Hoş, burada dedikodu yapmayan yok ya... Şu favorili Suşilov sabahtan akşama kadar onda, neredeyse, gecelerini de onun evinde geçirecek... Tabii, evin erkeği sabahın beşine kadar dışarılarda kumar oynarsa

öyle olur. Zaten burada kötü örnekler istediğinizden de bol. Ama bunların kuru iftira olması da mümkün... Kısacası ben Anna Nikolayevna'yı bütün gücümle koruyacağım, her zaman! Aman Tanrım!.. İşte prens geliyor! Evet odur bu, o!.. Binlerce kişi arasında tanırdım onu... Sonunda kavuştuk, *mon prince*.¹"

Marya Aleksandrovna, haykırarak, odaya giren prene doğru atıldı.

4

Prensın ihtiyaır bir adam olduğu ilk bakışta anlaşılmıyordu. İnsanın karşısında canlı bir ölü bulunduğunu fark etmesi için yakından ve dikkatli bir inceleme yapması gerekiyordu. Bu mumyanın gençleştirilmesi için sanatın her imkânına başvurulmuştu. Harikulade bir peruka, kusursuz bir siyah favori, bıyık ve ince İspanyol sakalı yüzünün yarısını saklıyordu. Suratına büyük ustalıkla düzgünce allık sürülmüş, derisi hemen hemen kırışksız hale gelmişti. Bütün o pörsüklüğün nasıl kaybedildiğine akıl ermiyordu. Prensın giyinişi de, bir moda dergisinden çıkma mankeninkini andırıyordu. Sırtında ceket gibi bir şey vardı; son modaya uygun, modern, sabah ziyaretleri için hazırlanmış bir kılıktaydı. Eldiveni, kravatı, yeleği, gömleği, göz kamaştıran bir beyazlık ve zarafetteydi. Prens, hafifçe, ama öyle usturuplu topallıyordu ki, onun da modaya uygun olduğu sanılıırdı. Cam olan gözüne monokl gözlük takmıştı. Prens, belki ihtiyaırlığın verdiği halsizlikten, belki ağzındaki dişlerin hepsi takma olduğu için, ama belki de sırf azametinden, sözcükleri uzata uzata konuşuyordu. “E” harfini de baygın bir yumuşaklık vererek ayrıca uzatıyordu. Hatta “*da*”yı¹ “*dde*” biçiminde

1. (Rus.) Evet. (Ç.N.)

söylerken garip bir gevelemesi vardı. Her halinden, yaşadığı hovardaca hayatın pervasızlığı okunuyordu. Yine de o hovarda hayattan onda, hiçbir korsanın, parfümcünün ya da perukacının geri getiremeyeceği bir geçmişin gölgesi kalmıştı, o kadar... Bu yüzden, şimdilik ihtiyarcığın iyice oynatmış olduğu söylenemezse bile, belleğini çoktandır kaybettiği, ikide bir lafları birbirine karıştırıp aynı şeyi tekrarladığı, hem de büsbütün saçmaladığı açıktı. Prensle konuşmak da ayrı bir beceri işiydi. Ama Marya Aleksandrovna'nın kendine güveni vardı, prensi görmek ona taşkın bir sevinç vermişti.

Konuğunun ellerine sarılarak onu rahat bir koltuğa yerleştirirken, "Maşallah, hiç, ama hiç değişmemişsiniz," diye bağıırıyordu. "Oturun prens, şöyle geçin. Altı yıldır görüşmedik, koca altı yıl!.. Bir mektupçuk, tek bir satır yazmadınız... Ahh, bana karşı çok suçlusunuz prens, çok!.. Size öyle kırgındım ki *mon cher prince!* Hadi şimdi çaya buyurun, çaya. Ah Tanrım! Çayları hazırlasanıza Nastasya Petrovna!"

Prens, peltek peltek, "Teşekkür ederim, te-şek-kür e-de-rim... Özür di-le-rim..." diye geveledi. (Dilinin hafifçe peltek olduğunu da söylemeyi unuttuk. Ama bunu da sanki bilerek, modaya uyarak yapıyordu.) "Ö-zür di-le-rim! (Odayı saplı gözlüğüyle süzerek) Daha geçen yıl size mut-la-ka gelmek istiyordum, ama korkuttular beni: Ko-le-ra salgını varmış buralarda..."

"Yo, ne kolerası prens," dedi Marya Aleksandrovna.

İlle kendini göstermek isteyen Mozglyakov, "Bir hayvan hastalığıydı o amca," diye atıldı.

Marya Aleksandrovna, ona sert sert baktı. Prens başını salladı.

"Evet, evet, bir hayvan hastalığı sanırım... Ben de gelmekten vazgeçtim. Kocanız ne âlemde aziz Anna Nikolayevna? Hâ-lâ sav-cı koltuğunda mı?"

Marya Aleksandrovna, bir an durakladı, yutkunarak, “Ha-yır prens, kocam savcı değil ki,” diye mırıldandı.

Anlayışlı Mozglyakov, “Amcamın karıştırdığına, sizi Anna Nikolayevna Antipova sandığına eminim!..” diye bağırdı. Bunu söyler söylemez Marya Aleksandrovna’nın nasıl irkildiğini görünce sözünü yarıda kesti.

“Evet evet, öyle... Anna Nikolayevna... şey... unutuyorum hep!.. Şey Antipovna, tamam, Anna Antipovna...” diye ilk söylediklerini düzeltti prens.

Marya Aleksandrovna, acı bir gülümsemeyle, “Ne yazık ki, yanıyorsunuz prens,” dedi. “Anna Nikolayevna falan değilim. Beni tanımayacağınızı ummazdım doğrusu. Şaşırttınız beni prens! Ben, eski dostunuz Marya Aleksandrovna Moskaleva. Marya Aleksandrovna’yı hatırlamadınız mı?”

“Marya Alek-san-drov-na mı? Çok şey... Oy-sa ben sizi... şey... neydi onu adı, ha, evet... Anna Va-sil-yev-na sanmış-tım. *C’est délicieux!*¹ Demek yanlış yere gelmişim. Azizim, sen beni Anna Matyevna’ya götürüyorsun sandım. *C’est charmant*² doğrusu! Bu sık sık olur bana. Yine de her zamanki gibi halimden memnun değilim. Demek Nastasya Vasilyevna değilsiniz siz, öyle mi? Tuhaf şey...”

“Hayır, değilim. Marya Aleksandrovna’yım, prens, Marya Aleksandrovna. Çok suçlusunuz bana karşı prens! En iyi, en candan dostunuzu bu derece unutmak...”

“Evet, öyle... en iyi, en can-dan... Pardon, pardon!..”

Prens bunları gevelerken bir yandan Zina’yı süzüyordu.

“Bu da kızım Zina. Onu tanımiyorsunuz prens. Buraya X... yılında geldiğiniz zaman –hatırlıyorsunuz, değil mi?– Zina burada yoktu.”

1. (Fr.) Enfes (Ç.N.)

2. (Fr.) Pek güzel bu. (Ç.N.)

“Kızınız demek! *Charmante, charmante!*..¹”

Prens, saplı gözlüğüyle iştahlı bakışını Zina’dan ayırmadan, “*Mais quelle beauté!*”² diye mırıldandı.

Marya Aleksandrovna, prensin dikkatini tepsiyle önünde duran küçük uşağa çekti.

“Çayınızı buyurun prens.”

Fincanını alan prens, bu kez çocuğun pembe, tombul yanaklarının seyrine daldı.

“A-a-a! Oğlunuz mu bu? Ne cici çocuk. He-her halde pek us-lu bir yav-ru-cak, değil mi?”

Marya Aleksandrovna acele prensin sözünü kesti:

“Şey... Geçirdiğiniz feci kazayı duydum, çok üzuldüm prens! Bir yeriniz incinmedi ya? Aman dikkat edin, böyle şeyler hiç ihmale gelmez.”

“Ya!.. Devirdi bizi herif... Arabacım devirdi... Kıyamet kopuyor sandım tövbeler olsun! Açık söyleyeyim, öyle korktum ki yerde miyim, gökte miyim bilemedim. Beklemiyordum bunu, beklemiyordum doğrusu. Hep bu arabacı Fe-o-fil’in yüzünden... Artık bu işte sana güveniyorum canım: Emir ver, buldur onu. Herifin hayatıma kastettiğine eminim.”

“Peki amca, peki; buluruz,” dedi Mozglyakov. “Yalnız sizden bir ricam var, bugünlük affedemez misiniz onu? Ne dersiniz?”

“Yoo, olmaz; dünyada affetmem! Hayatıma kastettiğine eminim, e-mi-nim. O, bir de evde bıraktığım Lavrenti... Düşünün bir kere: Herif kafasına birtakım yeni fikirler sokmuş, inkârcılığa saplanmış... Tam anlamıyla komünist olmuş çıkmış. Onunla karşılaşmaya bile korkuyorum.”

1. (Fr.) Çok hoş! (Ç.N.)

2. (Fr.) Bu ne güzellik. (Ç.N.)

“Haklısınız prens,” diye bağırdı Marya Aleksandrovna... “Benim de bu lanet adamlardan ne çektiğimi bilemezsiniz. İnanır mısınız, daha bugünlerde iki kişiyi değiştirmek zorunda kaldım. Ne kafasız şeyler Tanrım! Sabahdan akşama kadar onlarla uğraş. Ne derece aptal olduklarını aklınız almaz.”

“Öyle öyle, bilirim. Ama size bir şey söyleyeyim mi, ben kendi hesabıma uşağımın biraz ahmak olmasını isterim.”

Prens, bütün ihtiyarlar gibi gevezeliğe fazla önem verenler karşısında konuşmaya bayılıyordu.

“Uşaklara yaraşır bu. Hatta hem aptal hem temiz yürekli olursa, erdemi bir kat daha artar. Ama bazı hal-ler-de tabii... Hey-be-ti artar bir kere, yüzüne res-mî bir ifade gelir. Kısacası daha edepli, terbiyeli olur; ben adamlarımda her şeyden önce ter-bi-ye ararım. Diyelim ki bir Te-ren-ti'yim var. Te-ren-ti'yi hatırlarsın, değil mi canım? Yüzünü görür görmez, ‘Kapıcı olsun!’ diye karar verdim. Son de-re-ce ahmak! Öküz gibi bakışı var. Ama hey-be-ti, a-za-me-ti ömür! Gıdığı açık pembe. Beyaz kravatı, resmî elbisesiyle görülmeye değer. Candan sevdim herifçiği. Bazen ona bakıp bakıp düşünürüm: Tez mi hazırlıyorsun be mübarek! Öyle ciddi, ağır bir görünüşü var. Tam Alman filozofu Kant ya da daha doğrusu besili, semiz bir hindi... Bir hizmetkâr için tam anlamıyla *comme il faut*.”

Marya Aleksandrovna, taşkın bir neşeyle hem kahkaha atıyor hem alkışlıyordu. Pavel Aleksandroviç de candan katıldı ona, amcanın halini pek meraka değer buluyordu. Nastasya Petrovna da güldü, Zina bile gülümsedi.

“Ah pek şakacı, pek neşeli, pek nüktedansınız prens,” diye bağırdı Marya Aleksandrovna. “En ince, en komik özellikleri bulup çıkarmak, ne büyük ne değerli bir yetenek ister. Böyle bir yetenekle toplumdan kaçıp tam beş yıl

dört duvar arasına kapanmak... Siz yazı yazabilirdiniz prens! Fonvizin'i, Griboyedov'u, Gogol'ü aratmazdınız..."

Hayatından pek memnun olan prens, "Ta-bii a-rat-maz-dım," dedi, "ta-bii! Hem bilir misiniz, eskiden nük-telerim pek boldu. Hatta tiyatro için bir vod-vil yazmış-tım. İçinde birkaç nefis şarkı da vardı... Ama oynanmadı."

"Okusak ya şunu, ne iyi olurdu. Tam da zamanı, de-ğil mi Zina? Bizimkiler bir temsil vermeye hazırlanıyor-lar prens. Vatan hizmeti... Gazilerimiz yararına olacak. Vodvilinizi alsak çok iyi olurdu."

"Hay hay, tekrar yazarım onu. Gerçi hatırımda kal-madı ama!.. Aklımda kaldığına göre, bir-iki tane son de-rece nefis sözcük oyunu vardı. (Prens kendi elini öptü.) Zaten Av-ru-pa'ya gittiğim zamanlar müthiş bir *furore*¹ yarattırdım. Lord Byron'u hatırlıyorum; arkadaşlık. Viya-na Kongresi'nde güzel bir *krakovyak*² oynamıştı."

"Kim, Lord Byron mu? Ne diyorsunuz amcacığım!.."

"Lord Byron ya... Ama belki Lord Byron değil de başka birisiydi... Evet, evet, Lord Byron değildi, Polonya-lydı bu. Şimdi hatırladım. Hem son derece o-ri-ji-nal bir Po-lon-ya-lı... Kont diye ortaya çıkmış, sonra bir lo-kantacı mı ne olduğu anlaşılmıştı. Yalnız *krakovyak*'ı fev-ka-ladeydi; sonunda bacağını da kırdı. Ben o sıralar bu-nun üzerine bir şiir bile yazdım: 'Bizim *Polyak*³ oynardı *krakovyak*...' Sonrası aklıma gelmiyor. Ha, şöyleydi sanı-rım: 'Bacağını kırmış, oynamayı bırakmış...'"

İçin için eğlenen Mozglyakov, "Evet, evet, herhalde öyleydi," dedi.

"Ben de öyle sanıyorum ya da bunun gibi bir şeydi. Ama belki hiç böyle değildi. Olsun, yine de çok güzel bir

1. (Lat.) Delilik, çılgınlık. (Ç.N.)

2. Bir tür Polonya dansı. (Ç.N.)

3. (Rus.) Polonyalı. (Ç.N.)

şırdı... Aslına bakarsanız, bu sıralar bazı şeyler aklımdan çıkıyor. İşlerin çokluğundan olmalı.”

Marya Aleksandrovna, “Peki prens, yalnızlık içinde geçirdiğiniz bu yılları nasıl, neyle doldurdunuz, ne yaptınız,” diye sordu. “Sizi sık sık düşünürdüm *mon cher prince*. Ne yapayım! Şimdi de her şeyi mümkün olduğu kadar ayrıntılarıyla öğrenmek için sabırsızlanıyorum.”

“Ne mi yaptım? Vallahi efendim, hep iş güç... Bazen dinleniyordum. Bazen dolaşıp birtakım hayaller kuruyordum...”

“Sanırım hayaliniz çok kuvvetli amca.”

“Öyle dostum. Bazen aklıma öyle şeyler gelir ki kendim de şa-şa-rım. Kaduyev’e gittiğim zaman... Şey, sen bir aralık Kaduyev’de vali yardımcılığı yaptın, değil mi?”

“Ben mi? Daha neler!..”

“Yok canım! Oysa ben seni hep vali yardımcısı sanıyordum. Üstelik kendi kendime, ‘Yüzü de-ğiş-miş gibi, neden acaba?’ diyordum. Ötekinin yüzü, pek azametli, pek zeki bir yüzdü. Fev-ka-la-de akıllı adamdı; durur kal-kar şiir yazardı. Profilden biraz karo papazını andırırdı.”

Marya Aleksandrovna, sözünü kesti:

“Emin olun prens, böyle bir yaşayış sizi mahveder... Beş yıl köyde kendi kabuğuna çekilip kimseyle görüşmemek, her şeye kulak tıkamak!.. Mahvolmuş bir insansınız *cher prince*! Sizi sevenlerden kime isterseniz sorun, aynı şeyi söyleyeceklerdir.”

“Demeyin!”

“Emin olun. Bunu dostunuz, hemşireniz olarak söylüyorum. Siz benim için hatıraların değerini, kutsallığını temsil ediyorsunuz. Yoo prens, hayatınızı kökten değiştirmelisiniz, yoksa hastalanıp kendi kendinize kıyacak, öleceksiniz.”

Korkuya kapılan prens, “Aman Tanrım, demek, bu kadar erken öleceğim,” diye bağırdı. “Evet, doğru söyle-

diniz: Basurdan çok çekiyorum; hele bir zamandır... Krizlerim çok ga-rip oluyor. Size bunları bütün ayrıntılarıyla anlatmak isterim. İlk...

Mozglyakov atılarak, "Başka sefer anlatırsınız amcacığım," diye sözünü kesti. "Şimdilik şey... gitsek mi, ne dersiniz?"

"Hay hay. Başka zaman anlatırım. Belki gerçekten o kadar ilgi çekici sayılmaz... ama yine de meraklı hastalıktır. Öyle olaylar var ki... Bu gece bana hatırlat azizim, sana bir bir anlatacağım..."

Bu kez Marya Aleksandrovna, sözünü keserek, "Avrupa'da tedaviyi deneseydiniz prens," dedi.

"Avrupa'da mı? Öyle ya, doğru. Avrupa'ya kesinkes gideceğim öyleyse. Yirmi yıllarında¹ gittiğimde pek eğlen-dik oralarda. Az kalsın bir Fransız vikontesle evlenecektim. Delicesine âşık oldum, ondan başkasını gözüm görmüyordu. Oysa vikontesimiz benimle değil, başkasıyla evlendi. Hem işin tuhafı, kadından yalnız iki saat için ayrıldığı bir gün başka birisi, bir Alman baronu yolumu kesti... Adamcağız sonraları tımarhaneye düşmüştü."

"*Cher prince*, bundan sonra sağlığınızla ciddi bir şekilde ilgilenmelisiniz. Avrupa'da ne hekimler var! Sizin yalnızca hayat koşullarınızı değiştirmeniz bile yeter. Bir zaman için şu Duhanovo'nuzdan büsbütün uzaklaşmalısınız."

"E-vet, mu-hak-kak... Zaten kararımı çoktan verdim: Hidropati tedavisine başlamak istiyorum."

"Hidropati mi?"

"Evet. Bir kere yapmıştım zaten. İçmelerde Moskovalı bir hanımefendiyle tanıştım; adını unuttum şimdi... Yetmişlik, son derece şair ruhlu bir kadındı. Yanında, el-

1. 1820-1830 arasındaki yılları kastediyor. (Ç.N.)

lisinde, bir gözü perdeli dul kızı vardı. O da hep şiir gibi konuşurdu. Sonra başına bir kaza geldi zavallının: Hizmetçi kızlardan birini döverken hırsından kızı öldürmüştü; mahkemeye düştü. İşte o ana kız bana su tedavisi salık verdiler. Doğrusu hiçbir hastalığım yoktu. ‘İlle iç...’ diye tutturdular. Kadınları kırmamak için içmeye başladım. Belki bir yararı dokunur, dedim. İçtim içtim, içtim içtim – bir ırmak su içtim... Gerçekten hidropati son derece yararlı bir şey; kendim denedim. Sonunda has-ta düş-me-sey-dim bugüne kadar turp gibi olurdum.”

“Bravo amca, çok doğru bir sonuç bu. Siz mantık okudunuz mu hiç amca?”

Mozglyakov’un konuşma biçimini hoş görmeyen Marya Aleksandrovna, sert bir tavırla, “Neler soruyorsunuz Pavel Aleksandroviç,” diye söylendi.

“Okudum iki gözümü, okudum, ama çok eskiden. Almanya’dayken felsefe de okudum. Kursu tamamladım, ama bitirir bitirmez hepsini unuttum. Şey... açık söyleyeyim: Beni hastalık konusuyla öyle korkuttunuz ki üzüldüm, bayağı sar-sıl-dım. (Ayağa kalktı.) Biraz izin verin; hemen şimdi gelirim.”

Marya Aleksandrovna, şaşırdı:

“Nereye prens?”

“Şimdi gelirim. Aklıma yeni bir fikir geldi, not edeyim... *Au revoir!*¹”

Pavel Aleksandroviç arkasından kahkahayı bastı:

“Ne dersiniz buna?”

Sabrı tükenen Marya Aleksandrovna, “Bunda gülecek ne var, anlamıyorum,” diye çıkıştı. “Saygıdeğer bir ihtiyarı, bir akrabanızı alaya almak, yumuşak başlılığından

1. (Fr.) Hoşça kalın. (Y.N.)

yararlanarak her sözüne bir kulp takmak... Doğrusu sizin hesabınıza yüzüm kızarıyor Pavel Aleksandroviç! Peki, prensin nesini bu kadar gülünç buluyorsunuz? Ben onda gülünecek bir yan bulamadım.”

“Eşini dostunu tanıyamadığını, durduğu yerde saçmaladığını da mı fark etmediniz Marya Aleksandrovna?”

“Ama bunları hepsi, yaşadığı feci hayatın, cehennemlik kadının baskısı altında geçirdiği korkunç beş yılın doğal sonucu... Adama acıyacağınız yerde eğleniyorsunuz onunla. Evet, beni bile tanımadı; siz de tanıksınız. Orası öyle! Prensi ne pahasına olursa olsun kurtarmalıyız. Avrupa’ya gitmesini söyledim; belki o... satılık ruhlu kadın böylece yakasını bırakır.”

Mozglyakov, birdenbire, “Size bir şey söyleyeyim mi, Marya Aleksandrovna, evlendirelim amcayı,” diye bağırdı.

“Başladınız yine. Yo, siz adam olamazsınız Mösyö Mozglyakov!..”

“Estağfurullah. Bu kez çok ciddiylim, Marya Aleksandrovna. Neden olmasın? Bir fikir bu. *C’est une idée comme une autre*.¹ Hem rica ederim, bunun ona ne kötülüğü dokunabilir? Bulunduğu durumda onu ancak böyle bir önlem kurtarabilir. Yasal olarak evlenebilir, her şey bir yana –affedin beni– o cadıdan da yakayı sıyırmış olur. Bir kız, daha iyisi dul bir kadın seçer. Eşi sevimli, iyi kalpli, akıllı, şefkatli ve muhakkak yoksul biri olmalı. Prens onu alması onun için iyilik olmalı; kocasına ona göre bakar. Prens için de yanında bugünkü kadının yerine ona candan bağlı, samimi, soylu bir kadının bulunması kuşkusuz daha hayırlı olur. Yalnız güzel olması şart, çünkü amcanın gözü hâlâ güzellerde... Zinaida Afanasyevna’ya nasıl baktığını fark etmediniz mi?”

1. (Fr.) Herhangi bir fikir gibi. (Ç.N.)

Kulak kesilen Nastasya Petrovna, “Böyle kızı nerede bulacaksınız,” diye sordu.

“İş ona kalsın. Hatta siz varsınız ya... Öyle ya, neden olmasın? Bir kere güzelsiniz; dulsunuz da... Hem soylu hem de yoksulsunuz; her şeyin doğrusunu konuşmalı: Zengin sayılmazsınız herhalde. Ayrıca aklı başında bir kadınsınız. Böylece amcayı hem sever hem dizginleri ele alırsınız. O bilinen hanımefendiyi sepetleyip amcayla soluğu Avrupa’da alırsınız. Orada onu lapalarla, şekerle beslersiniz. Bu böylece, ihtiyarcığın ölümlü dünyayı bırakışına kadar, yani belki bir yıl, belki de yalnızca iki ay sürer... Ondan sonra siz zengin bir dul prenses olarak kalınca bir markiyle ya da iktidardaki bir generalle evlenerek gösterdiğiniz özverinin ödülünü alırsınız. *C’est joli*,¹ değil mi?”

Bayan Zyablova’nın baygın gözleri parladı:

“Ah Tanrım, beni istese, yalnızca minnetimden âşık olurdum ona! Ama saçmalık bunlar...”

“Neden? Siz istedikten sonra saçmalık olmayabilir Nastasya Petrovna. Bana iyice yalvarın, sizi hemen nişanlamazsam kellemi kesin! Prensi kandırıp bir şeye heveslendirmek kadar kolay iş yok. Ne söylerseniz söyleyin, ‘Peki, peki, hay hay!’ diye karşılık verdiğini duydunuz mı? Tereyağından kıl çeker gibi evlendiririz onu, ruhu duymaz... Belki kandırmamız gerekecek, yine de başarırız bu işi. Hem rica ederim, bu onun iyiliği için olacak! Siz, ne olur ne olmaz, kendinize biraz çekidüzen verin Nastasya Petrovna.”

Mösyö Mozglyakov’un heyecanı gittikçe arttı, kabına sığamaz oldu. Bayan Zyablova’nın da, aklı başında bir kadın olduğu halde ağzı sulanmıştı.

“Ne deseniz haklısınız, bugün küllük kızından far-

1. (Fr.) Ne güzel. (Ç.N.)

kım yok... Zaten bıraktım kendimi, ne zamandır hayal kurduğum yok... Madam Gribüsyne oldum çıktım.”

O aralık Marya Aleksandrovna'nın yüzüne garip bir görünüm yayıldı. Mozglyakov'un gerçekten tuhaf önerisini şaşkınlıkla, dehşet içinde dinledi. Sonra birden kendini toparladı. Genç adamın sözünü sert bir tavırla kesti:

“İyi dilekleriniz var, ama saçma ve anlamsız; son derece de yersiz doğrusu.”

“Neden aziz Marya Aleksandrovna, neden saçma ve yersiz oluyormuş?”

“Birçok bakımdan. İlkın, evimde bulunuyorsunuz, Pavel Aleksandroviç. Prens konduğumdur. Hiç kimsenin evime ve evimdekilere karşı saygıda kusur etmesini hoş görmem. Sözlerinizi ancak bir şaka olarak kabul ediyorum Pavel Aleksandroviç. Oh... hele şükür, işte prens de geliyor!”

Odaya giren prens, “Geldim efendim,” dedi. Mozglyakov'a dönerek, “Şaşılacak şey *cher ami*, bugün kafamda öyle çeşitli fikirler var ki,” dedi. “Oysa bazen –belki inanmazsınız– kafamın içi tamtakır olur, günlerce öylece gezerim...”

“Amcacığım, bugünkü haliniz düşmenizin sonucu olmalı: Sinirlerinizin harekete geçmesiyle...”

“Bana da öyle geliyor,” diye atıldı prens, “hatta bu kazayı ya-rar-lı bile buldum. Bu yüzden bizim Fe-o-fil'i affetmeye karar verdim. Hayatıma kastettiğini sanmam; ne dersin? Zaten geçenlerde, sakalını tıraş ederek onu yeteri kadar cezalandırdık.”

“Sakalını mı tıraş ettiniz? Aman amcacığım, herifin derya gibi sakalı var!...”

“Öyle ya, öyle ya... Derya gibi. Tutarlı yargıların var dostum. Yalnız Feofil'in sakalı takmadır. Bakın ne oldu: Geçenlerde Avrupa'dan bir katalog gönderdiler bana; hem beyler hem arabacılar için en iyi cins sakal, favori, İspan-

yol sakalı, bıyık vesaire... Hepsi en iyi cins, fiyatları da uygun. Hadi dedim, getirteyim bir sakal, bakalım nasıl şey bunlar? Bir arabacı sakalı getirttim. Gerçekten de esaslı bir şey! Gelgelelim bizim Fe-o-fil'in sakalı var, hem bununkinden iki kat da gür... Tabii birden şaşırdık: Feofil'in sakalını mı tıraş edelim, yoksa gelen sakalı mı geri yollayalım diye... Düşündüm taşındım, takma sakalı denemeyi daha uygun buldum."

"Sanatın doğaya üstünlüğüne inanıyorsunuz, değil mi amca?"

"Elbette. Sakalı tıraş edilirken herifin üzüntüsünü görmeliydiniz! Sanırsınız ki sakalıyla birlikte bütün geleceği elinden gidiyor... Şey... Gitme zamanımız gelmedi mi yavrum?"

"Ben hazırım amca."

Marya Aleksandrovna heyecanlandı:

"Ama validen başka yere gitmeyeceksiniz, değil mi prens? Artık *bizimsiniz*. Bütün bir gün yalnız ailemize aitsiniz prens. Buradaki çevreden söz edecek değilim size. Belki Anna Nikolayevna'ya gitmek istersiniz; sizi hayal kırıklığına uğratmam doğru olmayacak. Zamanla her şeyi olduğu gibi göreceğinize eminim. Yalnız benim de bugünkü ev sahibiniz, kardeşiniz, ananız, dadınız olduğumu unutmayın prens. Ne yalan söyleyeyim, gözüm arkada kalıyor: Bu insanları bilmezsiniz siz. Hiç değilse şu âna kadar tam olarak anlayamadınız onları!.."

"Her şeyi bana bırakın Marya Aleksandrovna," dedi Mozglyakov. "Her şey size söz verdiğim gibi olacak."

"Tamam! Sizin gibi dalgacıya güvenilir mi hiç! Yemeğe beklediğimizi unutmayın prens; biz erken yeriz. Ah, kocamın köyde olduğuna pek üzüldüm! Sizi görünce kim bilir nasıl sevinecekti! Size çok saygısı var, çok sever sizi."

"Kim, kocanız mı? Demek kocanız var?"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

“Bu ne unutkanlık prens, eski günlerimize ait her şeyi unutmuşsunuz. Kocam Afanasi Matveyiç’i hatırlamıyor musunuz? Şimdi köyde, ama o zamanlar bin kere görmüştünüz onu. Afanasi Matveyiç; hatırladınız mı?”

“Afanasi Matveyiç... Çok şey... Köyde demek.... *Mais c’est délicieux!*¹ Demek kocanız var! Tuhaf şey, tıpkı bir vodvildeki gibi: kocası kapı dışarı, karısı da... şey... unuttum. Karısı da bir yere gitmişti, ama nereye, Tula’ya mıydı, Yaroslav’a mı, hatırımda kalmadı; komik bir sözcük oyunuydu bu.”

“Kocasını kapı dışarı, karısını Tver’e,”² diye yardım etti Mozglyakov.

“Hah, tamam! Evet. Evet. Teşekkürler canım. Tver’e gitmiş, tamam. *Charmant charmant*, kafiyeli oluyor; *dver-Tver*... Oysa ben kadının Kostroma’ya mı, Yaroslav’a mı gittiğini bir türlü bulamadım. *Charmant, charmant!* Şey... az önce bir şey söylüyordum, neydi o? Ha evet, so-kağa çıkacaktık. *Au revoir Madame, adieu charmante demoiselle.*³”

Prens son sözlerini Zina’ya dönerek söyledi, kendi parmaklarının uçlarını öptü. Marya Aleksandrovna arkasından, “Yemeğe, çabuk dönmeyi unutmayın prens,” diye seslendi.

1. (Fr.) Enfes bu. (Ç.N.)

2. Rusçada “kapı” *dver* demektir; Tver ise bir il adıdır. (Ç.N.)

3. (Fr.) Hoşça kalın hanımefendi, elveda güzel kadın. (Ç.N.)

5

Prensi uğurladıktan sonra Marya Aleksandrovna, “Siz mutfağı biraz dolaşsanız fena olmaz Nastasya Petrovna,” dedi. “İçimde, canavar Nikitka’nın yemeğı berbat ettiğı konusunda bir önsezi var. Herhalde şimdiden körkütük olmuştur.”

Nastasya Petrovna boyun eğdi. Odadan çıkarken Marya Aleksandrovna’yı kuşkuyla süzdü: Kadında olağanüstü bir heyecan sezmişti. Canavar Nikitka’yı denetleyeceğine salona yürüdü, oradan koridordan, kendi odasından geçerek sandıkların ve kirli çamaşırların bulunduğu karanlık bölmeye girdi. Parmak uçlarına basa basa, soluğunu tutarak kilitli bir kapıya yaklaştı, eğilerek gözünü anahtar deliğine yapıştırdı. Kapı, Zina ile annesinin az önce oturdukları odanın her zaman kilitli, hatta çivilerle mihlanmış üç kapısından biriydi.

Marya Aleksandrovna, Nastasya Petrovna’yı, kurnazlığına rağmen son derece hoppa bir kadın bilirdi, kapıdan dinleyebileceğini de tahmin ederdi tabii, ama o anda zihni öyle dolu, kendisi o derece heyecanlıydı ki, dikkatli olma gereğı duymadı. Koltuğa geçerek Zina’yı anlamlı bir bakışla süzdü. Kız, annesinin bakışlarını üzerinde hissedince garip bir rahatsızlık duymaya başladı.

“Zina!..”

Zina solgun yüzüyle düşünceli siyah gözlerini ağır ağır annesine kaldırdı. Öteki, devamla, “Seninle son derece önemli bir iş görüşmek istiyorum Zina,” dedi.

Zina, annesine dönerek, kollarını göğsünde çaprazladı, karşısında durdu. Yüzünde gizlemeye çalıştığı öfkeli, alaycı bir görünüm vardı.

“Zina şu Mozglyakov’un bugünkü halini nasıl bulduğunu soracaktım sana.”

Zina, isteksizce, “Hakkında düşündüklerimi nicedir biliyorsunuz,” diye karşılık verdi.

“Evet, biliyorum *mon enfant*¹. Ama bu kez bu kadar üstelemesini biraz fazla buldum.”

“Bana âşık olduğunu söylediğine göre, halini hoş karşılamak gerek.”

“Tuhaf, eskiden onu bu derece... içten... hoş görmezdin. Tam tersine, ben sözünü açar açmaz bomba gibi patlardın.”

“Siz de her zaman ondan yana çıkarak onunla evlenmemi istediğiniz halde bugün benden önce ona karşısınız.”

“Yalan değil. Mozglyakov’la evlenmeni istediğimi saklamıyorum Zina. Kederin, ıstırabın beni çok üzüyor; hakkımda ne düşünürsen düşün, halini anlayacak durumdayım kızım. Seni düşünmekten geceleri uyuyamaz oldum. Bence seni bu durumundan ancak hayatındaki önemli bir değişiklik kurtarabilir. Bu değişiklik, evlenmektir. Zengin değiliz ki kalkıp Avrupa’ya gidelim... Buradaki hımbıllar senin yirmi üçünü doldurduğun halde hâlâ evlenmediğine şaşıyor, birtakım masallar uyduruyorlar. Ama kime vereyim seni: Buranın müşavirine mi, yoksa Avukat İvan İvanoviç’e mi? Mordasov’da sana göre koca mı var?

1. (Fr.) Çocuğum. (Ç.N.)

Mozglyakov kof olmasına kof, ama yine de öbürlerine göre iyi... İyi bir aileden, nüfuzlu akrabaları var; yüz elli canlı bir mülkün sahibi. Belirli bir gelirle geçinmek çeşitli dalaverelerle, rüşvetle ya da aslı astarı olmayan serüvenlere atılarak hayat kazanmaktan çok daha iyidir. Mozglyakov üzerinde sırf bu yüzden durdum. Yoksa, yemin ederim, hiçbir zaman ısınmamıştım ona. Sonunda ulu Tanrı uyardı beni. Ah, bir de bu adamdan daha iyi, sana daha yaraşır bir koca gönderse ne iyi olurdu! Mozglyakov'a hemen söz vermemekle çok iyi ettin Zina. Herhalde bugün de kesin bir şey söylemedin, değil mi?"

Zina, sinirli bir halde, "Kestirmeden konuşmak varken bu yapmacıklıklara neden gerek görüyorsunuz anne?"

"Yapmacık ne demekmiş Zina, insan annesiyle böyle mi konuşur? Hoş benimki de laf: Sen annene karşı güvenini çoktandır kaybettin... Anan değil, düşmanını ben!.."

"Bırakın bunları anne. Sözcükler üzerinde mi tartışacağız? Bunun için yeteri kadar zaman geçti."

"Bana hakaret ediyorsun kızım. Geleceğin için her şeye, her şeye razı olduğuma inanmıyor musun?"

Zina, kızgın, alaylı bir bakışla annesini süzdü. Garip bir gülümsemeyle, "Sakin geleceğim adına beni prens vermeyi tasarlamış olmayasınız," diye sordu.

"Daha söz etmedim bundan, ama sırası gelmişken söyleyeyim; prensle evlenmek, senin için delilik değil, mutluluk olurdu Zina."

"Ama ben bunu saçmanın saçması buluyorum," diye öfkeyle haykırdı Zina. "Hâlâ hayal peşinde koştuktan vazgeçmemişsiniz anne; tam anlamıyla şair ruhlu bir kadınsınız. Zaten size herkes burada böyle bir ad da takmış. Durmadan planlar, tasarılar peşindesiniz. Bunların imkânsızlığı, saçmalığı umurunuzda değil. Prens buradayken aklınıza bu fikrin takıldığını hissettim. Mozglyakov,

muziplik olsun diye ihtiyarı evlendirmekten söz ederken düşündüklerinizi yüzünüzden okuyordum. Bahse gire-
rim ki, şimdi de aklınızda bu var, bana sokulmanız da bu
yüzden... Ama benim için artsız aralıksız kurduğunuz
planlar beni iyice bıktırmaya başladı anne. Çok rica ede-
rim, bir daha bu konuyu açmayın, olmaz mı? Tek bir söz
istemem bu konuda; bunu unutmamanızı rica ederim.”

Genç kız öfkesinden tıkanır gibi oldu.

Marya Aleksandrovna içli, ağlamaklı bir sesle, “Ço-
cuksun sen Zina,” dedi, “sinirli, hasta bir çocuksun. Say-
gısız konuşuyor, bana hakaret ediyorsun. Hiçbir anne,
benim senden çektiklerime dayanamazdı. Ama ne yapa-
yım, hastasın, sinirli ve kederlisin; ben de annenim; her
şeyden önce de bir Hristiyanım... Sabretmek, affetmek
zorundayım. Yalnız şunu söylememe izin ver Zina: Bu
evlenmeyi gerçekten istemiş olsam, saçmalık neresinde
bunun? Bence Mozglyakov, prensin evlenme ihtiyacından
söz ederken, her zamankinden akıllıca konuşuyordu. Ta-
bii konuşmasının hizmetçi kılıklı Nastasya’yla ilgili kıs-
mı ayrı, orada saçmaladı.”

“Bana bakın anne; sorunuz yalnızca meraktan, laf
olsun diye mi, yoksa bir amaçla mı soruyorsunuz?”

“Yalnızca bunu neden bu derece saçma bir düşünce
bulduğunu öğrenmek istiyorum.”

Zina, sinirli bir hareketle ayağını yere vurdu:

“Aahh! Ne diyeyim şu talihime!.. Pekâlâ, madem
şimdiye kadar anlayamadınız, söyleyeyim: Bir sürü başka
anlamsızlıkları bir yana bıraksak bile, adamcağızın bunak-
lığından yararlanarak parasına konmak amacıyla onun gi-
bi bir sakatla evlenmek, sonra her gün, her an ölümünü
iple çekmek, bence yalnız saçmalık değil, bir alçaklık;
hem öyle bir alçaklık ki, bu fikriniz için sizi kutlayamam
anne!..”

Kısa bir sessizlik oldu.

“Zina,” dedi birdenbire Marya Aleksandrovna. “İki yıl önce olanları hatırlar mısın?”

Zina bütün bedeniyle ürperdi. Sert, haşın bir sesle, “Bana kesin olarak, bunu bir daha kurcalamamak için söz vermiştiniz anne,” dedi.

“Şimdi de kesin olarak senden bu âna kadar tuttuğum bu sözü yalnız bir kerecik bozmak için izin istiyorum. Açık konuşmamızın zamanı geldi çünkü. Sessizlik içinde geçen şu iki yılın acı anıları var. Bu böyle devam edemez Zina. Konuşmama izin vermen için ayaklarına kapanarak yalvarıyorum! Hem kesin olarak, kızına tapan zavallı bir anne olarak söz veriyorum ki bir daha da bu konuyu hiçbir şekilde, hiçbir durumda, hayatım pahasına bile açacak değilim. Evet, son olarak konuşacağız; çünkü zorunlu bu...”

Marya Aleksandrovna, gereken etkiyi yaratmaya iyice hazırlanmıştı. Zina, sarardı.

“Söyleyin,” dedi.

“Sağ ol kızım. Başlıyorum. İki yıl önce ölen küçük kardeşin Mitya’ya bir öğretmen tutmuştuk...”

Zina, nefret, tiksinti dolu bir sesle, “Bu resmî girişe ne gerek var,” diye annesinin sözünü kesti. “İkimizin de çok iyi bildiğimiz gereksiz, acı ayrıntıyı neden tekrarlıyorsunuz?”

“Gerekli evladım, çünkü annen olduğum halde sözlerimin, hareketlerimin doğruluğunu kanıtlamak zorundayım. Öte yandan, bu konuyu sana, alıştığın yanlış bir görüş noktasından değil, başka yönden göstermek istiyorum. Sen de bunlardan çıkarmak istediğim sonucu iyice anlamalısın. Kalbinle oynamak istediğim aklına gelmesin yavrum! Hayır, bende gerçek bir anne şefkati bulacaksın Zina! Belki sonunda beni az önce *alçaklıkla* suçladığın halde, ayaklarıma kapanarak, gözyaşlarına boğularak, şimdiye kadar kibrin yüzünden esirgediğin barış için yalva-

racaksın... Bu yüzden şimdi her şeyi başından sonuna kadar açmak istiyorum Zina ya da hiç konuşmayacağım...”

Annesinin çenebazlığına için için kızan Zina, “Peki, konuşun...” dedi.

“Devam ediyorum Zina. Bu, il okulunun çocuk देनेcek yaştaki öğretmeninin seni nasıl etkilediğini bir türlü anlayamadım. Ağırbaşlılığına, soylu gururuna, o adamın değersizliğine (her şeyi doğru konuşmalı) öyle güvenmiştim ki, aranızda bir şey olabileceği aklımın köşesinden bile geçmemişti. Bir gün bana gelerek, kesin bir tavırla, bu çocukla evleneceğini haber verdin. Kalbime hançer sapladın o gün Zina! Çılgılık atarak kendimi kaybettim; sen de unutmadın ya bunları! Bunun üzerine, baskı saydığın otoritemi kullanma gereğini duydum. Düşün bir kere: toy bir çocuk, bir zangocun oğlu... Ayda on iki buçuk ruble alan, ‘Okuma Derneği’nin acıdığı için bastığı birtakım değersiz şiirler yazan, alçak Shakespeare’den söz etmekten başka şey bilmeyen bu çocuk, senin, Zinaida Moskoleva’nın kocası olacak... Bu ancak Florian’a ve çobanlarına yakışır! Kusura bakma Zina, bunu hatırlamak bile tepemi attırıyor. Reddettim. Ne çare ki seni hiçbir kuvvet durduramıyordu. Konuyu babana açtığım zaman tabii hiçbir şey anlamadı, yüzüme bön bön bakmakla yetindi. Sen o çocukla ilişkilerini kesmediğin gibi, daha da kötüsü, mektuplaşmaya başladın. Şehirde bu konuda söylentiler dolaşmaya, öteki beriki beni bazı imalarla iğnelemeye başladı. Fırsat düştü ya, ellerinden gelse tellal bağırtacaklardı. Sonunda, ansızın, tahminlerimin hepsi gerçekleşiverdi: Aranızda bilmem ne yüzünden bir kavga çıktı. Sana hiç yaraşmayan bu yumurcak –bir türlü erkek yerine koyamıyorum onu– mektuplarını şehirde yaymakla tehdit etti seni... Sen de buna kızarak onu tokatladın. Evet, bunu da biliyorum Zina. Her şeyi, her şeyi biliyorum! Musibet, hemen o gün mek-

tuplarından birini o alçak Zauşin'e gösteriyor; bir saat sonra mektup kanlı bıçaklı düşmanım Natalya Dmitriyevna'nın eline düşüyor. Çılgın çocuk, aynı akşam pişmanlık buhranı geçirerek anlamsız bir intihar girişimine kalkışıyor. Tabii arkasından rezaletin büyüğü kopuyor. Hizmetçi kılıklı Nastasya, korku içinde, soluksuz, yanıma koşarak haber verdi. Mektubun tam bir saattir Natalya Dmitriyevna'nın elindeydi, iki saat sonra bütün şehir rezaleti öğrenecekti! Kendimi tuttum, düşüp bayılmadım, ama o anda vurduğun darbenin dehşetini bilemezsin Zina! Utanmaz, canavar Nastasya iki yüz ruble karşılığında mektubunu geri alabileceğime yemin etti. Ayağımda ince iskarpinlerle, karlara bata çıka Yahudi Bumşteyn'e koşup aziz annemin yadigârı değerli bir iğneyi rehine bıraktım. İki saat sonra mektup elimdeydi. Nastasya, kadının çekmeceğini kırarak çaldı bunu... Şerefim kurtuldu, hiçbir kanıt kalmadı. Ama ne acı, ne kaygı dolu bir gün yaşattın bana Zina! Ertesi gün saçlarımda ilk ak telleri gördüm... O çocuğun yaptıkları hakkında şimdi sen de gereken yargıyı verdin herhalde. Belki hayatını ona bağlamanın ne kötü bir delilik olacağını acı bir gülümsemeyle kabul ediyor-sun artık. Ama o zamandan beri hep keder, ıstırap içinde yaşıyorsun. Onu bir türlü unutamıyorsun; daha doğrusu onu değil, o hiçbir zaman sana yaraşan biri değildi; sevdiğin, özlediğin şey, geçmişte kalan mutluluğundu... Bu talihsiz çocuk şimdi ölüm döşegindeymiş, verem olduğunu söylüyorlar... Sen de melek yaradılışınla seni hâlâ kıskandığı için, hastanın kalbi kırılmasın diye o hayattayken evlenmek istemiyorsun. Oysa onun seni gerçek bir aşkla sevmediğine eminim! Mozglyakov'un seni istediğini duyunca seni nasıl kolladığını, peşine gözcüler koyduğunu, oradan buradan haber toplamaya çalıştığını çok iyi biliyorum. Acıyorsun ona, içindekileri biliyorum. Ama be-

nim de her gece ne gözyaşları döktüğümü bir Tanrı, bir de yastığım bilir!..”

Zina, annesinin sözünü derin bir üzüntüyle keserek, “Bırakın bunları anne,” dedi. “Yastığınızın ne ilgisi var bunlarla? Edalı, şiir okurcasına konuşmazsanız yapamazsınız.”

“Öyle ya, bana inanmıyorsun, karşında bir düşman varmış gibi bakıyorsun. İki yıl durmadan ağladım, sende gözyaşlarımı gizleyerek ağladım, ama bu zaman içinde çok değiştim Zina! Duygularını çoktan beri anlıyordum, ancak kederini –yalan söylemeyeceğim– kederinin bütün şiddetini ancak şimdi anlıyorum. Sevgini; sırf o yerli yersiz, her şeye burnunu sokan lanet olası Shakespeare’in etkisiyle kapıldığı bir romantizm gösterisi kabul ettimse suçlu sayılabilir miyim? Hangi anne o zamanki korkumu, aldığım önlemin sertliğini ayıplayabilir? Ama şu anda dinmek bilmeyen iki yıllık ıstırapın karşısında eğiliyorum, duygularını takdir ediyorum. İnan bana Zina, belki seni, senden daha iyi anladım artık. Senin, bu acayip çocuğu değil, kaybettiğin güzel hayallerini, geri gelmez mutluluğunla yüksek ülkülerini sevdiğine eminim. Ben de sevdim; belki senden de çok... Ben de ıstırap çektim, benim de kendime göre birtakım ülkülerim vardı. Bunun için bugünkü durumunda prensle evlenmeni en güvenilir kurtuluş çaresi görüyorsam, kimse, hele sen suçlamamalısın beni.”

Zina, annesinin durup dururken bu şekilde konuşmayacağını bildiği için uzun nutkunu biraz şaşkınlıkla dinledi. Sonra kurduğu bağlantı onu şaşkınlığa, neredeyse korkuya uğrattı.

“Sakın beni gerçekten prense vermeye kalkışmayın,” diye bağırdı. “Demek bunlar hayal, tasarı olmaktan çıktı, kesin kararınız haline geldi, öyle mi? Peki... sözünü ettiğiniz durumuma ne yararı dokunur bunun? Deminden

beri kurcaladığınız şeylerin bu konuyla ne ilgisi var? Doğrusu, halinizden hiçbir şey anlamıyorum anne.”

Marya Aleksandrovna da iyice heyecanlanmıştı.

“Anlamamana şaşıyorum *mon ange*¹. İlkin, evlendikten sonra başka bir çevreye, başka bir dünyaya geçeceksin. Acı anılarla dolu, candan bir tek insanın olmadığı bu iğrenç şehir bozuntusundan ayrılacaksın. Güzelliğin yüzünden seni gagalayan kargaların kin, nefret ve iftiralardan kurtulacaksın. Hemen bu baharda Avrupa’ya gidebilirsin: İtalya’ya, İsviçre’ye, İspanya’ya... Düşün Zina, El-hambra’yı göreceksin; şu pis, iğrenç isimli deremizin yerine koca Guadalquivir’in aktığı İspanya’ya gideceksin!..”

“Durun anne, evlenmişim ya da prens beni istemiş gibi konuşuyorsunuz.”

“Bu bakımdan tasalanma meleğim, ben ne dediğimi bilirim. İzin ver, devam edeyim. Sana yalnız *birinci* görüşümü açıkladım; gelelim ikincisine: Mozglyakov’la evlenmeye hiç gönlün olmadığını anlıyorum...”

“Üstünde durmaya değmez anne, nasıl olsa hiçbir zaman onun karısı olmayacaktım,” diye bağırdı Zina, gözleri öfkeyle parladı.

“Bu adama karşı nefretine hak veriyorum kızım. Bağlanamadığın birisini ömrünün sonuna kadar sevmek için Tanrı huzurunda yemin etmek çok acıdır. Saygı beslemediğin bir kimseye ait olmak ondan da kötüdür. Mozglyakov senin aşkını istiyor, bunun için evlenmek istiyor. Ona bakmadığın anlarda gözleriyle yiyor seni sanki. Sürekli rol yapmak kolay değil. Yirmi beş yıldır yaptığım için bilirim bunu. Baban mahvetti beni. Kanımı emer gibi gençliğimi emdi... Döktüğüm gözyaşlarını sen de kaç kere gördün.”

1. (Fr.) Meleğim. (Ç.N.)

“Babam köyde, ona ilişmeyin.”

“Öyle ya, ona hiç toz kondurmazsın, bilirim. Diyeceğim, sırf çıkar yüzünden Mozglyakov’la evlenmeni isterken içim sızıyordu. Oysa prensle evlenirken yapmacığa gerek yok. Onu sevmeyeceğin besbelli... yani aşk duyamazsın demek istiyorum. Tabii o da bunu senden isteyecek değildir.”

“Aman Tanrım, ne saçmalık!.. Yalnız şuna emin olun ki, en önemli şeyde aldanmışsınız: Kendimi ne uğruna feda edeceğimi bilmeden yapmayacağım bunu, haberiniz olsun. Aslında ben evlenmek istemiyorum. Evde kalmış kız olarak yaşayacağım. İki yıldır evlenmediğim için başımın etini yiyorsunuz. Ne yapalım, katlanacaksınız. Evlenmek istemiyorum, o kadar.”

“Aman Zina, beni dinlemeden küplere binme Allah aşkına! Ne çabuk öfkeleniyorsun. İzin ver; konuyu, bir de benim görüş noktamdan inceleyelim, o zaman sen de bana hak verirsin. Prens, bir, bilemedin iki yıl daha yaşayacak; bence, genç bir dul olmak kart kız kalmaktan çok daha çekicidir. Prensın ölümünden sonra özgür, zengin, başına buyruk bir prenses olacaksın. Yavrum, belki bu hesapları, onun ölümüne bağlı olduğu için hor görerek küçümsüyorsun, ama beni kınama, ben anneyim. Hiçbir anne, beni bu ileri görüşlülüğüm için ayıplamaz. Sonra şu da var: O çocuğa acıdığın için, o hayattayken kocaya varmamaya karar vermişsin. Ama prensle evlenmen ona tam tersine yeni umutlar verecek, sevindirecek onu. Azıcık akli varsa seni prensten kıskanmanın ne kadar yersiz, gülünç olduğunu, bu evlenmenin sırf çıkar, hesap işi olduğunu anlayacaktır. Ayrıca... kısacası, prens ölünce sen de dilediğin kimseyle evlenebileceksin güzel kızım, bunu demek istiyorum.”

“Yani prensle evlenerek onu soymalı ve ileride âşığırma varmak için ihtiyarın ölümünü mü beklemeliyim;

açıkça böyle söylesenize! Gerçekten çok ince hesapları-
nız var anne. Beni kandırmak için neler neler vaat edi-
yorsunuz... Hesaplarınızı çok iyi anlıyorum anneciğim.
Böyle çirkin bir işte bile soylu duygularınızı öne sürme-
den yapamıyorsunuz. Oysa açıkça, 'Zina, yapacağımız
bir alçaklık, ama çıkarımıza uygun geldiği için kabul et!'
deseydiniz hiç olmazsa samimi olurdunuz."

"Bunu ille de yalan, hile diye görmekte haksızsın. Al-
çaklık, aldatma olarak saydığın hesaplarıma gelelim. Bu-
nun aldatma, alçaklık neresinde? Aynaya bak bir kere:
Öylesine güzelsin ki, insan güzelliğine bir krallık feda
eder! Sen de bu nimeti, en iyi çağını bir ihtiyara cömert-
çe feda ediyorsun. Muhteşem bir yıldız gibi hayatının
gurubunu aydınlatacaksın... yemyeşil bir sarmaşık ihti-
şamıyla ihtiyarlığına dolanıp süsleyeceksin. Büyüsüyle
zavallıyı olanca açgözlülüğüyle sömüren o ısırganotu iğ-
renç kadının yerini hakkıyla alacaksın. Senin prenze ve-
receklerin onun parasıyla unvanından daha mı az değer-
li? Bunun yalan, alçaklık neresinde?"

"Herhalde daha az değerli ki, bir sakatla, bir bunak-
la evlenmem gerekiyor. Yalan, ne amaçla olursa olsun
yalan var bunda anneciğim."

"Tam tersine Zina, tam tersine. Bu konuyu en güzel
yönden, Hıristiyanlık bakımından bile inceleyebiliriz.
Hatırlar mısın, bir kere, derin bir umutsuzluk içinde,
hemşire olmak istediğinden söz etmiştin. Kalbin ısırap-
tan kavruluyordu. Artık bir daha sevemeyeceğini defa-
larca tekrarlıyordun. Aşka inancın kalmadığına göre ken-
dini başka, daha yüce bir duyguya bağla; çocuk samimi-
yetinle, bütün inancınla ona yönel, Tanrı kutsar seni. Bu
ihtiyarın da kendine göre çilesi var: Mutsuz bir adam,
kimse istemiyor onu... Birkaç yıldır tanırım onu. İçimde
garip bir sevecenlik, hatta bir çeşit sevgi uyandırdı, sanki
şimdi olacakları önceden sezmiştim. Sen de onun için

bir arkadaşı, evladı, sırası gelince sevdiği oyuncağı ol. Buna karşılık adamcağızın kalbini ısıt Tanrı adına, erdeminden yap bunu. Yarım adam olduğunu düşünerek gü-lünçlüğünü hoş gör, bir Hıristiyan olduğun için acı ona... Böyle özveriler kolay değildir, ama iradene hâkim ol. Hastanelerde yara sarmak, koğuşların ağır havasını solu-mak da insanı tiksindirir. Oysa bunu güler yüzle, Tanrı'ya şükrederek yapan melek yaradılışlı kadınlar var. İncinmiş kalbine uygun bir uğraş, bir kahramanlık bu, sen de bir insanın yaralarını tedavi edeceksin. Gördün mü Zina, bencillik, alçaklık bunun neresinde? Ama sen bana inan-mak istemiyorsan ne yapayım! Belki öyle bir görevi üst-lenmenin temizliğinden, kahramanlığından söz ettiğim zaman samimiyetime inanmıyorsun. Benim gibi sosyete-den bir kadının duygulu bir kalbi, kendine göre bazı il-keleri olduğuna akıl erdiremiyorsun. Öyle olsun Zina. İnanma, hakaret et annene; yalnız sözlerinin akıllı, kur-tarıcı etkisine inan. Varsayalım ki bunları ben değil de başkası söylüyor sana. Gözlerini kapat, başını öte yana çevir, hayalinden, görünmeyen birisinin konuştuğunu geçir... Senin bu konuda en çok aklına takılan para konu-su olmalı, bayağı bir alışveriş hissi uyandırıyor, değil mi? Paradan bu kadar nefret ediyorsan, kabul etme. Kıt kana-at geçinecek bir miktar ayırıp kalanı fakirlere dağıt, ölüm döşeginde yatan o zavallıya yardım et..."

Zina, kendi kendine söylüyormuş gibi alçak sesle, "Kabul etmez ki..." diye mırıldandı.

"O kabul etmezse annesi kabul eder; ondan gizli ola-rak alır. Teyzenin hediye ettiği küpelerini altı ay önce sa-tarak onlara yardım ettiğinden haberim var. Hasta oğlunu geçindirmek için kadının çamaşıra gittiğini de biliyorum."

"Yakında kimsenin yardımına ihtiyacı kalmayacak..."

"Ne demek istediğini anlıyorum," diye atıldı Marya Aleksandrovnna, kendini ilhama, gerçek bir ilhama iyice

kaptırmıştı. “Evet, neden söz ettiğini biliyorum. Çocuk-
ğun verem olduğunu, yakında öleceğini söylüyorlar. İlgi-
lendim, benim de kalbim var, Kalist Stanislaviç’e özellikle
sordum. Kalist Stanislaviç, hastalığın tehlikesini kabul
etmekle birlikte, verem değil, yalnızca şiddetli bir göğüs
rahatsızlığı olduğunu söyledi. İstersen sen de sor. Hatta
bana, hastanın başka koşullarda en çok iklim ve ortam
değiştirerek tamamen iyileşebileceğini de söyledi. Söyle-
diğine göre, bunu daha önce ben de duymuş ve okumuş-
tum: İspanya’da Malaga mı ne, adı şarap adına benzeyen
harikulade bir kent varmış. Havası yalnız göğüs hastala-
rını değil, gerçek veremlileri bile iyileştiriyormuş. Tabii
oraya ancak yüksek tabakadan kimseler ya da zengin
tüccarlar gidebiliyor. Ah İspanya’nın sihirli Elhambra’sı,
mersin, limon ağaçları, katırlara binen İspanyollar!.. Şair
ruhlu bir insanı büyülemek için bunlar yeter! Böyle bir
yolculuk için yardımını, paranı kabul etmez mi dersin?
Etmezse, ona acıdığına göre kandırırsın! Bir insanın ha-
yatı söz konusu olunca yalan da geçerli sayılır. Umutlan-
dır onu, aşkını vaat et; dul kalınca onunla evleneceğini
söyle. Kibar bir biçimde neler söylenmez. Annen sana
sıradan öğütler verecek değil Zina. Bunları o zavallının
hayatını kurtarmak amacıyla yapacağın için hareketlerin-
de hiçbir uygunsuzluk yok. Umut vererek diriltirsin onu;
mutlu olmak için hayata dönmek isteyecek, tedaviye,
doktorlara önem verecek... Belki çocuğun doğası, feleğin
verdiği acı dersten sonra iyiye döner. O zaman dul kalın-
ca evlenirsin onunla. Zengin, özgür olduktan sonra kim
ne diyebilir! Oysa bu deliliği şimdi yapmış olsaydınız sizi
bekleyen nelerdi: Çevrenin küçümsemesi, yoksulluk,
okul yumurcaklarıyla didişmeler, o bilinen Shakespeare,
Mordasov’da kökleşme ve sonunda onun erken ölümü...
Sana karşı yaptığı alçakça harekete pişmandır. Onun af-
federek yeni bir hayat bağışlar, kendi kendisiyle barıştı-

rırsın onu. İyileşmese bile kollarının arasında, (çünkü o zaman yanında bulunman için hiçbir engel olmayacak) kendisiyle barışık, aşkından, affından emin; mersin, limon ağaçları gölgesinde, masmavi göğün altında huzur içinde ölecek. Ah Zina, her şey senin elinde! Bütün kozlar sende, ama prensle evlenmek koşuluyla.”

Marya Aleksandrovna sustu. Oldukça uzun bir sessizlik oldu. Zina’nın son derece heyecanlandığı belliydi. İçinden geçenler anlatılacak, tanımlanacak gibi değildi. Ama Marya Aleksandrovna, kızının kalbine giden yolu bulmuş olmalıydı. Kızının ruh durumunu yoklayarak, iç dünyasının en duyarlı noktalarına kaba kaba dokunarak, yüksek duygulardan, ülkülerden söz ede ede sonunda bam teline basmıştı. Yine de bu çabalar, Zina’yı kandırmadı. Marya Aleksandrovna, “Varsın inanmasın, biraz etkilesem, düşündürsem yeter!..” diye düşünüyordu. “Açıkça söyleyemeyeceklerimi üstü kapalı geçerim...” Amacına ulaştı. Zina, kanmamakla birlikte, annesinin sözlerinin etkisindeydi. Heyecanla dinliyordu, yanakları alevlenmiş, göğsü hızla inip kalkıyordu. Birdenbire kararlı bir tavırla, “İzin verin anne,” dedi. Ansızın yüzünün solmasından kararına ne kadar önem verdiği anlaşılıyordu. “Size bir şey söyleyeceğim...”

O anda antrede birtakım gürültüler, Marya Aleksandrovna’yı soran tiz, cırtlak bir ses duyuldu. Zina sustu, Marya Aleksandrovna yerinden fırladı.

“Aman Tanrım, bu eksikti!.. Hangi şeytan gönderdi şu albayın karısını!”

Sonra, hırsla, “Daha iki hafta önce kovmaktan beter etmişim bu kargayı,” diye ekledi. “Kabul etmesem olmaz, kesinlikle önemli bir haberle geliyor, yoksa evime adım atmaya cesaret edemezdi. Gelişi önemli Zina; bunun altında ne olduğunu öğrenmeliyim. Bulduğumuz durumda her fırsattan yararlanmak gerek.”

Odaya giren konuğa doğru atılarak, “Ah, gelişinize ne kadar sevindim,” diye bağırdı. “Nasıl oldu da hatırladınız bizi canım Sofya Petrovna? Bu ne şirin sürpriz!”

Zina, odadan sıvıştı.

6

Albay karısı Sofya Petrovna Karpuhina'nın kargaya benzerliği ancak manevi bakımdandı. Bedence daha çok serçeyi andırıyordu. Ufak tefek, keskin bakışlı, çiller ve sarı lekelerle dolu yüzüyle ellilik bir kadındı. İnce, çevik bacakların taşıdığı bu ufarak, kupkuru gövde, koyu renk ipek bir elbiseye bürünmüştü; sahibi durmadan kıpırdandığı için elbise birtakım hışırtılar çıkarıyordu.

Karpuhina, muzır, kinci bir dedikoducuydu. Albay karısı olmakla bozmuştu. Emekli kocasıyla ikide bir kavgaya ediyor, adamcağızın suratını tırmık içinde bırakıyordu. Üstelik sabah akşam dörder kadeh votka içmeyi âdet edinmişti. Bir hafta önce onu evinden kovan Anna Nikolayevna'dan ve bu kovulmaya neden olan Natalya Dmitriyevna'dan ölesiye nefret ederdi.

"Bir dakika için uğradım *mon ange*," diye cıvıdamaya başladı. "Oturmasam da olur. Size yalnızca şehirde geçen harikulade olayları anlatmak için uğradım. Bütün şehir bu prensle bozmuş... Bizim cadalozlar, *vous comprenez?*¹ peşine düştüler, ellerine geçirmeye çalışıyorlar. Adamcağızı paylaşamıyorlar, şampanya içiriyorlar... İnanılır gibi

1. (Fr.) Anlıyor musunuz? (Ç.N.)

değil! Ama siz de nasıl bıraktınız onu? Şimdi Natalya Dmitriyevna'da olduğundan haberiniz var mı?"

Marya Aleksandrovna oturduğu yerden sıçradı:

"Natalya Dmitriyevna'da mı? Yok canım, prens sadece valiye gidecek, oradan azıcık Anna Nikolayevna'ya uğrayacaktı."

"Azıcık' mı?.. Şimdi yakalayabilerseniz aşkolsun derim size. Bir kere valiye evinde bulamamış, Anna Nikolayevna'ya gitmiş, akşam yemeğine kalmaya söz vermiş. Ama Anna Nikolayevna'nın evinden çıkmayan Nataşka da prence yapışmış, öğle yemeğine evine götürmüş. Prensizin böyle işte!"

"Peki... Mozglyakov ne yaptı? Bana söz vermişti..."

"Bırakın şu Mozglyakov'u! O da matah bir şey değil ya, onlardan! Oyuna oturup geçen yılki gibi ütülmezse ben neyim! Prensi de kandırarak soyup soğana çevirecekler. Nataşka'nın söylediklerini bir duysaydınız! Prensi... şey... belirli bir amaçla –*vous comprenez?*– tavladığınızı bas bas bağıyor! Karşısına geçti, anlatıp duruyor... Tabii prensin bir şey anladığı yok, uyuz kedi gibi oturmuş, her sözünü, 'Evet, öyle ya...' diye karşılıyor, o kadar. Öteki de, şu Anna Nikolayevna ne yapsa beğenirsiniz: Sonka'sını çıkarıp prence gösterdi... anlıyorsunuz ya... Kız on beş yaşında, hâlâ kısacık entarilerle geziyor. Şöyle, dizlerini örtecek kadar bir şey... anlıyor musunuz? Öksüz Maşka'yı da getirdiler; onun eteği de dizlerinden yukarı... Saplı gözlüğümle iyice gördüm. Başlarına tüylü kırmızı şapkalar oturtmuşlar – bunun anlamını da Tanrı bilir! Sonra klavsen çalarak kızları prensin karşısında *kazaska*'ya başlattılar. Prensizin zayıf tarafını bilirsiniz... Eridi bitti adam: 'Şu bedenlere bakın, bedenlere bakın!' deyip durdu. Saplı gözlüğünü dikmiş, yiyecek gibi bakıyor... Kızlar da coştukça coştular, yüzleri pancara döndü; bir ayak atışları

vardı ki – tam bir *Monplezir*¹ oldu. Ayıp doğrusu! Buna dans mı denir? Ben Madam Jarnie'nin pansiyonundayken okul bitirme balosunda şalla dans etmiştim; ne nezih başarıydı o... Senatörler alkışladı. Prens, kont kızları okurdu orada. Bunları dopedüz *kankan*! Utancımın yerin dibine geçtim. Oturamadım.”

“Şey... Hani siz Natalya Dmitriyevna'ya gitmiyordunuz?..”

“Ha... evet... Geçen hafta bana hakaret etti. Bunu herkese açıkça söylüyorum. *Mais ma chère*,² ne yapayım, şu prensi bari kapı aralığından göreyim dedim, başka türlü göremezdim ki... Mendebur prensin yüzünden gittim, yoksa dünyada ayak basmazdım o kadının evine! Düşünün, herkese çikolata ikram ederlerken ben orada yokum sanki, bir söz söylemedi bana! Bilerek yapıyor bunu, fıçı karı! Ama ben ona yapacağımı bilirim! Eh, şimdilik hoşça kalın *mon ange*, son derece telaşlıyım... Akulina Panfilovna'yı evinde bulup bunları anlatacağım. Yalnız size şu kadarını söyleyeyim, prense veda etmelisiniz artık. Bir daha gelmez size. Adamda zerre kadar bellek kalmamış. Anna Nikolayevna da bundan yararlanarak onu evinde kıştırır. Hepsinin sizden ödü patlıyor. Anlıyor musunuz?.. Zina yüzünden...”

“*Quelle horreur!*”³

“Dedim ya, bütün şehrin dilinde... Anna Nikolayevna ne yapıp yapıp yemeğe alıkoyacak onu, sonra da temelli evine yerleştirir. Sırf size inat olsun diye *mon ange*. Az önce tahta aralığından avlularına baktım: ne telaş ne telaş! Yemek hazırlanıyor, bıçak şingirtıları... şampanya

1. 18. yüzyılın Rus saraylarında ve zengin derebeylerin bahçelerinde eğlence mahallelerinin adı. (Ç.N.)

2. (Fr.) Ama canım! (Ç.N.)

3. (Fr.) Ne iğrenç şey! (Ç.N.)

almak için adam koşturdular. Bence, hiç vakit kaybetmeden, prens daha yoldayken yakalayın onu. Ötekinin değil, sizin konuğunuz o. Bu cadı, yılan, sümüklü karı sizinle ne diye alay edecekmiş! İstedığı kadar savcı karısı olsun, tırnağım etmez o benim! Ben de bugüne bugün albay karısıyım. Madam Jarnie'nin kibar pansiyonunda büyüdüm... Tüh!.. *Mais adieu mon ange!*¹ Kızağımın gelmeseydim sizinle birlikte çıkardık.”

Ayaklı gazete defolup gitti. Marya Aleksandrovna heyecandan zangır zangır titriyordu. Evet, albay karısının öğüdü açık ve çok yerindeydi. Vakit kaybetmemeliydi, zaten zamanı daralmıştı. Ama en önemli güçlük önündeydi: Marya Aleksandrovna, Zina'nın odasına koştu.

Zina kollarını kavuşturmuş, başı eğik, solgun, üzgün bir yüzle odada yukarı aşağı dolaşıyordu. Gözleri yaşlı olduğu halde, annesine çevirdiği bakışı azimliydi. Gözyaşlarını annesinden gizleyerek alaylı bir gülümsemeyle baktı. Kadının ağzını açmasına meydan bırakmadan, “Anne,” dedi, “az önce gereğinden çok dil döktünüz bana. Ama sözlerinizle aklımı çelemediniz. Çocuk değilim. Zerre kadar yeteneğim olmadığı halde kutsal hemşirelik ödevi yapıyorum diye kendi kendimi kandırmak; kişisel çıkarlarım uğruna birtakım alçaklıklara soylu bir amaç süsü vermek, Cizvitlikten başka bir şey değil. Buna aldanmadım, duydunuz mu, kanmadım! Bunu bilmenizi isterim.”

Marya Aleksandrovna kaygılandı:

“Ama *mon ange*...”

“Rica ederim anne, beni sonuna kadar dinleyin. Evet, yaptığımız şeyin sadece bir Cizvitlik olduğuna, dürüstlikle hiçbir ilgisi bulunmadığına kesinlikle inandım.”

1. (Fr.) Ama, hoşça kal meleğim! (Ç.N.)

ğım halde tamamen kabul ediyorum. Duydunuz mu, *tamamen...* Prensle evlenmeye, hatta beni alması için çalışmalarınıza yardım etmeye razı oluyorum. Bunu niçin yapıyorum? Orası benim bileceğim şey. Kararımı verdim; o kadar. İleride de her şeye katlanacağım: Ayakkabısını giydireceğim, hizmetçisi olacağım; alçaklığımı bağışlatmak için onu eğlendirecek, karşısında oynayacağım. Kısacası, beni aldığına pişman olmaması için elimden geleni yapacağım. Yalnız bu kararıma karşılık, bu işi nasıl, ne biçimde yapacağınızı bana açıkça anlatmanızı istiyorum. Üzerinde bu kadar durduğunuza göre belirli bir planınız olmalı. Hayatınızda bir kez olsun samimiyetle hareket edin; samimiyet başlıca şartım! Nasıl hareket edeceğinizi bilmeden size söz vermeyeceğim.”

Marya Aleksandrovna, Zina'nın umulmadık kararına son derece şaşırdı. Gözlerini ona dikerek bir an şaşkın şaşkın durdu. Kızının inatçı romantizmiyle, daima ürkütücü haşin soyluluğuyla savaşılmaya hazırlanırken, uysallığı, inançlarının aksine hareket etmek kararı, beklediğinden bambaşka bir davranıştı. İş perçinlenmişti artık. Marya Aleksandrovna'nın gözleri sevinçle parladı. Heyecan dolu bir sesle, “Zina'cığım,” diye bağırdı. “Etimden, kanımdansın evladım!.. Zina'cığım!..”

Başka bir şey söyleyemedi, kızının boynuna sarıldı. Zina hırçın bir tiksintiyle kollarından sıyrıldı.

“Kucaklamaları bırakın anne, taşkın sevinç gösterilerinize ihtiyacım yok. Sizden sadece soruma yanıt istiyorum.”

“Ama ben seni seviyorum Zina, gözünün içine bakıyorum. Mutlu olman için bu kadar uğraştığım halde hep hırpalıyorsun beni!”

Marya Aleksandrovna'nın gözlerinde yapmacık olmayan yaşlar parladı. Kızını gerçekten, *kendine göre* se-verdi; bu seferki başarı onu büsbütün heyecanlandırmış-

tı. Zina, bu konudaki duygusuzluğuna rağmen annesinin onu sevdiğini anlıyor, ama bu sevgi ona ağır geliyordu. Annesi ondan nefret etse daha memnun olacaktı. Yine de kadını yatıştırmak istedi:

“Peki peki, darılmayın anne; çok heyecanlandım da...”

Marya Aleksandrovna’ya bu kadarı yetti.

“Darılmadım meleşim, darılmadım,” diye cıvılda-maya başladı. “Heyecanını doğal buluyorum. Açık konuşmamı istiyorsun. Hay hay; samimi, çok samimi olacağım, hiç kaygın olmasın. Yalnız inan bana, henüz belirli, inceden inceye hazırlanmış bir planım yok; bunu hemen söyleyeyim. Neden böyle olduğunu işlek zekânla anlamalısın. Bir şey daha var Zina: Önümüze bazı güçlükler çıkacak... Az önce o geveze kadın bile bir sürü yerli yer-siz laf etti. (Aman Tanrım, geç kalıyorum ben...) İşte görüyorsun ya, apaçık konuşuyorum. Ama sana söz veriyorum, bu işi başaracağım! Az önce söylediğim gibi, güvendiğim şey şiir, hayal değil, gerçeğin ta kendisi. Planın temeli prensin bunaklığına dayanıyor, bu temel üzerinde yürüyebiliriz. Bütün sorun, bir terslik çıkmamasında.”

Alev saçan bir bakışla elini masaya vurdu.

“Görelim, şu aptal karılar benimle başa çıkabilirler mi,” diye bağırdı, “işimi bilirim ben! Yalnız hemen, zaman kaybetmeden harekete geçmeliyiz. Hatta mümkünse, en önemlilerini bugün yapıvermeliyiz.”

“Olur anne. Ama söyleyeceğim bir şey daha var... Planınızın ne olduğunu öğrenmekteki amacım, kendime güvenmeyişimdir. Gerçi size bu alçaklığa katılmaya karar verdiğimi söyledim, ama planınızın uygulanışında fazla çirkin, iğrenç ayrıntılar olursa buna dayanamam, olduğu yerde bırakırım her şeyi; bunu böyle bilin. Gerçi kirli bir işe girişip çamura bulaşmaktan kaçınmak da bir alçaklık, ama ne yapayım, o kadarına dayanamam artık.”

Marya Aleksandrovna'nın coşkunu biraz kırılır gibi oldu:

"İş büyütüyorsun *mon ange*, bunun kirli, alçaklık olacak nesi var ki? Herkesin yapabileceği gibi hesapçı bir evlenme düşünüyorsun, o kadar. Olayı bu açıdan görürsen soysuz hiçbir yanı olmadığını anlarsın."

"Allah aşkınıza anne, bari bana karşı kurnazlığa kalkışmayın. İstediginizi kabul ettim, ama hareketimizi diletiğim gibi adlandırmamı da siz hoş görün. Bulduğum durumda bu benim biricik avuntum ve zevkim oluyor."

"Peki canım, peki meleşim; kuşkusuz insanlar fikir ayrılığına rağmen birbirlerini sayabilirler. Tasarımın ayrıntılarından yana pek kaygılısın. Üzülme, içinde kirli bir şey olursa bile bütün yükü omzuma almayı kabul ediyorum. Emin ol, sana en ufak bir leke gelmeyecek. Seni herkese karşı küçük düşürür müyüm! Her şey son derece iyi, son derece kibar bir hava içinde çözümlenecek. Hiçbir rezalet çıkmayacak, (çıkarsa da önemsiz, kaçınılmaz bir-iki ufak gürültü olarak kalacak...) Biz o sıralar buralardan uzaklarda olacağız. Tabii Mordasov'da kalacak değiliz! Arkamızdan gırtlakları sökülene kadar bağırırlar; vız gelir! Zaten bütün köpürmeleri sırf kıskançlıktan, emin ol Zina! Bunların üzerinde durmaya değmez. Darılma, ama sendeki gururla bunlara nasıl önem veriyorsun şaşıyorum."

"Kimseye önem verdiğim yok," diye sert sert karşılık verdi Zina. "Hiç anlamıyorsunuz beni."

"Peki ruhum, peki, darılma. Yani demek istiyorum ki, hepsi Tanrı'nın günü çeşitli kepezelikler yapar, sen de ömründe bir kerecik... A, şu söylediğim aptalca lafa bak!.. Seninki kepezelik değil tabii, tam tersine gayet yüksek, soylu bir hareket... Bunu sana kesinlikle kanıtlayacağım Zina'cığım! Tekrar söylüyorum, hangi bakış açısından..."

Öfkesi taşan Zina, "Bırakın şu kanıtlarınızı anne," diye bağırды, sabırsızlıkla ayağını yere vurdu.

“Peki canım, kusura bakma, yine saçmaladım. Sustum.”

Kısa bir sessizlik oldu. Marya Aleksandrovna, küçülmüş, Zina’nın peşinden yürüyor, suçlu bir köpeğin hanımının gözlerine bakışı gibi zavallı bakışlarını kızından ayırmıyordu.

Zina, bezgin, tiksinişmiş bir halle, “Bu işe nasıl başlayacağınızı aklım almıyor,” diye devam etti. “Bir rezaletle karşılaşacağımızı içim söylüyor. Ben buradakilerin söylediklerine, düşündüklerine aldırmam, arada siz ezileceksiniz.”

“Beni düşünme meleğim, benim ne badirelerden kupkuru çıktığımı bilsen!.. Bu, şimdiye kadar becerdiklerimin yanında hiç kalır. Biz bir karara varalım da harekete geçeyim; bir deneme yapayım hiç olmazsa. Her şeyden önce prensle baş başa kalmamızı sağlamak gerek; en başta bu. Sonraki işler buna bağlı. Her şeyin nasıl yürüyeceğini görür gibi oluyorum: Bir kere buradakiler saldırıya geçecek; ama bana vız gelir, hepsinin hakkından gelirim! Yalnız şu Mozglyakov biraz düşündürüyor beni.”

Zina, küçümser bir tavırla, “Mozglyakov mu,” dedi.

“Evet. Ama sen korkma, ben onu o hale getiririm ki, bize yardım bile eder. Sen benim nasıl bir işkadını olduğumu bilmiyorsun daha. Demin Mozglyakov, prens lafını açınca kafamda bu fikir birdenbire şimşek gibi çaktı. Bize ineceği kimin aklına gelirdi, bin yıl beklesen böyle fırsat düşmez! Ah Zina’cığım, meleğim!.. Bir ihtiyara, sakata varmak şerefsizlik, ayıp değil, nefret ettiğin birine varıp ona *gerçekten* karılık etmek şerefsizlik. Oysa sen, aslında prensin karısı olmayacaksın ki. Evlenme bile sayılmaz bu. Ailece anlaşma gibi bir şey... Kazanacak olan yine o bunak; hem ne büyük bir mutluluğa konacak budala! Sen de bugün pek güzelsin Zina!.. Erkek olsam bir isteğin uğruna bir krallığın yarısını ayaklarına sererdim.

Buradakilerin hepsi eşekten başka bir şey değil. Böyle bir eli nasıl öpmezsin! (Marya Aleksandrovna, kızının elini olanca sevgisiyle öptü.) Etim, kanım, canımsın Zina! Zorla da olsa bağlamalı bu budalay! Ondan sonra bak nasıl yaşayacağız Zina'cığım! Benden ayrılmayacaksın, değil mi yavrum? Devlet kuşu başına konunca anneni kapı dışarı etmeyeceksin, değil mi?.. Gerçi arada bir atıştığımız oluyor, ama yine de benden iyi dostun olmadığını bilirsin."

Zina sinirli bir tavırla, "Anne, karar verdinizse bir şeyler yapın," diye sözünü kesti, "boş lafla vakit kaybetmeyin."

"Evet evet, haklısın Zina'cığım, yine gevezeliğim tuttu."

Marya Aleksandrovna telaşla kalktı.

"Ötekiler orada prensi kandırmaya çalışırken gidip Mozglyakov'u dışarı çağırtayım; gerekirse prensi zorla getirsin buraya. Hoşça kal Zina'cığım, hoşça kal canım. Üzülme, kaygıya ve en önemlisi, kedere kaptırma kendini. Her şey çok iyi ve soylu bir şekilde yürüyecek. Hepsi, hangi gözle baktığına bağlı... Hoşça kal gülüm!"

Marya Aleksandrovna kızını kutsadı, koşar adımlarla dışarı çıktı. Odasına uğrayıp bir an aynanın karşısında kıırttı, iki dakika sonra kızaklı arabasına kurulmuş Mor-dasov sokaklarından geçiyordu. Marya Aleksandrovna *en grand*¹ yaşamayı sevdiği için sokağa çıktığı günler arabası bu saatlerde koşuluyordu.

Yolda, "Yağma yok, benimle başa çıkamazsınız!" diye düşünüyordu. "Zina razı olduğuna göre işin yarısı çözümlenmiş sayılır. Bundan sonra bir engel çıkacağını sanmam. Aferin kızıma, razı oldu sonunda... Demek kafacığı bazı

1. (Fr.) Şatafatlı, gösterişli. (Ç.N.)

hesapları alabiliyor. Ama doğrusu önüne pek çekici imkânları sürdüm. En duyarlı damarına bastım. Bugün bütün güzelliği üstündeydi!.. Şahane güzelliği var doğrusu... Bu güzellik bende olsa Avrupa'nın yarısını altüst ederdim. Bakalım, bundan sonra ne olacak! Prenses olunca onun da gözü açılacak; Shakespeare'likten vazgeçecek... Şimdiye kadar ne gördü ki zaten: bir Mordasov, bir de o öğretmen... Prensesliğe de yakışır doğrusu! Gururuna, cesaretine bayılıyorum; insan çekine çekine yanına gidiyor. Kraliçeler gibi bir bakışı var... Yavaş yavaş aklı ermeye başladı, çıkarlarının nerede olduğunu kavradı artık. Ben yanında oldukça daha neler neler öğrenecek! Ondan sonra her bakımdan bana hak verecek, bensiz yapamayacak; onun kadar ben de prenses olurum. Petersburg beni de tanıyacak... Bu pis şehre de elveda deriz. İleride prensle o oğlan öldüler mi, onu esaslı bir prense veririm. Yalnız şu zihnimi kurcalıyor; acaba gereğinden çok açıldım mı, onun ipiyle kuyuya inilmez çünkü..."

Marya Aleksandrovna, bunları düşünürken gerçekten pek kaygılıydı. Ama tasarılarından vazgeçemezdi artık.

Zina, yalnız kalınca daha uzun süre kollarını göğsünde kavuşturmuş, dalgın dalgın odasında dolaştı durdu. İçinden neler neler geçiyordu. İki bir, farkına varmayarak, "Evet, vakittir... geç bile..." diye tekrarlıyordu. Bu kısa, kesik sözlerle ne kastettiği anlaşılmıyordu. Uzun, ipek kirpiklerine sık sık yaşlar doluyordu, ama Zina farkına varmıyor, silmeyi düşünmüyordu. Olacak her şeyi göze almıştı, annesinin kaygıları boşunaydı.

Nastasya Petrovna, albay karısının gidişinden sonra karanlık bölmeden çıktı. "Hele durun bakalım!" diye söyleniyordu. "Ben de budala gibi, şu mendebur prensin şerefine pembe fiyonk bağlayacaktım... Akılsızım işte, beni alacağına kandım... Nah kafa!.. Öyle olsun Marya Aleksandrovna, demek hizmetçi kılıkliyım, dilenciyim... İki

yüz rublenin üstüne oturdum! Yok, almayacaktım, şıllık karı! Kibarca aldım, yaptığım işin gideri olarak aldım... Ben de birisine para yedirmek zorunda kalabilirdim. Ama her şeyi göze alarak kilidi kendi elimle kırdımsa orası seni ilgilendirmez. Senin için yaptım bunu nazeninim! Sen yalnız nakış işlemesini bilirsin. Dur, ben sana öyle nakışlar gösteririm ki, ikiniz de hizmetçi kılıklının ne olduğunu görürsünüz: Yumuşak atın tekmesi pek olur.”

Marya Aleksandrovna kendini dehasının ilhamına kaptırmıştı. Büyük, pek yürekli bir tasarısı vardı. Kızını zengin, ama sakat bir prensle gizlice, konuğunun bunaklığından, zavallılığından yararlanarak evlendirmesi Marya Aleksandrovna'nın düşmanlarınca yalnız cesaret değil, küstahlık sayılacaktı. Kuşkusuz plan çok çekiciydi, ama başarısızlıkla sonuçlanırsa sahibini görülmemiş biçimde rezil kepaze edebilirdi. Marya Aleksandrovna bunu bildiği halde umudunu kaybetmiyordu. Zina'ya, "Ne badirelerden kupkuru çıktım ben," derken yalan söylemiyordu. Aksi halde yaptığı hareketin kahramanlık yanı kalmazdı.

Tasarısının dağ başında soygunculuğu andırır yanları yok değildi, ama Marya Aleksandrovna bunun üzerinde durmuyordu. Bu konuda çok tutarlı bir düşüncesi vardı: Bir yandan nikâhın kerametini inanırdı, hayalinde çıkarlarıyla ilgili öyle güzel sahneler canlandırıyordu ki, bunları yalnızca düşünmek bile ona tatlı ürpertiler veriyordu. Son derece heyecanlıydı, arabasında iğneli fıçidaymış gibi oturuyordu. Zengin ilhamı, geniş yaratma yeteneğiyle istediği gibi bir plan hazırlamıştı. Gerçi planı henüz taslak halindeydi, yalnızca ana çizgileriyle çizilmişti. Bir sürü ayrıntılara, hesapta olmayan fırsatlara ihtiyaç vardı. Ama Marya Aleksandrovna kendinden emindi; heyecanı asla

korku heyecanı değildi. Bir an önce savaşa atılmak için sabırsızlanıyordu. Çıkacak engellerle gecikmeleri düşündükçe, içini sabırsızlık, soylu bir sabırsızlık kemiriyordu. Söz gecikmeye gelmişken bu konudaki düşüncemizi açıklamaya izin vermenizi isteyeceğiz. Marya Aleksandrovna, belanın sunturlusunu soylu hemşerilerinden, Mordasov' lular, özellikle Mordasov' lu hanımefendiler kesiminden bekliyordu. Kendisine karşı sonsuz nefretlerini denemişti. Şu anda, henüz kimseye söz etmediği halde, belki de şehirde herkesin, niyetinden haberli olduğuna emindi. Evinde en gizli herhangi bir olayın aynı günün akşamı pazarda kadın satıcıların, dükkân tezgâhtarlarının ağzında çalkalandığını acı deneyimleriyle biliyordu. Marya Aleksandrovna; başına geleceği şimdilik yalnızca hissediyordu, ama bu gibi önseziler onu asla yanıltmazdı. Bu kez de aldatmamıştı. Gerçek olan, ama onun henüz kesin olarak bilmediği şey buydu. Öğlene doğru, yani prensin Mordasov' a gelişinden tam üç saat sonra şehirde tuhaf söylentiler dolaşmaya başlamıştı. Bu söylentiler, kaynağı bilinmemekle birlikte, bir anda ortalığı sardı. Hep bir ağızdan, Marya Aleksandrovna' nın drahoması, yirmi üç yaşındaki Zina' sını prene vereceği konuşulmaya başlandı; Mozglyakov' a pasaportu verilmiş, her şey kesin olarak kararlaştırılmıştı... Bu söylentiler nasıl çıkmıştı? Mordasov' dakiler Marya Aleksandrovna' yı, en gizli düşüncelerine, emellerinin en kuytu köşelerine nüfuz edecek kadar tanırırlarmıydı? Söylentilerdeki göze batan densizliğe –aslında bu gibi işler bir saat içinde yapılamaz ve havadisın asılsızlığına çünkü nereden, kimden çıktığı bir türlü öğrenilemedi– rağmen Mordasov' lular inandıklarından dönmediler. Söylentiler yayıldıkça yayıldı, alabildiğine kökleşti. İşin tuhafı, söylentilerin başlangıcının Marya Aleksandrovna' nın Zina' yla bu konu üzerinde deminki konuşmasıyla rastlaşmasıydı. Taşralıların bu derece duyarlılığı vardır işte! Taş-

ralı habercilerdeki bu ince duyarlılık bazen mucize halini alır; kuşkusuz, bunun kendine göre nedenleri vardır. Temeli, taşralıların birbirlerini yıllar boyunca süren pek derin, pek ilgili incelemelerine dayanır. Her taşralı, sanki bir cam koruyucu içindedir. Sayın hemşerilerinden hiçbir şeyini saklaması mümkün değildir. Sizi ezbere bilir, hatta sizin hakkınızda sizin bilmediğiniz şeyleri de bilirler. Taşralının doğuştan psikolog, kalp bilgini olması gereklidir. Bunun için, bazen taşrada, psikologlar, kalp bilginleri yerine çok sayıda eşeğe rastladıkça şaşırırmaktan kendimi alamazdım. Ama bırakalım şimdi bunları, yeri değil burası. Evet, havadis şimşek hızıyla yayıldı. Prensle evlenmek herkese o derece kârlı, parlak bir iş görünüyordu ki, acayipliği kimsenin umursadığı yoktu. Şunu da söyleyelim: Mordasov'lular Zina'dan, Marya Aleksandrovna'dan da çok hoşlanmıyorlardı. Bunun neden böyle olduğunu Tanrı bilir. Bunun nedeni, belki kısmen genç kızın güzelliğiydi. Ayrıca Marya Aleksandrovna, Mordasov'lulara yabancı sayılmazdı, aynı kalıptan çıkmıştı çünkü... Şehirden ayrıl-sa belki de arayanlar olurdu. Çevresini çeşitli sorunlarla canlandırıyordu. Onsuz herkese sıkıntı basacaktı. Zina tam tersine, sanki Mordasov'da değil, göklerde yaşıyor-muş gibiydi. Oradakilerle aynı düzeyde, eşit görünmüyor, belki de farkında olmadan çevresine son derece kibirli davranıyordu. Oysa şimdi hakkında birtakım rezaletler anlatılan, bu kibirli, kendini beğenmiş Zina, bir milyoner, bir prenses olacak, en yüksek çevrelere girecek... Bir-iki yıl sonra dul kalınca bir dükle ya da bir generalle evlen-meyeceğini kim bilebilirdi; belki de vali karısı olurdu... (Mordasov valisi biçilmiş kaftandı: Hem dul hem kadınlara pek düşküncü.) Zina'nın ilin birinci hanımefendisi olması düşüncesine bile kimse katlanamıyordu. Hiçbir haber Zina'nın prensle evlenmesi haberi kadar öfke uyandıramazdı. O anda her kafadan kızgın, öfkeli sesler çık-

maya başladı. Bunun bir günah, hatta adi bir hareket olduğunu, ihtiyarın aklının tamam olmadığını, bunaklığından yararlanarak tuzağa düşürülüp kandırıldığını, soyulduğunu bar bar bağıyorlardı. Adamcağızı yırtıcı pençelerden kurtarmak gerekti; yapılan şey, bir soygunculuk, bir ahlaksızlıktı... Hem başkalarının Zina'dan aşağı kalır tarafı mı vardı, onlar da pekâlâ prensle evlenebilirlerdi! Marya Aleksandrovna bu söylentilerle bağırp çağırmaları henüz duymamış olmamakla birlikte çok iyi tahmin ediyordu. Oradakilerin tasarlarına çeşitli engeller çıkarmak için ellerinden geleni, hatta gelmeyi artlarına koymayacaklarını, bunun kesinlikle böyle olacağını biliyordu. Prensi ele geçirmek isteyenlerle şimdiden savaşmak zorundaydı. Sonunda adamı yakalayıp tekrar evine götürse bile ömrünün sonuna kadar kilit altında tutamazdı. Hem hemen bugün, bir-iki saat sonra bütün Mordasov'lu kadınların reddedilmesi mümkün olmayan bir bahaneyle salonuna damlamayacaklarına kim güvenebilirdi? Kapıdan atsan bacadan dalarlardı; Mordasov için pekâlâ mümkündü bu! Kısacası bir saat, bir an bile kaybetmenin yeri değildi. Oysa Marya Aleksandrovna, henüz işe başlamamıştı. Birdenbire aklına dâhice bir fikir geldi ve bu fikir o anda gelişmeye başladı. Biz Marya Aleksandrovna'nın bu yeni fikrinden sırası gelince söz etmeyi ihmal etmeyeceğiz. Şimdilik şu kadarını söyleyelim ki, hikâyemizin kahramanı, o anda Mordasov sokaklarından öfkeli ama ilham dolu olarak, uçarcasına gidiyor, prensi tekrar evine sokmak için gerekirse gerçekten dövüşmeye hazırlanıyordu. İsteğini nasıl gerçekleştireceğini, prene nerede rastlayacağını henüz bilmiyordu, ama bütün Mordasov yerin dibine batsa da, tasarısından zerrece dönmeyeceğine yüzde yüz inanıyordu.

Attığı ilk adım pek başarılı oldu. Sokakta prensin yolunu keserek onu evine götürdü. Belki düşmanlarının bü-

tün entrikalarına rağmen Anna Nikolayevna'yı nasıl bozguna uğratıp amacını yerine getirdiğini soranlar olacaktır. Bu gibi soruların Marya Aleksandrovna için hakaret sayılacağını söylemek zorundayım. Bir Anna Nikolayevna Antipova parçasının hakkından gelmek iş midir yani! Marya Aleksandrovna, rakibesinin evine arabayla yaklaşan prense düpedüz el koydu; hiçbir şeye gürültüden ürken Mozglyakov'un karşı koymalarına da kulak asmadan ihtiyarı kendi arabasına bindirdi. Önemli durumlarda her türlü rezaleti göze almak Marya Aleksandrovna'nın baş özelliği idi. "Başarıya giden her yol doğrudur" kuralına uyardı. Prens fazlaca karşı koymadı, öbürlerini çabucak unuttuğu için halinden pek memnundu. Yemekte durmadan gevezelik etti; çok neşeliydi, nükteler, sözcük oyunları, başı sonu olmayan, birbirine karıştırdığı hikâyeler gırla gidiyordu. Natalya Dmitriyevna'da üç kadeh şampanya içmişti; burada yemekte de birkaç kadeh daha yuvarladı, büsbütün cıvıttı. Kadehini Marya Aleksandrovna dolduruyordu. Yemek oldukça iyiydi. Canavar Nişitka'nın yüzü kara çıkmamıştı. Ev sahibi, sevimli incelikleriyle sofradakileri neşelendirmeye çalışıyordu. Ancak, presten başka herkes, sanki inatla somurtuyorlardı. Zina, resmî bir sessizliğe bürünmüştü, Mozglyakov açıkça neşesizdi, yemeği isteksiz yiyordu, düşünceli bir hali vardı. Onu böyle görmeye alışmayan Marya Aleksandrovna, kaygılanmaya başlamıştı. Asık suratla oturan Nastasya Petrovna, arada bir Mozglyakov'a birtakım işaretler yaptığı halde bir türlü dikkatini çekemiyordu. Sevimli, nazik ev sahibi olmasa yemek cenaze töreninden farksız olacaktı.

Oysa Marya Aleksandrovna'nın heyecanı büyüktü. Zina'nın kederli hali, kızarmış gözleri onu korkutmaya yetmişti. Üstelik korktuğuna da uğruyordu: Elini çabuk tutması gerekirken, "lanet Mozglyakov" kakılmış kazık gibi oturuyor, umursamaz haliyle işine engel oluyordu.

Onun yanında başlayamazdı ya! Marya Aleksandrovna sofradan kalkarken son derece üzüntülüydü. Bunun için yemek biter bitmez Mozglyakov yanına gelerek birdenbire, beklenmedik bir biçimde –kuşkusuz üzülenek– hemen gitmek zorunda olduğunu haber verince, Marya Aleksandrovna, şaşkınlık, daha doğrusu sevinçle karışık bir korku duydu.

Aşırı bir içtenlikle, “Nereye öyle,” diye sordu.

Mozglyakov, kaygılı bir halde, neredeyse bozularak, “Şey... başıma garip bir hal geldi Marya Aleksandrovna,” diye başladı. “Nasıl anlatayım bilmem ki... Ne olur, bana yardımcı olun.”

“Hayrola?”

“Vaftiz babam Boroduyev, bilirsiniz ya, tüccar Boroduyev... Bugün onunla karşılaştım. Adamcağız bayağı kızdı bana: Kibrimden yanıma varılmıyormuş diye sitem etti. Mordasov’a üçüncü gelişim olduğu halde evine ayak basmadım... ‘Bugün çaya gel,’ diye tutturdu. Şimdi saat dört. Eski adam olduğu için, beşe doğru, öğleden sonra uykusundan kalkar, çayını içer. Ne yapayım? Tabii pek... şey... ama bir yandan düşünün: Ölen babam idarenin parasını kaybettiği zaman ihtiyar onu intihardan kurtardı. Beni de o sıralar vaftiz etmişti. Zinaida Afanasyevna’yla evlenirsek benim yüz elli canlı mülküm var, o kadar. Boroduyev’in ise bir milyon, söylediklerine göre daha da çok parası varmış... Çoluğu çocuğu yok. Suyuna gidersek vasiyetinde bize de bir yüz bin bırakabilir. Yetmişine merdiven dayadı artık!”

“Aman Tanrım, daha ne düşünüyorsunuz,” diye bağırdı Marya Aleksandrovna. Sevincini güç tutuyordu.

“Çabuk gidin, çabuk! Böyle işler şakaya gelmez. Demek yemekte bu yüzden neşesizdiniz. Gidin *mon ami*, gidin. Onu daha sabahtan ziyaret etmeniz gerekirdi; ilgisine değer verdiğinizizi göstermelisiniz. Ah siz gençler!”

Mozglyakov, şaşkınlıkla, "Peki, ama Boroduyev'le ahbaplığım yüzünden bana alabildiğine saldıran siz değil miydiniz Marya Aleksandrovna," dedi. "Onun, sakallı mujiğin biri olduğunu, meyhanecilerle, bodrumlarda oturanlarla, çarşı yazıcılarıyla ahbaplık eden bir adam olduğunu siz söylüyordunuz."

"Ah *mon ami*, insanın ağzından neler çıkıvermez ki! Kul kusursuz olur mu, ben de yanılabirim. Gerçi böyle bir şey söylediğimi hatırlamıyorum, ama belki ters bir zamanıma gelmiştir... Hem siz o sıralar Zina'yı istemiştiniz henüz... Tabii, böyle düşünmem bencillik sayılır, ama bundan sonra vaftiz babanız hakkındaki düşüncelerimi değiştirmeliyim; bu yüzden beni hiçbir annenin ayıplayacağını sanmam. Gidin, hemen... Hiç durmayın gidin! Hatta bu akşam orada kalın... şey, bakın: Ona benden de söz edin. Onu çok saydığımı, sevdiğimi, kendisine derin bir saygı duyduğumu söyleyin. Ama güzelce, biçimine getirerek söyleyin, olur mu? Ne yapayım, aklımdan çıktı, aslında bunu daha önce size benim hatırlatmam gerekirdi!"

Mozglyakov, hayranlıkla, "Beni canlandırdınız Marya Aleksandrovna," diye bağırdı. "Bundan sonra yemin ederim, sözünüzden hiç çıkmayacağım. Oysa size bunu açmaya çekiniyordum. Şimdilik hoşça kalın. Hemen yola çıkayım. Zinaida Afanasyevna'ya özrümü iletin lütfen. Gerçi ben de... yüzde yüz..."

"Hadi güle güle *mon ami*, yolunuz açık olsun! Benden de söz etmeyi unutmayın. Gerçekten çok sevimli bir ihtiyarcık. Hakkındaki düşüncemi çoktan değiştirdim. Zaten ondaki eski, gerçek Rusluk her zaman hoşuma giderdi... *Au revoir mon ami, au revoir!*"

1. (Fr.) Güle güle dostum, güle güle. (Ç.N.)

Marya Aleksandrovna sevincinden tıkanacaktı neredeyse. "Cehennem olup gitmesi tam zamanında oldu... Tanrı yardım ediyor bana!.." diye düşündü.

Mozglyakov, antreye çıkıp kürkünü giyerken nicedir onu orada kollayan Nastasya Petrovna birdenbire karşısına dikildi. Kolundan yakalayarak, "Nereye," diye sordu.

"Boroduyev'e gidiyorum Nastasya Petrovna. Vaftiz babamdır. İhtiyar, para babasıdır; biraz yüzüne gülelim de bize bir şeyler bıraksın."

Nastasya Petrovna sert bir edayla, "Boroduyev'e gidiyorsanız, nişanlığınıza veda edin," dedi.

"Ne demek o?"

"Öyle işte. Çantada keklik sandığınız kızı prenze verecekler. Kulağımla duydum."

"Prense mi? Rica ederim Nastasya Petrovna..."

"Rica edecek bir şey yok. İsterseniz siz de görün, dinleyin. Bırakın kürkünüzü, benimle gelin."

Şaşkına dönen Pavel Aleksandroviç, kürkünü tekrar çıkardı, parmak uçlarına basarak Nastasya Petrovna'nın peşinden yürüdü. Kadın onu sabah kapıdan gözetleyerek dinlediği bölmeye götürdü..

"Vallahi hiçbir şey anlamıyorum Nastasya Petrovna!"

"Şuraya sokulup dinledikten sonra anlarsınız. Komedi neredeyse başlar..."

"Ne komedisi?"

"Şişşt! Hızlı konuşmayın. Sizi kandıracakları komedi. Siz prensle çıktığınız zaman Marya Aleksandrovna tam bir saat Zina'yı prenze varması için kandırmaya uğraştı. Adamı tongaya bastırıp bu işi bitirivermenin pek kolay olduğunu söylüyor; öyle de numaralar yapıyor ki, benim bile midem bulandı. Buradan dinledim onları. Sonunda Zina razı oldu. Sizi nasıl yerin dibine batırdıklarını duymalıydınız! Tam anlamıyla aptal yerine koydular. Zina, size varmayacağını söyleyerek kestirip attı. Ben

de budala gibi kırmızı fiyonk takacaktım!.. Dinleyin, dinleyin!”

Nastasya Petrovna’nın yüzüne bön bön bakan Mozg-lyakov, “Söylediğiniz doğruysa insafsızca bir hainlik bu,” diye mırıldandı.

“Bir dinleyin siz, daha neler duyacaksınız.”

“Nereden dinleyeyim?”

“Eğilin, şu deliğe dayayın kulağınızı...”

“Yooo, ben... şey... ben kapıdan dinleyemem Nastasya Petrovna!”

“Şuna bakın! Onurunuzu cebe koyun artık; buraya kadar geldikten sonra dinleyin!”

“Vallahi, nasıl...”

“Ee, yapamazsanız, eyvallah deyip çekin gidin! Acıyarak yol gösteriyorum, o da nazlanıyor... Bana ne, kendim için yapmıyorum ya! Akşam olmadan bu evden gideceğim.”

Pavel Aleksandroviç, kendini zorlayarak kulağını yarığa yapıştırdı. Kalbi hızla çarpıyor, şakakları atıyordu. Kendinde değilmiş gibi bir hali vardı.

8

Konuşmaya en zararsız konudan başlamak isteyen Marya Aleksandrovna, hazırladığı savaş alanını iştahlı bir bakışla süzerek, "Natalya Dmitriyevna'nın evinde çok eğlendiniz mi prens," diye sordu. Kalbi heyecan ve sabırsızlıktan kopacak gibi atıyordu.

Yemekten sonra prensi sabahki "salon"a geçirmişlerdi. Marya Aleksandrovna'nın bütün önemli toplantıları bu salonda olurdu. Bu odayla övünüyordu.

İhtiyarcık, altı kadehten sonra iyice gevşemişti, ayakta duramıyordu. İçki çenesine vurmuştu. Durmadan gevezelik ediyordu. Gitgide büsbütün susmaz oldu. Marya Aleksandrovna, konuğunun kısa zaman sonra ağırlaşıp uyumak ihtiyacı duyacağını anlıyordu. Fırsatı kaırmalıydı. Savaş alanını gözden geçirdikten sonra, sulu ihtiyarın Zina'ya attığı bakışlarda özel bir ilgi sezdi, ana yüreği sevinçle titredi.

"E-vet, fev-ka-la-de eę-len-dik," diye karşılık verdi prens. "Natalya Dmitriyevna da eşi bu-lun-maz bir kadın, biliyor musunuz, eşi bu-lun-maz bir kadın!"

Marya Aleksandrovna, o anda kendini büyük planlarına tamamen verdiği halde rakibesinin bu derece övölmesine dayanamadı. Gözleri alevlendi, "Rica ederim prens, Nastasya Dmitriyevna'yı bu derece övmenize ne

demeli bilmem! Şu halde siz buranın insanlarını hiç tanımıyorsunuz: hep gösteriş; erdemleri de, yüce duyguları da hep komedi, yaldız... Bu yaldızı kaldırın, çiçekliğin altında cehennem, bir eşekarısı yuvası bulacaksınız. Bunlar sizi paramparça eder, kemiklerinizi bile bırakmazlar!"

"Ne diyorsunuz," diye bağırdı prens. "Hayret!"

"Yemin ederim öyle. Ah *mon prince*! Bana bak Zina, prense Natalya'nın o geçen haftaki gülünç, çirkin olayını kesinlikle anlatmalıyım; hatırladın, değil mi?.. Evet prens, bu kadar hayranlık gösterdiğiniz, eşi bulunmaz Natalya Dmitriyevna'nızdan söz ediyorum. Yemin ederim, dedi-koducu değilim ben. Ama bunu sırf sizi güldürmek, aynı zamanda buradaki insanların canlı bir örneğini sanki dürbünle bakar gibi gözünüzün önüne sermek için anlatmak istiyorum. Bu Natalya Dmitriyevna iki hafta önce bana geldi. Kahve ikram ettik. Bir aralık bir şey için dışarı çıktım. Gümüş şekerliğimin içinde ne kadar şeker olduğunu çok iyi hatırlıyorum, ağzına kadar doluydu. Dönüşümde baktım, şekerliğin dibinde üç parça şeker kalmış. Odada Natalya Dmitriyevna'dan başka kimse yoktu. Ne dersiniz buna! Kâgir bir evi, hesapsız parası var... Gülünç, komik bir olay, ama buradaki bu insanların soy-luluğu hakkında size iyi bir fikir verir."

"Ne di-yor-su-nuz?.." Prens gerçekten şaşkınlık içindeydi. "Bu ne a-nor-mal açgözlülük. Tek başına nasıl yemiş o şekerleri?"

"Evet; işte size *eşi olmayan* kadın, prens! Bu kepazece olayı nasıl buldunuz? Böyle çirkin bir harekete karar versem o anda ölürdüm ben!"

"Öyle ya, öyle ya... Yalnız bilir misiniz, öyle *belle femme*¹ ki..."

1. (Fr.) Güzel kadın. (Ç.N.)

“Kim, Natalya Dmitriyevna mı?.. İnsaf prens, kadın değil, fiçı! Yoo prens, doğrusu zevkinizden kuşkulanmaya başlayacağım.”

“Duba ya, öyle ya... Yalnız ne vücut var kadında!.. Şey, oy-na-yan kızcağızın vücudu da...”

“Ne, Soneçka mı? Ama o daha çocuk, prens! Henüz on dördünde...”

“Öyle ya... Yalnız, bilir misiniz, şey... pek kıvrak... hem onun vücudu da... ge-li-şi-yor yani... Pek cici bir kız. Öbürü de, onunla birlikte dans eden... o da ge-li-şi-yor...”

“Öksüz bir kızcağız; sık sık odalarına alırlar onu.”

“Ök-süz mü? Gerçekten pek kirli bir şey, ellerini yıkasaydı bari... Ama yine de çe-ki-ci bir kızcağız!”

Prens, hem konuşuyor hem artan bir tutkuyla saplı gözlüğüyle Zina'yı süzüyordu. Keyfinden eriyecek gibiydi.

“*Mais quelle charmante personne!*”¹ diye mırıldanıp duruyordu.

“Bize bir şey çalsana Zina ya da şarkı söyle daha iyi. Öyle güzel sesi var ki, prens! Tam artist doğrusu, tam artist!”

Zina, zavallı ihtiyarı ürperten, kendine özgü ağır, uyumlu yürüyüşüyle piyanoya giderken Marya Aleksandrovna devam etti:

“Nasıl bir evlat olduğunu bilseniz, prens! Sevmeyi tam anlamıyla bilir. Bana karşı son derece şefkatli... Çok duygulu bir kalbi var!”

“Öyle ya... duygular...” diye yutkunarak sözünü kesti prens. “Ben, bilir misiniz, güzellik bakımından onunla kıyaslanabilecek tek bir kadın gördüm hayatımda: ölen Kontes Nainskaya... Otuz yıl önce öl-müş-tü. En-fes bir kadındı, ben-zer-siz bir güzelliği vardı; sonunda aşçısıyla evlendi.”

1. (Fr.) Ne şirin şey bu! (Ç.N.)

“Aşçısıyla mı, prens?”

“Öyle ya, aşçısıyla... bir Fransız’la, kontes ona Avrupa’da bir de kont unvanı sağladı. Yakışıklı adamdı, çok da okumuştı, kısacık bıyıkları vardı.”

“Peki, şey... Nasıl geçinirlerdi?”

“A, çok iyi! Hoş, az zaman sonra ayrıldılar ya... Adam onu soyup sırta kadem bastı. Bir salça yüzünden mi ne kavga etmişler...”

“Ne çalayım anne,” diye sordu Zina.

“Bir şarkı söyle Zina, daha iyi. Sesi çok güzeldir prens! Müzik sever misiniz?”

“A, çok severim, çok! *Charmant, charmant!* Müziği çok severim. Avrupa’da Beethoven’la tanışmıştım.”

“Beethoven’la mı?”

Marya Aleksandrovna, taşkın bir haykanlıkla, “Beethoven’la tanışıyormuş, duydun mu Zina,” diye bağırdı. “Ne diyorsunuz, prens! Beethoven’la ha!..”

“Ya... iyi arkadaştık. Herifin burnu enfiyeden çıkmazdı. Pek komikti!”

“Kim, Beethoven mı?..”

“Beethoven ya... Ama belki Beethoven değil de başka bir Alman’dı. Öyle çok Alman vardır ki orada... Biraz ka-rış-tı-rı-yo-rum galiba...”

Zina bu kez, “Neyi söyleyeyim anne,” diye sordu.

“Ah Zina, şu, şövalyelere ait bir şarkın var ya: Şato sahibi bir kadınla *trubadur*’dan¹ söz eden şarkı... Onu söyle. Ah prens! Şövalyelere ait her şeyi öyle severim ki! Hele şatoları, şatoları!.. Ortaçağ hayatı... *Trubadur*’lar, çığırtkanlar, turnuvalar... Piyanoyu ben çalayım Zina. Siz daha yakına geçin prens. Ah şu şatolar, şatolar!..”

“Öyle ya... şatolar... Ben de şatoları severim.”

1. Ortaçağ Avrupa’sında 11. ve 13. yüzyıllar arasında Provans dilinde ürün veren şair-müzisyenlere verilen isim. (Y.N.)

Prens, tek gözünü Zina'ya dikmiş, coşkun bir tavırla bir şeyler mırıldanıyordu. Sonra, birdenbire, "Aman... Tanrım! Bu şarkı... Bu şarkıyı biliyorum ben," diye bağırdı. "Çok eskiden duymuştum onu... Birşeyler ha-tır-la-tıyor bana... Ah Tanrım!.."

Zina, şarkıyı okumaya başlarken, prensin halini anlamayacağım. Bir zamanlar çok moda olan eski bir Fransız şarkısıydı bu. Zina son derece güzel söylüyordu. Temiz, güçlü kontralto sesi, insanın içine işliyordu. Güzel yüzü, derin gözleri; notayı çevirirken güzelliği beliren sanki ünlü bir heykeltıraşın yonttuğu ince parmaklar; gür, siyah, pırıl pırıl saçları, inip kalkan göğsü, mağrur, muhteşem bedeni; bütün bunlar zavallı ihtiyarı bir anda büyüledi. Zina okuduğu sürece gözlerini ondan ayıramıyor, heyecandan neredeyse tıkanıyordu. Şampanyayla müzikle canlanmış, anılarıyla coşmuş yaşlı kalbi nicedir ilk olarak hızlı hızlı çarpıyordu. Zina'nın önünde diz çökmeye hazırды; şarkı bitince ağlamaklı oldu.

Genç kızın parmaklarını öperken, "*Vous me ravissez, ma charmante enfant,*"¹ diye bağırdı. "Şimdi, ancak şimdi hatırladım... Ah... ah... ah... *ma charmante enfant!*.."

Prens, sözünü bitiremedi.

Marya Aleksandrovna harekete geçmek zamanı geldiğini hissetti. Duygulu bir sesle, "Neden kendinizi mahvediyorsunuz, prens," diye başladı. "Sizde bunca duygu, yaşama gücü, ruh zenginliği varken ömrünüzün sonuna kadar ıssızlığa çekilmek!.. İnsanlardan, dostlardan kaçmak! Affedilir gibi değil. Yanlışınızı düzeltin prens! Hayata, deyim yerindeyse, daha dik bakışlarla bakın. Kalbinizin derinindeki eski anıları diriltin –tatlı, parlak gençliğinizin, mutlu, kaygısız günlerin anılarını– canlandırın.

1. (Fr.) Size hayran oldum, güzel çocuğum! (Ç.N.)

Tekrar topluma dönün, insanlara karışın. Avrupa'ya, İtalya'ya, İspanya'ya gidin prens; evet, İspanya'ya gidin. Bir yol gösterene, sizi seven, sayan, sizi anlayan bir kalbe ihtiyacınız var. Dostlarınız yok değil ya! Çağırın, seslenin; koşa koşa geleceklerdir. Çağrınıza herkesten önce ben, her şeyi yüzüstü bırakarak koşarım. Arkadaşlığımızı unutmadım prens; kocamı bırakır, peşinizden gelirim... Hatta daha genç, kızım gibi güzel, kusursuz bir taze olsaydım, hayat arkadaşınız, eşiniz, karınız olurdum, bunu isteseydiniz eğer!..”

Mendiline sümküren prens, “Vaktiyle sizin de *une charmante personne*¹ olduğunuza eminim,” diye geveledi. Gözleri yaşlıydı.

Marya Aleksandrovna, derin bir duyguyla, “Artık çocuklarımız için yaşıyoruz prens,” dedi. “Benim de bir koruyucu meleğim var. İşte kızım; düşüncelerimin, kalbimin arkadaşı... Benden ayrılmamak için şimdiye kadar tam yedi evlenme önerisini reddetti.”

“Beni Av-ru-pa'ya götüreceğiniz zaman o da gelir değil mi?.. O halde mutlaka gideceğim,” diye bağırdı prens. (Yine heyecanlanmıştı.) “Mut-la-ka gideceğim! Ah bir u-mu-dum olsa... Ah *ma charmante enfant!*”

Prens yeniden Zina'nın ellerini öpmeye başladı. Neredeyse diz çökmek üzereydi.

Marya Aleksandrovna, yeniden dillendi:

“Aman prens, sizin için umudun sözü mü olur,” diye atıldı. “Pek tuhafsiniz. Yoksa kendinizi kadınların ilgisine değer bulmuyor musunuz? Güzellik gençlikte değil ki. Unutmayın ki siz, soyluluğun son örneklerindensiniz. Siz en ince, şövalyelere özgü duygu ve davranışların temsilci-

1. (Fr.) Çok güzel biri. (Ç.N.)

sisiniz. Genç Maria, ihtiyar Mazepa'yı sevmemiş miydi?..¹ Vaktiyle okumuştum: Lozen; –hangisi olduğunu unutmuştum– Fransız Kralı Louis'nin sarayındaki cazibeli Marki Lozen – oldukça yaşlı, artık ihtiyar sayılacağı bir çağında sarayın en namlı dilberlerinden birinin kalbini kazanmıştı. Sonra, ihtiyar olduğunuzu kim söyledi size? Kim aklınıza koydu bunu? Sizin gibi insanlar ihtiyarlar mı hiç! Sizdeki duygu, düşünce, neşe, söz inceliği, yaşama gücü ve incelik zenginliğiyle buna imkân mı var! Avrupa'ya, oradaki içmelere gidin; genç, benim Zina gibi güzel –tabii onu kasetmiyorum, örnek olarak söylüyorum– karınızla bir görünün, göreceksiniz ne şaşırtıcı bir etki uyandıracaksınız! Siz, soylular kesiminin son temsilcisi; o, güzeller güzeli! Kolunuzda gururla gezdiriyorsunuz onu... O parlak bir ortamda şarkı söylüyor, siz ince nüktelerinizle ortalığı büyölüyorsunuz; bütün içme halkı sizi görmeye koşuyor... Bütün Avrupa sizden söz edecek; içmede ne kadar gazete varsa hep size ait yazılarla dolup taşacak... Ah prens, prens! bir de umuttan yana kuşku duyuyorsunuz.”

“Gazeteler... öyle ya, öyle ya... yazılar...” diye mırıldanıyordu prens. Marya Aleksandrovna'nın gevezeliğinin yarısını anlamıyor, gitgide daha çok gevşiyordu.

“Evet, öyle... Yav-rum, yorulmadınızsa, az önce söylediğiniz şarkıyı tekrarlayın ne olur!..”

“A, prens! Zina'nın bundan çok daha güzel şarkıları var... ‘L'hirondelle’i hatırlıyor musunuz? Dinlemiştiniz herhalde.”

“Evet, hatırlıyorum... daha doğrusu unuttum. Yok yok, o eski, az önce söylediğiniz şarkıyı is-te-rim! ‘L'hirondelle’i istemiyorum, o şarkıyı istiyorum!”

Prens, çocuk gibi yalvarıyordu.

1. Puşkin'in “Poltava” adlı manzum yapıtının kahramanları. (Ç.N.)

Zina, isteğini yerine getirdi. Prens kendini tutamadı, önünde diz çöktü. Ağlıyordu. İhtiyarlıktan ve heyecandan titreyen bir sesle, “O, *ma belle châtelaine!*”¹ diye bağılıyordu. “O, *ma belle châtelaine*, sevgili yavrum! Bana ne çok şey ha-tır-lat-tı-nız... çoktan olup bitmiş şeyler... O sıralar, her şeyi çok daha iyi görürdüm... O zaman vi-kontesle düetler yapardık... Bu şarkıyı da... Ama şimdi, şimdi ne olacak?..”

Prens bu sözleri tıkanarak, boğularak söyledi. Dili belli olacak kadar peltekleşmişti. Bazı sözcükleri hiç anlaşılmıyordu. Yalnız her halinden son derece duygulandığı belliydi. Marya Aleksandrovna hemen ateşi körükledi:

“Aman prens, sakın kızıma âşık olmayasınız,” dedi; durumun ne derece nazik olduğunu hissetmişti.

Prensın yanıtı umduğundan da parlaktı. İhtiyarcık birdenbire canlandı, hep dizüstü durarak, heyecanından zangır zangır titreyerek, “Delicesine âşığım,” diye bağırdı. “Uğruna hayatımı fedaya hazırım. Ah, bir umudum olsa... kalbimi ona vermeyi önerebilsem!.. Bana her gün şar-kı-lar söy-ler-di, ben de yüzüne bakar, baktıkça bakardım... Ah Tanrım!”

“Prens, prens! Kızıma evlenme öneriyorsunuz. Kızımı, Zina’mı, sevgili meleğim Zina’mı elimden almak istiyorsunuz?.. Yoo, bırakmam seni Zina, bırakmam! Kollarımdan, annenin kollarından zor alırlar seni!”

Marya Aleksandrovna, kızının kollarına atıldı, olanca gücüyle kucakladı onu. Taşkınlığında biraz fazla ileri gidiyordu. Zina bunu bütün varlığıyla hissediyor, kome-di-yi sonsuz bir tiksintiyle seyrediyordu. Yine de ses çıkarmıyordu. Marya Aleksandrovna’nın da istediğı buydu zaten, alabildiğine coşmuştu:

1. (Fr.) Benim güzel şato sahibem! (Ç.N.)

“Annesinden ayrılmamak için dokuz kişiyi geri çevirdi,” diye bağıyordu. “Ama bu kez ayrılacağımızı kalbim söylüyor bana. Daha az önce size nasıl baktığının farkındaydım... Soyluluğunuzla, kibarlığınızla etkilediniz onu prens! Ah, ayıracaksınız bizi, bunu hissediyorum...”

Hâlâ gazal yaprağı gibi titreyen prens, “Ta... ta-pı-yo-rum...” diye geveledi.

“Demek anneni bırakıyorsun Zina?..”

Marya Aleksandrovna bir daha kızının boynuna atıldı. Zina, ona pek ağır gelen sahneye bir an önce son vermek istiyordu. Güzel elini sessizce prene uzattı, hatta kendi kendini gülümsemeye zorladı. Prens huşu ile kızın elini aldı, öpmeye başladı. Coşkun bir sevinç içinde, tıkanarak, “An-cak yaşamaya baş-lı-yo-rum,” diye kekeliyordu.

Marya Aleksandrovna, duygulu bir sesle, “Zina,” dedi, “bu adama bak! Bu, tanıdığım insanların en namuslusu, en soylusudur. Bu adam bir Ortaçağ şövalyesi... Kızım bunu zaten biliyor prens, ne yazık ki, hepsini biliyor!.. Aah, neden geldiniz siz buraya!.. Biricik varlığımı, meleşimi size veriyorum prens! Koruyun onu. Size yalvaran, bir annedir; hangi ana bu acılarım için ayıplar beni?”

“Yeter artık anne...” diye fısıldadı Zina.

“Onu hakaretlerden koruyacaksınız, değil mi prens? Zina’mı aşağılamaya kalkan her iftiracının, her küstahın önünde kılıcınız parlayacak, değil mi?”

“Anne yeter, yoksa ben...”

“Parlayacak ya... Ancak yaşamaya başlıyorum...” diye geveliyordu prens. “Hemen, şu da-ki-ka-da düğünümüz olsun... öyle istiyorum! Du-ha-no-vo’ya bir adam da göndermek istiyorum. El-mas-la-rım orada. Ayaklarının dibine sereceğim onları...”

“Şu ateşe, şu heyecana bakın! Bir de toplumdan kaçarak diri diri gömülmeye kalkışıyorsunuz; nasıl yaptınız

bunu prens? Binlerce kez tekrarlayacağım bunu! Hele o cehennemliği hatırladıkça...”

Prens, duygulanmış, ağlamaklı bir halle, “Ne ya-pa-yım, çok kor-ku-yor-dum!.. Beni tı-mar-ha-ne-ye soka-caklardı... Korktum...” diye mırıldanıyordu.

“Tımarhaneye mi? Vay canavarlar! Ne vicdansız in-sanlar var! Alçaklık bu! Evet, bunu ben de duydum prens, ama bu saçmalıktan başka bir şey değil. Niçin, ne yaptınız siz?”

İhtiyarcık, halsiz halsiz koltuğa çöktü.

“Niçin olduğunu ben de bilmiyorum,” dedi. “Bir ba-lo-ya gitmiştim, biliyor musunuz, orada bir hi-kâ-ye an-lattım; be-ğen-me-miş-ler... Sorun oldu...”

“Bu kadarcık mı?”

“Yo, bu kadar değil. Ondan sonra prens, Pyotr Dementyiç’le kâ-ğıt oy-na-dık; altısız kalmıştım. İki pa-paz-la üç kı-zım vardı... Hayır!.. Daha doğrusu üç kızla iki papaz... değil, bir pa-paz! Ondan sonra kızlar da...”

“Bunun, sırf bunun için ha!.. Ama bu bir canavarlık doğrusu. Ağlıyorsunuz prens? Yo, bundan sonra böyle şey olamaz, Zina’yı bırakmayacağım için yanınızda ben de bulunacağım prens; bakalım, ağız açmaya cesaret edebilirler mi! Hem evlenmeniz onları şaşkınlığa uğratacak. Utandıracak. Güçlü olduğunuzu... yani, böyle güzel kızın, bir deliyle evlenmeyeceğini anlayacaklar. Siz de yüzlerine başınız dimdik bakabileceksiniz.”

Prens, “Öyle ya, yüz-le-ri-ne bakacağım...” diye mırıldandı, gözlerini kapadı.

“Tamam, oldu...” diye düşündü Marya Aleksandrov-na. “Boşuna nefes tüketmeyeyim bari...” Anne şefkatiyle prence eğilerek, “Prens, çok heyecanlısınız,” dedi. “Biraz yatışmanız, dinlenmeniz gerekiyor.”

“Öyle ya, biraz u-zan-mak is-ter-dim.”

“Tabii, tabii. Üzülmeyin prens. Ah bu heyecan yok

mu... Durun, sizi odanıza götüreyim. Gerekirse kendim yatırırım sizi. Bu portreye neden böyle bakıyorsunuz? Annemin portresi bu; kadın değil, bir melekti, prens! Ah, neden şu anda aramızda değil! Bir azizeydi o, prens, bir azizeydi. Başka türlü söz edemem ondan..."

"Bir a-zi-ze mi? *C'est joli...* Benim de annem vardı... *princesse*¹... İnanır mısınız, son de-re-ce şiş-man bir kadındı... Şey, başka bir şey söyleyecektim... Halsizleştım biraz... *Adieu, ma chère enfant*!² Büyük bir se-vinç-le... bugün, yarın... Eh, hep-si bir! *Au revoir, au revoir!*"

Prens, eliyle selam yollamak istedi, ama ayağı kaydı, az kalsın eşikte yere kapaklanıyordu.

"Dikkat edin prens! Koluma girin," diye bağırdı Marya Aleksandrovna.

İhtiyar, çıkarken, "*Charmant, charmant!*.. Ancak şimdi yaşamaya baş-lı-yo-rum..." diye mırıldanıp duruyordu.

Zina, yalnız kaldı. İçinde anlatılmaz bir ağırlık vardı. Bulantı veren bir tiksinti duyuyordu. Kendinden nefret ediyor gibiydi. Yanakları alev alev yanıyordu. Avuçlarını sıkmış, dişleri kenetlenmiş, başı eğik, olduğu yerde kıpırdanmadan duruyordu. Gözleri utancından yaşarmıştı. O anda kapı açıldı, içeriye Mozglyakov girdi.

1. (Fr.) Prens. (Y.N.)

2. (Fr.) Hoşça kal çocuğum! (Y.N.)

Hepsini duymuştu, hepsini!.. Heyecan ve öfkeden sapsarıydı. Zina, ona şaşkınlıkla baktı.

Mozglyakov, tıkanan bir sesle, "Demek öyle," diye bağırdı. "Ne olduğunuzu anladım artık!"

Zina, karşısında bir deli varmış gibi onu süzdü, arkasından, "Ne olduğumu mu," diye tekrarladı, gözleri birdenbire öfkeyle parladı. Mozglyakov'un üzerine yürüyerek, "Benimle böyle konuşmaya nasıl cesaret ediyorsunuz," diye bağırdı.

Elinde olmadan bir adım gerileyen Mozglyakov, "Hepsini duydum," dedi.

Zina, onu, küçümseyen bir bakışla süzdü:

"Duydunuz demek; kapıdan mı dinlediniz yoksa?"

"Evet. Kapıdan dinledim. Bu adiliği yaptım, ama sizin... sizin... sizin ne olduğunuza ilişkin bir sıfat bulamıyorum..."

Mozglyakov, Zina'nın bakışı altında gittikçe daha eziliyordu.

"Duysanız bile beni neyle suçlayabilirsiniz? Beni suçlamaya ne hakkınız var? Ne hakla bu kadar küstahça konuşuyorsunuz?"

"Ben mi? Ne hakla mı? Bir de soruyorsunuz! Prensle evlenecekmisiniz, beni çiğneyip geçerek... ne hoş! Bana söz verdiniz, söz!"

“Ne zaman?”

“Nasıl, ne zaman?”

“Evet. Daha bu sabah, bana asılırken, size kesin olarak olumlu bir şey söyleyemeyeceğimi bildirmemiş miydim?”

“Geri çevirmediniz, ama kesin olarak da reddetmediniz beni; şu halde yedeğe ayırmıştınız... Oynuyordunuz benimle!”

Zina’nın yüzü bir an, derin bir acı duymuş gibi buruştu, ama tuttu kendini.

Sesinde belirsiz bir titremeyle, tane tane, ağır ağır, “Sizi geri çevirmedimse sırf acıdığımдан,” diye karşılık verdi. “Beklemem, ‘hayır’ dememem, sizi daha yakından tanımam için yalvardınız. ‘Şerefli bir insan olduğumu anlayınca belki reddetmezsiniz beni,’ dediniz. Evlenme konusunu açalı beri bunları tekrarlayıp duruyorsunuz, inkâr edemezsiniz. Üstelik sizinle oynadığımı söyleme küstahlığında bulunuyorsunuz bugün. Kararlaştırdığımız gibi iki haftalık süreden önce sizi bugün karşımda görünce yüzümdeki hoşnutsuzluğu fark ettiniz herhalde. Bunu saklamaya gerek görmedim, tersine, bile bile açığa vurdum. Siz de bunun farkına vardınız, zamansız gelişinize darılıp darılmadığımı sordunuz. Birisine karşı nefretimizi saklamadık mı ya da saklamak *istemedik* mi, onunla oyalanmayız, bunu bilin. Sizi yedekte tuttuğumdan söz etmeye kalkıştınız. Öyleyse hakkınızda düşündüklerimi söyleyeyim: ‘Akıldan, zekâdan yana pek ahım şahım değilse de iyi bir adam olabilir, bu nedenle evlenebilirim onunla,’ diyordum. Bereket versin ahmağın, hem de muzır ahmağın biri olduğunuzu tam zamanında anladım. Size, bahtınızın ve yolunuzun açık olmasını dilemekten başka bir diyeceğim yok! Güle güle...”

Zina bunu söyledikten sonra sırtını döndü, ağır ağır odadan çıktı.

Mozglyakov, her şeyin kaybolduğunu anlayınca öfkeden köpürdü.

“Ahmağım ha,” diye bağırmaya başladı. “Üstelik ahmak olduk! Pekâlâ. Güle güle! Ama buradan gitmeden önce, annenizle birlikte prensi içirip nasıl tuzağa düşürdüğünüzü bütün şehre yayacağım. Herkese anlatacağım. Mozglyakov’un ne olduğunu anlayacaksınız.”

Zina sarsıldı, bir an karşılık verecek oldu, düşündü; sonra küçümser bir tavırla omuz silkti, kapıyı vurarak çıktı.

O anda eşikte beliren Marya Aleksandrovna, Mozglyakov’un son bağırdıklarını duymuştu; neler olduğunu kavradı ve dehşetten ürperdi. Mozglyakov henüz gitmemişti, Mozglyakov prensin yanına gidebilirdi, Mozglyakov olanı biteni şehre yayabilirdi! Oysa işin yürümesi adına kısa zaman için de olsa bu durumu gizlemek zorundaydılar. Marya Aleksandrovna’nın kendine göre hesapları vardı. Bir anda durumu kavradı, Mozglyakov’u yatıştırmak için zihninde bir plan doğdu.

Yanına sokularak, dostça elini uzattı.

“Neyiniz var *mon ami*?”

Öteki gözü dönmüş olarak.

“Ne! *Mon ami* mi,” diye haykırdı. “Bunca halttan sonra *mon ami* mi? Yağma yok hanımefendi! Yoksa beni bir kere daha mı oyuna getireceğinizi sanıyorsunuz?”

“Yazık; sizi böyle bu durumda gördüğüm için üzgünüm; çok yazık Pavel Aleksandroviç! Nasıl konuşma bu! Karşınızda bir hanım bulunduğunun farkında değilsiniz sanırım...”

“Hanım mı!.. Siz... Hanımlık kala kala size mi kalmış?”

Marya Aleksandrovna onu tatlı bir bakışla süzdü. Bir çeyrek saat önce prensin oturduğu koltuğu gösterek, hüznle, “Oturun,” dedi.

Mozglyakov, şaşkınlık içindeydi.

“Buraya baksanıza Marya Aleksandrovna! Bana öyle bakıyorsunuz ki, sanki sizin hiç kabahatiniz yok, suçlu

benmişim gibi... Bırakın bunları. Şu sesiniz... İnsanın sabrının da bir sınırı var. Farkında mısınız bunun?"

"Aziz dostum," dedi Marya Aleksandrovna, "dünyada benden iyi dostunuz olmadığı için sizinle böyle konuşmama izin verin. Aziz dostum! Acı çekiyorsunuz, bitkinsiniz, can evinizden vuruldunuz; bunun için benimle böyle konuşmanıza şaşmamalıyım. Ama ben de kendimi size karşı suçlu hissettiğim için bir an önce kalbimi olduğu gibi açmaya karar verdim. Oturun, konuşalım."

Marya Aleksandrovna'nın sesi aşırı derecede yumuşaktı. Yüzünde acı çeken bir görünüm vardı. Mozglyakov şaşırarak yanındaki koltuğa ilişti.

Marya Aleksandrovna, gözlerinin içine sitemle baktı.

"Kapıdan dinlediniz, öyle mi," diye devam etti.

"Evet, dinledim. Dinlemeseydim aptalın biri olurum."

Mozglyakov, öfkesini körükleyerek cesaretini artırmaya çalışıyordu.

"Hiç olmazsa arkamdan neler kurduğunuzu öğrendim."

"Siz; o terbiyeli, ilkeleri olan adam, böyle bir şey yapabildi demek... Aman Tanrım!"

Mozglyakov, yerinden fırladı.

"Bu kadarı fazla artık Marya Aleksandrovna! Siz de kendi ilkelerinizle nelere karar verdiğinizizi hatırlayın da ondan sonra başkalarını kınayın."

Marya Aleksandrovna, Mozglyakov'un sözlerine karşılık vermeden, "Bir soru daha," diye devam etti. "Kapıdan dinlemeyi aklınıza koyan kim? Kim anlattı bunları size, kim gözcülük etti? Öğrenmek istediğim bu."

"Affedersiniz, ama bunu söyleyemem."

"Pekâlâ. Kendim öğrenirim. Size karşı suçlu olduğumu söyledim Pol. Ama, durumu inceleyecek olursanız,

göreceksiniz ki, suçum varsa bile bu sırf size mümkün olduğu kadar iyilikte bulunmak istediğimden...”

“Bana mı? İyilik mi? Allah için... Yo, bir daha kandıramazsınız beni, o kadar toy değilim!”

Koltuğu çatırdatacak kadar hızla döndü.

“Rica ederim canım, elinizden geldiği kadar soğukkanlı olun. Beni dikkatle dinlerseniz, hak vereceksiniz. Her şeyden önce, size hemen her şeyi, her şeyi anlatmak istiyordum. Böylece siz de bu konuyu kapıda dinlemekle kendinizi küçültmeden, en ufak ayrıntısına kadar benden öğrenmiş olurdunuz. Daha önce sizinle konuşmam sırf bu işin henüz tasarı halinde olmasındandı. Hiç olmayabilirdi. Görüyorsunuz ya, çok açık konuşuyorum. İkincisi; kızımda kabahat bulmayın. Çılgınca seviyor sizi. Onu sizden vazgeçirip prensin önerisini kabul ettirene kadar neler çektiğimi ben bilirim.”

“Öyle ya, *çlgınca* aşkının kanıtlarını az önce hem de kendi ağzından kulaklarımla işitmek zevkine eriştim,” dedi alayla Mozglyakov.

“Peki. Ya siz onunla nasıl konuştunuz? Seven bir erkek böyle mi konuşur? İyi terbiye görmüş bir adamın konuşması mıydı bu? Zina’yı hem aşağıladınız hem kızdırdınız.”

“Törenli konuşmaya gerek yok, Marya Aleksandrovna. Az önce ikiniz de bana güler yüz gösterirken prensle gittiğim zaman, arkamdan söylemediğinizi bırakmamışsınız. Yerin dibine batırdınız beni! Biliyorum, hepsini biliyorum, anladınız mı!”

“Bunu da aynı kirli kaynaktan öğrendiniz... (Marya Aleksandrovna küçümser bir gülümsemeyle dudak bük-tü.) Evet Pavel Aleksandroviç, kötülüyordum sizi, aleyhinizde konuştum ve açık söylüyorum, oldukça da uğraştım. Ama Zina’ya karşı sizi kötülemek, belki de iftira etmek zorunda kalışım onu sizden ne güçlkle vazgeçirdiği-

min en iyi kanıtı sayılmaz mı? Ne dar görüşlü adamsınız! Sizi sevmese, ne diye sizi kötüleyeyim, gülünç, küçük göstereyim; böyle aşırı derecede sert çarelere ne diye başvurayım?.. Tamamını bilmiyorsunuz Pavel Aleksandroviç, sizi kalbinden söküp atmak için anne otoritemi kullanmak zorunda kaldım; yarım ağızdan kabulünü elde edene kadar neler çektiğimi bir ben bilirim. Az önce prensle konuştuklarımızı dinlemişseniz, Zina'nın bir tek sözü ya da hareketiyle benden yana olmadığını da fark etmişsinizdir. Bütün o sahne boyunca ağzından hemen hemen tek bir söz çıkmadı, makine gibi şarkı söyledi. Ruhu kederle doluydu. Ona acıdığım için prensi götürdüm buradan. Eminim, burada yalnız kalınca ağlamıştır. Girdiğiniz zaman gözyaşlarının farkında olmanız gerekirdi.”

Mozglyakov odaya daldığı sırada, gerçekten, Zina'yı ağlarken bulduğunu hatırladı.

“Peki, ama siz neden benim kuyumu kazıyorsunuz Marya Aleksandrovna,” diye bağırdı. “Niçin kötülediniz beni, niçin iftira ettiniz bana, kendiniz açıklıyorsunuz; neden yaptınız bunları?”

“Gelelim asıl konuya. Akıllıca sormuş olsaydınız yanıtını çoktan alırdınız. Evet, haklısınız! Her şeyi tek başıma ben yaptım. Zina'yı bu işe karıştırmayın. Niçin yaptığımı da söyleyeyim: ilkin, Zina için. Prens zengin, unvan, nüfuz sahibi bir adam. Zina onunla evlenirse başına devlet kuşu konacak. Prens ölünce –hepimiz ölümlüyüz, bu belki de pek yakında olur– Zina, genç bir dul, prenses olacak. Yüksek tabakadan ve büyük bir servetin sahibi olacağı için o zaman kiminle istese evlenebilir, en parlak evliliği yapabilir. Kuşkusuz, o da sevdiği, hâlâ sevdiği, prensle evlenmekle kalbini parçaladığı erkekten başkasını seçecek değildir. Vicdan azabı duyarak, daha önce sevdiği adama karşı işlediği suçu nasıl affettireceğini bilemeyecektir.”

Ayakkabısını dalgın dalgın seyreden Mozglyakov, “Hımmm...” diye homurdandı.

Marya Aleksandrovna, “Kısaca değineceğim bir nokta daha var,” diye devam etti. “Üstünde pek durmuyorum, çünkü söyleyeceğim şeyi anlayamazsınız siz, Shakespeare’i okuyor, bütün yüksek duyguları onda buluyorsunuz; aslında, *çok iyi yürekli* olmakla birlikte henüz çok gençsiniz, oysa ben bir anneyim Pavel Aleksandroviç! Dinleyin: Zina’yı prence, bir dereceye kadar prensi de düşünerek veriyorum. Bu evlenmeyle onu kurtarmak istiyorum. Şövalye yaradılışlı bu mert, soylu, altın yürekli ihtiyar eskiden beri çok severdim. Arkadaştık. Pençesine düştüğü o cehennemlik kadın, onu mezara sokacak. Tanrı tanığım olsun, Zina’yı, bu evliliğe, yapacağı özverinin kutsallığını öne sürerek razı edebildim! Duyguların soyluluğuna, özverinin büyüüne kapıldı... Onun ruhunda da kendine göre bir şövalyelik var. Ömrü belki bir yıldan fazla kalmamış bir adamın dayanağı, avuntusu, arkadaşı, çocuğu, dilberi, putu olmanın Hristiyanlık adına yüksek bir kahramanlık sayılacağını söyledim. Prensın hayatının son günleri, o kötü kadının yanında korku ve hüznle değil, ışık, dostluk ve sevgi içinde geçmeli. Hayatının gurubu bir cennet olmalı! Var mı bunda bir bencillik, söyleyin rica ederim. Bencillikten çok bir hemşire özverisi bu.”

“Demek siz... bunu sırf prence bir hemşire özverisi olarak yapıyorsunuz, öyle mi,” diye alayla mırıldandı Mozglyakov.

“Bu sorunuzu da anladım Pavel Aleksandroviç, anlamı çok açık. Herhalde prensin çıkarına kişisel çıkarımızı Cizvitçe bir hesaphıllıkla kattığımızı sanıyorsunuz, değil mi? Ne diyeyim?.. Belki aklımda birtakım hesaplar vardı, yalnız Cizvitçe değil, ama yapmaktan kendimi alamadığım hesaplardı... Bu derece açık konuşmama şaşı-

yorsunuz, biliyorum. Sizden yalnız bir şey rica edeceğim Pavel Aleksandroviç, Zina'yı bu işe karıştırmayın! O, bir güvercin kadar temizdir; çıkar nedir bilmez, yalnız sevmeyi bilir, sevgili yavrum!.. Hesaplı hareket eden biri varsa, o yalnız benim! Ama her şeyden önce elinizi vicdanınıza koyarak söyleyin: Böyle bir durumda başkası olsa, çıkarını düşünmez miydi? Hepimiz, en sade, hiçbir çıkar kokusu olmayan işlerde bile hesaplı hareket ederiz, hem bunu farkına varmadan yaparız. Üstelik daima kendi kendimizi aldatarak, soyluluktan bir an ayrılmadığımızı iddia ederiz. Ben bunu tekrarlamak istemiyorum; amacımdaki bütün soyluluğa rağmen belirli bir hespla hareket ettiğimi açıkça söylüyorum. Hareketlerimde kendi çıkarımı mı gözettiğimi sorarsanız, yanıtlım kesin olarak hayır olacaktır. Benim artık hiçbir şeye ihtiyacım yok Pavel Aleksandroviç! Ben defteri kapattım. Yavrum, meleşim için, yalnız onun için bu hesaplara girişiyorum; böyle bir durumda hangi ana suçlayabilir beni?"

Marya Aleksandrovna'nın gözlerinde yaşlar parladı. Pavel Aleksandroviç bu yürekten açıklamayı şaşkınlık içinde dinliyor, şaşkın şaşkın bakıyordu. Sonunda, "Öyle ya, hangi ana yapar bunu," dedi. "Bülbül gibi şakıyorsunuz, ama Marya Aleksandrovna bana da söz verdiniz siz. Umütlandırdınız beni... Ben ne yapacağım şimdi? Düşününün bir kere! Enayi yerine konuldum."

"Sizi düşünmediğimi mi sanıyorsunuz *mon cher* Paul? Tam tersine, hesaplarımda sizin çıkarınızın pek büyük payı vardı; zaten asıl bunu düşünerek bu işe karar verdim."

"Benim çıkarım mı," diye bağırdı Mozglyakov; büsbütün şaşırmıştı. "Ne demek bu?"

Marya Aleksandrovna, gözlerini havaya kaldırarak, "Tanrım! İnsan bu derece saf, kıt görüşlü olabilir mi," diye bağırdı. "Ah gençlik, gençlik! İşte size Shakespeare'e da-

lup hayaller kurmanın, başkasının kafası ve düşünceleriyle yaşarken, yaşıyorum sanmanın sonu! Çıkarınızın nerede olduğunu görmüyorsunuz benim iyi kalpli Pavel Aleksandroviç'im. Sözlerimi daha da açıklamak için biraz konu dışına çıkayım: Zina sizi seviyor, buna kuşku yok. Ama anladığıma göre, gözle görülür aşkının yanında, ruhunda size, iyi duygularınıza, niyetlerinize karşı bir çeşit güvensizliği var. Bazen, sanki bilerek, kendini tutarak size karşı soğuk davrandığının farkına vardım; bu, bir tür ürkekliğin, güvensizliğin sonucu. Siz de bu halini fark etmişsinizdir Pavel Aleksandroviç."

"Evet, fark ettim. Hatta bugün bile... Peki, ne demek istiyorsunuz, Marya Aleksandrovna?"

"Gördünüz ya, siz bile farkındasınız. Şu halde yanılamamışım. Zina'nın iyi niyetlerinizin sürekli olup olmadığına garip bir güvensizliği var. Annesiyim, yavrumun kalbini bilmez miyim! Şimdi diyelim ki, az önceki gibi, odaya sitemlerle, küfürlerle dalıp bu temiz ruhlu, güzel, gururlu kızı darıltıp gücendirmediniz, hakaret etmediniz –zaten bu hareketlerinizle hakkınızdaki kuşkularını kuvvetlendirdiniz– tam tersine, acı haberi, boyun eğerek, keder, hatta umutsuzluk gözyaşlarıyla, ama yüksek bir ruh yüceliğiyle karşıladınız..."

"Eee?.."

"Yo, sözümü kesmeyin Pavel Aleksandroviç. Hayalinizi etkileyecek manzarayı gözünüzün önüne sermek istiyorum. Diyelim ki, yanına giderek, 'Zinaida, seni canımdan çok seviyorum,' dediniz, 'ama bazı resmî nedenler ayırıyor bizi. Bunlara boyun eğiyorum. Senin mutluluğun için demek böylesi gerekli; karşı gelemem Zinaida! Seni affediyorum. İnşallah mutlu olursun!' Bunları söylerken, deyim yerindeyse, boynuna bıçak dayanmış kurbanlığın acı bakışını dikecektiniz gözlerine. Uyandıracığınız etkiyi bir düşünün!.."

“İyi, Marya Aleksandrovna, söyledikleriniz hep doğru... Sonu ne olacaktı? Bunları söylesem de yine elim boş kalıyorum.”

“Hayır dostum, hayır! Sözümü kesmeyin, size o manzarayı bütün ayrıntılarıyla ve sonuçlarıyla göstermek istiyorum. Diyelim ki, bir zaman sonra sosyete de karşılaşıyorsunuz onunla; bir baloda, göz kamaştıran ışıklar, büyüleyici bir müzik, en nefis kadınlar... Ama siz bu cümbüşte yalnız, mahzun, düşüncelisiniz; solgun bir yüzle bir sütuna yaslanmış –tabii görünecek bir yerden– onu seyre diyorsunuz... O dans ediyor. Çevrenizde Straus’un tatlı ezgileri, yüksek sosyete konuklarının ince nükteleri duyuluyor; siz tek başınıza bitkin, aşkınızın kurbanısınız! Zinaida’nın oradaki halini düşünün! Ne yüzle bakacak size? ‘Bana her şeyi feda eden, kalbini ayağımın altına atan bu adama inanmamıştım!’ diye düşünecek ve o eski aşk, dayanılmaz bir istekle yeniden alevlenecek...”

Marya Aleksandrovna, soluk almak için bir an durdu. Mozglyakov ikinci kez koltuğu çatırdatırcasına kıpırdattı. Marya Aleksandrovna, devam etti:

“Zina, prensin sağlığı için Avrupa’ya gidiyor: İtalya’ya, İspanya’ya... evet, İspanya, mersinlerin, limonların, mavi göklerin İspanya’sına... Guadalquivir’in aktığı, aşksız yaşamının mümkün olmadığı, güllerin öpücüklerinin havada uçuştığı aşk diyarı İspanya’ya... Siz de mevkini zi, nüfuzlu ahbablarınızı, her şeyi bırakarak peşinden gidiyorsunuz. Orada aşkınız yeniden, önüne geçilmez bir güçle yeniden başlıyor. Aşk, gençlik, İspanya... Ah Tanrım! Kuşkusuz, aşkınız temiz, kutsal bir aşktır; ama ikiniz de birbirinize bakmaktan *acı duyuyorsunuz*. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz, *mon ami!* Tabii adi, canavar, hain yaradılışlı kimseler, sizin Avrupa’ya hasta ihtiyarın peşinden gitmediğinizi ileri süreceklerdir. Sevginize ‘temiz sevgi’ adını bilerek verdim, çünkü o kimseler

buna bambaşka bir anlam verebilirler. Ama ben bir anneyim, Pavel Aleksandroviç, size kötülük öğütlememe imkân var mı? Tabii prens, o haliyle sizi kollayamaz, ama ne çıkar, bu kadarcık şeyden böyle çirkin bir iftira çıkarılır mı! Ve sonunda, günün birinde, hayatından memnun olarak ölüyor. Söyleyin, Zina, sizden başka kiminle evlenebilir? Prensle akrabalığınız o derece uzak ki, bu bir engel sayılmaz. Zina'yı, genç, zengin, unvan sahibi olarak, hem de ne zaman: En yüksek, ünlü kişilerin onunla evlenmeyi şeref saydıkları sırada alıyorsunuz! Onun sayesinde en yüksek ortama giriyorsunuz, birdenbire önemli bir yere ulaşıyor, rütbeler alıyorsunuz. Bugün varınız yoxunuz, yüz elli baş. O zaman zengin olacaksınız; prens, vasiyetinde her şeyi düzene koyacak, bu işi ben üzerime alıyorum. En önemlisi, Zina artık size, kalbinize, duygularınıza inanmış olacak, siz onun için birdenbire, özverili bir kahraman olacaksınız. Durum böyleyken çıkarınızın nerede olduğunu soruyorsunuz. Bunun farkına varmamak, çıkarınızı hesaplayamamak, burnunuzun dibinde gözlerinizin içine bakıp size gülen, 'İşte senin çıkarım!' diyeni görmemek için iyice kör olmak gerek vallahi, Pavel Aleksandroviç!..”

Mozglyakov, son derece heyecanlanarak, “Artık her şeyi anladım Marya Aleksandrovna,” diye bağırdı. “Çok kaba, adice, alçakça davrandım.”

Yerinden doğrularak ellerini saçlarına daldırdı.

“Aynı zamanda hesapsızca...” diye ekledi Marya Aleksandrovna. “Özellikle de hesapsızca.”

Mozglyakov, umutsuzluğa kapılmıştı.

“Eşğim ben, Marya Aleksandrovna,” diye inledi. “Onu çılgınca sevdiğim için her şeyi mahvettim.”

Bayan Moskaleva, bir şey düşünüyor gibi, yavaşça, “Belki de her şey mahvolmamıştır,” dedi.

“Ah keşke! Ne olur yardım edin!.. Akıl verin, kurtarın beni!..”

Mozglyakov, ağlamaya başladı.

Marya Aleksandrovna duygulanarak ona elini uzattı.

“Aziz dostum, siz bunu taşkınlığınızdan, içinizde kaynayan ateşten, yani ona olan sevginizden yaptınız. Keder, umutsuzluk içindeydiniz, ne yaptığınızı bilmiyordunuz. Bunları anlaması gerekir.”

“Deliler gibi seviyorum onu, her şeyi, her şeyi feda etmeye hazırım,” diye bağıyordu Mozglyakov.

“Beni dinleyin: Zina’nın gönlünü almaya çalışacağım...”

“Marya Aleksandrovna!”

“Evet, bu işi üzerime alıyorum. Birleştireceğim sizi. Siz ona her şeyi öğrettiğim gibi söyleyeceksiniz.”

“Tanrım! Ne iyi insansınız Marya Aleksandrovna! Şey... bunu hemen şimdi yapsak...”

“Sakın ha! Ah ne kadar deneyimsizsiniz canım. Zina son derece onurludur! Bunu yeni bir kabalık, bir küstahlık sayar, yarın her şeyi yoluna koyacağız. Siz şimdilik bir yere gidiverin... İsterseniz akşam gelin, ama bence gelmeseniz daha iyi.”

“Peki, gidiyorum Marya Aleksandrovna, gidiyorum. Ahh Tanrım, beni yeniden hayata kavuşturdunuz! Yalnız bir şey daha soracağım: Ya prens çabuk ölmezse?”

“İlahi *mon cher* Paul, ne kadar safsınız! Tam tersine, hepimiz onun sağlığı için Tanrı’ya dua etmeliyiz. Bu sevimli, iyi kalpli, şövalyeler gibi mert ihtiyarcığa candan uzun ömür dilemeliyiz. Herkesten önce ben gece gündüz gözyaşları dökerek kızımın mutluluğu için dua edeceğim. Ne yazık ki, prensin sağlığı pamuk ipliğine bağlı görünüyor. Tabii bundan sonra başkente gitmek, Zina’yı sosyeteye götürmek zorunda kalacak; korkuyorum, çok korkuyorum bunlar tuz biber ekmesin diye!.. Ne yapalım, bizden dua etmek, gerisi Tanrı’nın elinde! Gidiyor musunuz? Hadi, Tanrı’ya emanet olun *mon ami*. Umut,

sabır, dayanıklılık. Özellikle de metin olun. Duygularınızın soyluluğundan asla kuşku duymadım...”

Genç adamın elini kuvvetle sıktı. Mozglyakov parmaklarının ucuna basarak odadan çıktı. Marya Aleksandrovna zafer kazanmış bir tavırla, “Bir enayiye savdık,” dedi. “Darısı ötekilerin başına.”

Oda kapısı açıldı, Zina girdi. Yüzü her zamankinden solgundu. Gözleri parlıyordu.

“Çabuk bitirin bu işi anne, yoksa ben dayanamayacağım. O derece pis, adı şeyler ki, evden kaçacağım geliyor. Beni fazla üzmeyin ve damarıma basmayın! İçim bulanıyor, duydunuz mu; bütün bu çirkef şeylerden içim bulanıyor!..”

Marya Aleksandrovna, keskin, kaygılı bakışını Zina’ya dikerek, “Ne oldun meleğim,” diye sordu. “Yoksa... dinliyor muydun bizi?”

“Evet, dinliyordum. O aptal gibi, şimdi de beni mi ayıplamaya kalkacaksınız. Bana bakın; beni böyle hırpalayıp adi komedinizde çeşitli roller vermeye devam ederseniz, yemin ederim, her şeyi yüzüstü bırakıp çekileceğim. En büyük alçaklığa razı oldum, yeter. Zaten... kendimi tartamamışım... Boğulacağım bu çirkefin içinde!..”

Kapıyı çarparak odadan çıktı.

Marya Aleksandrovna, peşinden bakarak düşünceye daldı. Sonra silkinerek, “Acele etmek gerek,” diye söylendi. “En büyük felaket, başlıca tehlike gecikmede... Hele buradaki namussuzlar bizi rahat bırakmayıp her şeyi şehre yayarlarsa –ki belki de yapmışlardır– bütün iş mahvolur! Kız bu patırtıya dayanamaz, vazgeçer. Ne yapıp yapıp prensi hemen şimdi köye götürmeli. İlk ben gidip bizim avanağın yakasına yapışır buraya getiririm. Kırk yılda bir işe yarasın bari. Öteki de uykusunu alır; kaldırıp hep birlikte gideriz.”

Zile bastı. Gelen uşağa, “Araba hazır mı,” diye sordu.

“Çoktan hazır efendim.”

Prensi yukarı götürürken, arabayı istemişti.

Marya Aleksandrovna giyindi; yola çıkmadan önce yapılacaklar hakkında konuşmak için Zina’ya uğradı. Ama Zina onu dinleyecek halde değildi. Yatağa yığılmış, yüzükoyun, yastıklara gömülerek hıçkırarak hıçkırarak ağlıyordu; mermer beyazlığındaki kolları dirseklerine kadar çıplaktı. Parmaklarını gür siyah saçlarına daldırmış tutam tutam yormaya çalışıyordu. Vakit vakit üşüme nöbetine tutulmuş gibi ürperiyordu. Marya Aleksandrovna bir şeyler söylemek istedi, ama Zina başını bile kaldırmadı.

Marya Aleksandrovna bir an durduktan sonra oldukça bozulmuş bir yüzle odadan çıktı, buradaki başarısızlığını başka taraftan gidermek için, aceleyle yola koyuldu; arabayı olanca hızıyla koşturuyordu.

Yolda, “Bizi dinlemesi işi bozdu,” diye düşünüyordu. “Mozglyakov’u kandırmak için az önce ona söylediklerimin hemen hemen aynısını tekrarladım. Gururlu kız, alındı galiba... Yaa... Yine de en önemlisi, buradakiler koku almadan sorunu çözümlemek! Bela! Ya bizim budala evde değilse?”

Bunun aklına gelmesi bile Marya Aleksandrovna’yı son derece öfkeli yaptı. Afanasi Matveyiç’in çekeceği vardı. Bayan Moskaleva sabırsızlıktan yerinde duramıyordu. Atlar uçarcasına koşuyordu.

Kızak kanatlanmış gibiydi. Önceden de söylediğimiz gibi, Marya Aleksandrovna kafasında daha sabahleyin prensi şehirde kovalarken dâhice bir fikir doğmuştu. Bu fikirden sırası gelince söz açmayı vaat etmiştik. Ama okuyucular öğrendiler zaten: Sorun, prensi yakalayıp, köyde yan gelip keyfine bakan Afanasi Matveyiç'in yanına götürmektir. Şunu da belirtelim: Marya Aleksandrovna'nın içini, gittikçe nedenini açıklayamadığı bir kaygı kaplamaya başlamıştı. Gerçek kahramanlara bile tam amaçlarına ulaştıkları anda böyle bir halin geldiği olur. Bir önsezi, ona, Mordasov'da kalmanın tehlikeli olacağını söylüyordu. "Adımımızı köye attık mı dünya vız gelir artık!" diye düşünüyordu. "Köyde işi uzatmamalı."

Hikâyemizin kahramanı hakkında ileride anlatılan ve kuşkusuz inanmadığımız söylentilere göre, o anda polisten bile korkuyormuş... Kısacası, Zina'yı bir an önce prensle evlendirmenin gerektiğine kesinlikle inanıyordu. Nikâhı evde, köy papazı kıyabilirdi. Evlenme işi öbür gün, hatta sıkışsa, hemen ertesi gün yapılabilirdi. İki saat içinde yapılan evlenmeler yok muydu! Prense bu kadar törensiz, nişansız nikâhı bir *comme il faut*'luk gereği olarak göstermeli; böyle bir sadeliğin daha yerinde, daha soylu olacağını aklına koymalıydı. Hatta olaya romantik

bir serüven süsü vererek prensin en duyarlı damarına basılmalıydı. Bunların hiçbirisi olmasa bile, onu sarhoş etmeli, daha iyisi, durmadan içirmeliydi. Ondan sonra kıyamet de kopsa, bir kere Zina, prenses oldu mu, ötesi vız gelirdi! Belki ileride birtakım gürültü patırtı çıkabilirdi: Prens Moskova'da, Petersburg'da akrabaları vardı. Ama Marya Aleksandrovna bu olasılığa karşı da kendini avutacak bir çıkış noktası bulmuştu. İlkin, bunlar çok ileride olacak şeylerdi; ikincisi, üst sınıfta hiçbir şeyin, hele evlenme işlerinin gürültüsüz patırtısız olamayacağına inanır, üstelik bunu sosyete düzeninin gereklerinden sayardı. Gerçi Marya Aleksandrovna'nın anlayışına göre üst sınıf rezalelerinin daima bambaşka, *Monte Kristo*, *Memoires du Diable* [Şeytanın Anıları] havasında, yani azametli olması gerekirdi. Öte yandan Zina, sosyeteye adımını atar atmaz annesinin onu desteklemesi herkesi mat edecekti. Oradaki prenseslerden, konteslerden hiçbirisi, Marya Aleksandrovna'nın Mordasov'da yaptığı gibi, kendine özgü tavrıyla hepsini toptan ya da teker teker kalaylamasına dayanamayacak, dize geleceklerdi. Bu ve başka birtakım hesaplarına göre, gerekli olabilir diye Afanasi Matveyiç'i almak için olanca hızıyla köye gidiyordu. Başka koşullarda kocasıyla tanışmayı istemeyecek olan prens, Afanasi Matveyiç ayağına gelip onu davet edince "hayır" demeyecekti. Prens gelişini duyar duymaz uzaklardan koşan yaşlı, beyaz kravatlı, fraklı, elinde şapkası, kerli ferli aile reisinin gelişi çok iyi bir etki uyandıracak, prensin gururunu okşayacaktı. Böyle ısrarlı, resmî davet, güç reddedilirdi...

Araba üç *verst*'lik yolu uçarak aldıktan sonra arabacı Sofron, atlarını uzun, tek katlı ahşap bir binanın önünde durdurdu. Bu, oldukça eski, zamanla kararmış, bir sürü penceresi olan, her yandan yaşlı ıhlamur ağaçlarıyla çevrili bir köy eviydi. Marya Aleksandrovna, burayı yazlık olarak kullanıyordu. Evde ışıklar yanmıştı artık.

Marya Aleksandrovna kasırğa gibi dalarak, “Nerede o hımbıl,” diye bağırmaya başladı. “Bu havlunun ne işi var burada? O mu kurulandı? Demek yine hamama gitti, şimdi de çayını ziftleniyor! Ne diye gözlerini diktin bana saloz? Neden saçları kesilmemiş? Grişka! Grişka! Grişka! Geçen hafta sana beyin saçlarını kesmeni emretmemiş miydin, neden yapmadın?”

Marya Aleksandrovna, odaya girerken Afanasi Matveyiç’le daha tatlı bir biçimde selamlaşmaya hazırlanıyordu. Ama hamamlı kocasının keyifli keyifli çayını yudumladığını görünce kendini tutamadı. Haklı değil miydi? Bütün telaş, sorumluluk üzerindeyken, şu yararsız, hiçbir işe yaramayan Afanasi Matveyiç hiçbir şeyi umursamadan keyfini sürüyordu.

“Hımbıl” semaverin önünde, gözleri yuvalarından fırlamış, anlamsız bir korkuyla sayın eşine bakıyordu, gelişi onu tam bir paniğe uğratmıştı. Antreden Grişka’nın uykulu, biçimsiz suratı uzandı; o da gözlerini dikmiş, içerdeki sahneyi seyrediyordu. Kısık, hırçın bir sesle, “İstemiyorlar da ondan kesmedim,” dedi. “On kere makasla yanına vardım. Hanımefendi gelirse ikimiz de paparayı yeriz, dedim. ‘Az bekle; pazara saçlarımı kıvracağım, uzun olması gerek,’ dediler.”

“Ne? Saçlarını mı kıvrıracak? Şuna bakın! Bir de saç kıvrması mı icat ettin? Bu da nereden çıktı? Akılsız kafana kıvırcık saç ne de yakışır ya! Tanrım, ne dağınıklık bu! Nedir bu kokular? Sana soruyorum canavar, ne kokuyor böyle?”

Marya Aleksandrovna, gittikçe köpürerek saf, büsbütün şaşkına dönen Afanasi Matveyiç’e bas bas bağırıyordu.

Adamcağız oturduğu yerden karısına korkulu, yalvaran bakışlarla bakarak, “A-anacığım...” diye kekeledi. “A-anacığım!..”

“Eşek kafana kaç kere, anacığın olmadığımı sokmaya çalıştım! Ne anacığı, cüce herif! Senin gibi eşeğe değil, yüksek sosyeteye yaraşır bir hanımefendiyle böyle konuşmaya nasıl cesaret edersin?”

“Ama... ne de olsa... nikâhlı karımsın Marya Aleksandrovna; bunun için karıkoca gibi...”

Afanasi Matveyiç, sözünü bitiremedi, saçlarını korumak için iki elini başına götürdü.

“Suratsız sen de! Meşe odunu! Ahmağın dediğine bakın! Nikâhlı karısıymış... ‘Nikâhlı karı’ lafı da nereden çıktı şimdi. Hangi yüksek muhitte bu bayağı, papaz okulundan çıkma, anlamsız, çirkin, adi lafı kullanıyorlar? Ben, olanca gücümle, bütün varlığımla karın olduğumu unutmaya çalışırken, bana bunu ne cesaretle hatırlatıyorsun? Neden kafanı ellerinle örtüyorsun? Şu saçlara bakın! Sırılsıklam... Üç saatte kurumaz. Nasıl götürürüm seni? İnsan içine nasıl çıkarırım? Ne yapsam bilmem ki!”

Marya Aleksandrovna öfkesinden ellerini kenetleyip büküyor, koşar adımlarla odayı arşınılıyordu. Aslında felaket pek büyük ve çözümsüz değildi, ama Marya Aleksandrovna despotluktan vazgeçemiyordu, asıl sorun buydu. Öfkesini daima Afanasi Matveyiç’ten almak, onun için bir ihtiyaçtı. Öte yandan belirli bir muhitin zarif hanımefendilerinin evlerinde, kulis arkasında ne kadar başka cepheleri olduğunun da güzel bir örneğini veriyordu. Afanasi Matveyiç, karısının davranışlarını korku ürpertileriyle izlemeye çalışırken, bir yandan da buram buram terliyordu.

“Grişka,” diye birdenbire bağırdı Bayan Moskaleva; “beyin elbisesini getir. Çabuk! Frakını, pantolonunu, beyaz kravatıyla yeleşini, çabuk! Tarağı da; tarak nerede?”

“Anacığım! Hamamdan çıktım, şehre gidersem üşütürüm...”

“Bir şey olmaz.”

“Saçlarım da ıslak...”

“Şimdi kuruturuz. Grişka, al şu fırçayı, kuruyana kadar fırçala! Daha sıkı, daha sıkı!.. Hah şöyle, hah şöyle!..”

Çalışkan, sadık Grişka, hanımın komutlarına uyarak olanca gücüyle efendisinin saçlarını kurulamaya başladı. Rahatça çalışmak için adamcağızı omzundan kavrayarak kanepeye doğru bastırıyordu. Afanasi Matveyiç yüzünü buruşturuyordu, neredeyse ağlayacaktı.

“Oldu. Buraya gel. Kaldır onu Grişka! Pomat nerede? Eğil. Eğil müsibet, eğil tufeyli!..”

Marya Aleksandrovna, gür, kırçıl saçları insafsızca çekerek kocasının başını kendi eliyle pomatlamaya başladı. Afanasi Matveyiç, oflayıp pufladı, iç çekti, ama ses çıkarmadan bu yapılanlara uysallıkla katlandı.

“İliklerimi kuruttun pasaklı herif,” dedi Marya Aleksandrovna. “Eğil; daha, daha eğil!..”

Kocasını becerebildiği kadar başını eğerek, “İliklerini nasıl kuruttum anacığım,” diye geveledi.

“Himbıl! Söz oyunundan da anlamaz. Hadi saçlarını tara. Grişka, sen de beyi giydir. Hem çabuk davran biraz.”

Hikâyemizin kahramanı bir koltuğa kurularak bir engizisyoncu haliyle Afanasi Matveyiç’in giyinme törenini izlemeye başladı. Adamcağız yavaş yavaş kendini toparladı, hatta beyaz kravatı takılırken bağlanış biçimi ve güzelliği hakkında fikrini söylemeye bile cesaret etti. Sonunda, sayın koca, frakını giyerken iyice kendine geldi, suretini aynada saygıyla seyrediyordu. Üstünü düzeltirken, “Nereye götürüyorsunuz beni Marya Aleksandrovna,” diye sordu.

Marya Aleksandrovna, kulaklarına inanamadı.

“Şuna bakın! Hay bostan korkuluğu! Nereye götürdüğümü ne cesaretle sorabiliyorsun sen!..”

“Ama bilmeliyim anacığım...”

“Sus! Hele götürdüğüm yerde bana bir daha ‘anacığım’ de de görürsün. Tam bir ay çaysız bırakırım seni.”

Kocası korku içinde sustu.

Kadın, Afanasi Matveyiç'in siyah frakını küçümser bir bakışla süzdü.

"Bir tek nişanın yok, mendebur!.."

Afanasi Matveyiç, dayanamadı, gücendi artık. Onuru incinmiş birinin öfkesiyle, "Nişanları devlet verir anacığım; hem ben mendebur değil müşavirim," diye söylendi.

"Ne, ne, ne? Oturduğun yerde karşılık vermesini de öğrendin demek! Seni sümüklü mujik seni! Yazık ki şimdi vaktim yok, yoksa gösterirdim sana gününü... Neyse, sonra hepsini burnundan fitil fitil getiririm. Şapkasını getir Grişka! Kürkünü de ver! Ben yokken şu üç odayı, bir de yeşil odayı temizleyin. Hepiniz süpürge başına! Aynaların, konsol saatlerinin kılıflarını çıkarın; bir saate kadar hepsi hazır olsun. Sen de frakını giy Grişka, uşaklara eldivenlerini giydir; duydun mu?"

Arabaya bindiler. Afanasi Matveyiç bir şey anlamıyordu, şaşkınlık içindeydi. Marya Aleksandrovna, içinde bulundukları durum hakkında gereken bazı öğütleri kocasının kafasına sokmanın çaresini düşünüyordu. Kocasısı daha önce davrandı. Sessizliği bozarak, "Bugün çok ilginç bir düş gördüm Marya Aleksandrovna," dedi.

"Tüh, lanet olası bostan korkuluğu! Ben de, bir şey söyleyecek sandım. Düş görmüş... Mujikçe düşlerinle kafamı şişireceksin. İlginçmiş... 'İlginç'in ne demek olduğunu bildiğin var mı? Bana bak, son olarak söylüyorum: Bugün düşten falan söz açacak olursan başına geleceği bil! Şimdi iyice dinle beni: Prens K. bize geldi. Hatırladın mı Prens K.yi?"

"Hatırladım anacığım, hatırladım. Niçin buyurmuşlar acaba?"

"Üstüne vazife değil bu. Sen, ev sahibi olarak olanca nezaketinle onu hemen köyümüze davet edeceksin. Seni

bunun için götürüyorum, anladın mı? Hemen bugün yola çıkacağız. Ama sen bu akşam, yarın ya da öbür gün ya da başka bir zamanda ağzını açarsan, seni tam bir yıl kaz gütmeye yollarım. Konuşmayacaksın, tek sözcük söylemeyeceksin. Görevin bu, anlaşıldı mı?"

"Ya bir şey sorarlarsa?"

"Yine ses çıkarmayacaksın."

"Ama hep susulmaz ki Marya Aleksandrovna."

"O zaman kısa bir şey, sadece 'hımm' dersin ya da (akıllı bir insan gibi) düşündüğünü gösteren bir şeyler gevelersin."

"Hımm..."

"Söylediklerimi anlamaya çalış. Sen, prensin ziyaretini duyar duymaz son derece sevinerek hemen saygılarını sunmak ve köyümüze davet etmek için koşup geliyorsun. Anladın mı?"

"Hımm!..."

"Şimdi hımlamana gerek yok aptal, doğru dürüst yanıt ver."

"Peki anacığım. Yalnız prensi köye ne diye çağıracağım?"

"Nee, ne dedin? Yine dilin uzamaya başladı. Ne diye çağıracaktı!.. Sana ne? Bunu sormak sana mı düştü?"

"Yani, demek istiyorum ki, Marya Aleksandrovna, bana ağzımı açmamamı emrettin; prensi nasıl davet ederim?"

"Ben konuşurum senin yerine, sen yalnızca başınla selamla onu; duydun mu? Şapkanı elinde tutarak önünde eğil, anladın mı?"

"Anladım ana... Marya Aleksandrovna."

"Prens son derece nükteci bir adam. Bir şey söyleyince sana değil, başkasına bile olsa neşeli, babacan bir halle gülümse; duydun mu?"

"Hımm..."

“Yine hımlamaya başladın! Bana hımlamadan, doğru dürüst karşılık vereceksin, duydun mu, duymadın mı?”

“Duydum, Marya Aleksandrovna, duymasına duydum; ağzımı alıştırıyorum şimdilik... Ama anacığım, aklıma takıldı bir kere: Prense bakıp gülümsememi emrediyorsun. Ya bana bir şey sorarsa?”

“Dedik ya, kalın kafalı, senin yerine ben yanıtlayacağım onu. Sen yalnızca yüzüne bak, sırt.”

“Adam beni dilsiz sanacak,” diye homurdandı Afanasi Matveyiç.

“Aman, pek tasaydı! Varsın sansın; hiç olmazsa aptallığının farkına varmaz.”

“Hımm... Ya başkaları bir şey sorarsa?”

“Kimse sormaz; kimse gelmeyecek. Her olasılığa karşı –Tanrı korusun– biri gelip sana bir şey sorar ya da söylerse hemen alaycı bir gülümsemeyle karşılık ver. Alaycı gülümsemenin ne olduğunu biliyor musun?”

“Nükteli, değil mi anacığım?”

“Ben sana gösteririm nükteyi, hımbıl! Senin gibi aptaldan kim nükte bekler! Alaylı, küçümser bir gülümseme; anladın mı?”

“Hımm!..”

Marya Aleksandrovna, “Bu hımbılın başıma bir iş açmasından ödüm kopuyor,” diye mırıldandı. “İliklerimi kurutmaya yeminli sanki. Keşke götürmeseydim.”

Marya Aleksandrovna, bu tür düşünceler, kaygılar arasında ikide bir arabanın penceresinden bakıyor, arabacıya durmadan daha hızlı gitmesi için emirler veriyordu. Atlar dörtte bir gittiği halde Marya Aleksandrovna’ya hep yavaş geliyordu. Afanasi Matveyiç, arabanın bir köşesine büzülmüş, içinden, verilen dersi tekrarlıyordu. Sonunda araba şehre girdi, Marya Aleksandrovna’nın evinin önünde durdu. Hikâyemizin kahramanı arabadan atlar atlamaz, evine yaklaşan çift atlı, üstü kapalı bir kızak gördü.

Bu, Anna Nikolayevna Antipova'nın her zaman kullandığı kızaktı. İçinde iki kadın vardı. Biri hiç kuşkusuz, Anna Nikolayevna'nın kendisi, öbürü, son zamanlarda ayrılmaz, candan arkadaşı olmuş Natalya Dmitriyevna'dan başkası değildi. Marya Aleksandrovna'nın yüreği burkuldu. Ses çıkarmaya vakit bulamadan bir araba daha yaklaştı, onun içinde de bir konuk olmalıydı. Sevinçli haykırışmalar duyuldu:

“Marya Aleksandrovna!.. Hem de Afanasi Matveyiç'le birlikte!.. Nereden çıktınız öyle? Ne iyi oldu, biz de size gece oturmasına geliyorduk. Ne hoş sürpriz bu!..”

Konuklar kapı önünde kırlangıçlar gibi cıvıldaşıyorlardı. Marya Aleksandrovna gözlerine, kulaklarına inanamıyordu.

“Yerin dibine batasicalar! Bunda bir tertip kokusu var,” diye düşündü. “Görürüz bakalım... Sizin gibi uyuz kargalar benimle aşık atabilirler mi! Durun siz...”

Mozglyakov, Marya Aleksandrovna'dan çıkarken tam anlamıyla huzura kavuşmuştu. Bayan Moskaleva onu iyice umutlandırmıştı. Yalnız kalma ihtiyacı duyduğu için Boroduyev'e gitmedi. Kahramanca, romantik hayaller akını içini coşturuyordu. Hayalinde Zina'yla romantik vedalaşma, her şeyi affeden kalbinin soylu gözyaşları, Petersburg'daki parlak baloda duyduğu acı, İspanya ile Guadalquivir, aşk... sonunda, ölüm döşeginde onları birleştiren prensin görüntüleri birbirlerini kovalıyordu. Güzel, sadık, kahramanlığıyla duygularının yüceliğine durmadan hayranlık gösteren karısı; kaş göz arasında yüksek tabakadan bir kontesin iltifatı... (Tabii Prens K.nin dul karısı Zina'yla evlenmesi ona bu çevrenin kapılarını açacaktı.) Vali yardımcılığı, servet... kısacası, Marya Aleksandrovna'nın, az önce ballandıra ballandıra anlattıkları bir kere daha ruhunu okşuyordu. Ama o anda nedenini açıklayamayacağı bir şey oldu. Pavel Aleksandroviç, bütün bu hayal coşkuluğundan yorulmaya başlayınca kafasına, birdenbire, tatsız bir düşünce saplandı: Bunların hepsi yarına ait şeylerdi. Bugün sadece hava almış, resmen atlatılmıştı... Bu düşüncelere dalan Mozglyakov, birden, çok uzaklaştığını, Mordasov'un, bilmediği, تنها bir kenar mahallesinde olduğunu fark etti. Yerden bitmiş gibi küçücük evlerin

dizildiği sokaklarda köpekler alabildiğine havlıyordu. Taş-
ra şehirlerinde, korunacak ve çalınacak bir şey olmayan
mahallelerde köpek bolluğu korkunç bir hal alır. Kar su-
lusepken başlamıştı. Tek tük evine gecikmiş bir erkeğe ya
da gocuk, çizme giymiş bir kadına rastlıyordu. Bütün
bunlar nedense Pavel Aleksandroviç'i kızdırmaya başladı;
iyiye işaret değildi bu, çünkü çevresindeki her şeyin şirin
ve parlak görünmesi işlerimizin yolunda gitmesiyle müm-
kündür. Pavel Aleksandroviç elinde olmadan, Mordasov'da
şimdiye kadar nasıl üstten davrandığını hatırladı. Ahbap-
larının, nişanından üstü kapalı olarak söz etmeleri, kutla-
maları hoşuna gidiyordu. Nişanlı görünmekle övünüyor-
du. Oysa şimdi herkese sepetlenmiş gibi görünecekti.
Alaya alacaklardı onu, her önüne gelene Petersburg balo-
larını, Guadalquivir hikâyelerini anlatacak değildi ya!
Bunları düşünün düşünün, üzülen ve söylenerek yürür-
ken bir zamandır içini kemiren bir düşünce birdenbire
zihnine saplandı: Bütün bunlar doğru muydu, Marya
Aleksadrovna'nın çok kurnaz bir kadın olduğunu, genel
bir saygı kazandığı halde sabahdan akşama kadar dediko-
du yaptığını, yalan söylediğini de hatırladı. Kadının onu
evinden uzaklaştırmak için kendine göre nedenleri olma-
lıydı. Zina aklına geldi; son veda bakışında ateşli, gizli bir
aşka benzer bir anlam yoktu... Ardından, bir saat önce
ona "aptal" dediğini de hatırladı. Pavel Aleksandroviç, ol-
duğu yerde durdu, utancından kızardı. Tam o anda başına
bir aksilik geldi: Ayağı boşa gidince tahta kaldırımından bir
kar yığınının içine düştü. Karda debelenip kalkmaya çalı-
şırken nicedir havlamakta olan bir köpek sürüsü çevresini
sardı. Hatta en küçüğü, en arsız, kürkünün eteğine asıldı.
Pavel Aleksandroviç köpeklerden kurtulmaya çabalıyor,
küfrederek talihine lanetler okuyordu. Sonunda kürkü-
nün eteği yırtık, canı fena halde sıkkın, sokağın köşesine
gelince yolunu kaybettiğinin farkına vardı. Şehrin bilme-

diği bir semtinde, hele gece vakti kaybolanlar asla belirli bir yolu takip edemezler; bilinmez bir kuvvet onları önlerine çıkan ilk sokağa sapmak için dürter sanki. Buna uyan Pavel Aleksandroviç, büsbütün yolunu şaşırdı. Öfkesinden yere tükürerek, “Hay şeytan götürsün sizin yüksek fikirlerinizi!” diyordu. “Sizi de, yüksek duygularınızı da, Guadalquivir’inizi de cehennem zebanileri alsın!” Mozglyakov’un o andaki halinin pek sevimli olduğu söylenemez. Sonunda iki saat yorgun argın dolaştıktan sonra kendini Marya Aleksandrovna’nın evinin kapısı önünde buldu. Araba kalabalığını görünce şaşırdı. “İçerisi konuk dolu, bir toplantı mı? Ne için acaba?” diye düşündü. Dışarı çıkan bir uşaktan, Marya Aleksandrovna’nın köye gidişini, oradan beyaz kravatla Afanasi Matveyiç’i getirdiğini, prensin uyandığını, ama henüz konukların yanına çıkmadığını öğrendi. Pavel Aleksandroviç, tek söz söylemeden yukarı çıktı, doğru prene gitti. O andaki haliyle her zayıf karakterli adam gibi öç almak için, belki ileride, ömrünün sonuna kadar pişman olacağını düşünmeden en kötü, en feci şeyi yapmaya hazırды.

Yukarı çıkınca prensi cascavlak bir kafayla, portatif tuvalet takımının önünde, koltukta oturur buldu; İspanyol sakalıyla favorileri takılmıştı. Perukası, pek gözde emektar ak saçlı uşağı İvan Pahomiç’in elindeydi. Pahomiç, saygılı, düşünceli bir halle perukayı taşıyordu. Prense gelince, az önceki içkili ziyafetten sonra henüz kendine iyice gelemediği için hali pek berbattı. Koltukta pörsümüş, buruşmuş, tam bir yığın halindeydi. Mozglyakov’a bön bir bakışla bakıyordu; galiba kim olduğunun farkında değildi.

· Mozglyakov, “Keyfiniz nasıl amca,” diye sordu.

Amca toparlandı.

“Şey... sen misin,” dedi. “Biraz uyudum, biliyor musun?”

Sonra birdenbire heyecanlanarak, “Aman Tanrım,” diye bağırdı. “Pe-ru-ka-sı-zım...”

“Üzölmeyin amcacığım, dilerseniz size yardım edeyim.”

“İşte sırrımı öğrendin... Ben hep söyledim, kapıyı kilitlemeli diye... He-men, şerefının ü-ze-ri-ne, sırrımı başkalarına açmayacağına, saçlarımin tak-ma olduğunu kim-se-ye söylemeyeceğine söz ver!..”

Mozglyakov, ileriki tasarılarını düşünerek amcanın gözüne girmek isteğiyle, “Tabii amcacığım,” diye bağırdı. “Ben böyle bir adiliği yapacak adam mıyım?”

“Öyle ya, öyle ya!.. Şerefli bir insan olduğunu anladığım için sana bütün sırlarımı açıklayayım da şa-şa kal!.. Bıyıklarımı nasıl buluyorsun azizim?”

“Çok güzel, harikulade! Bu zamana kadar nasıl koruyabildiniz onları amca?”

Prens, zafer kazanmış bir halle, Pavel Aleksandroviç’e baktı.

“Aldanıyorsun dostum, tak-ma onlar.”

“Ne diyorsunuz! İnanılır şey değil. Peki, ya favorileriniz, doğru söyleyin, boyuyorsunuz, değil mi?”

“Boyuyor muyum? Ne boyaması, onlar da yapma!..”

“Yapma mı? Darılmayın, ama inanmıyorum amca. Alay ediyorsunuz benimle.”

Prens pek hoşnuttu.

“*Parole d’honneur, mon ami!*”¹ diye bağırdı. “İ-na-nır mısın, senin gibi herkes, hiç kim-se inanmıyor. Tabii bu sırrımı saklayacağına eminim. Bana söz ver canım.”

“Şerefimle temin ediyorum amca, sırrınızı saklayacağım. Tekrar söylüyorum, böyle bir alçaklığı yapacak adam değilim ben!..”

“Aman dostum, bugün sen yokken bir düştüm ki!.. Fe-o-fil beni yine arabadan düşürdü.”

1. (Fr.) Şeref sözü, dostum! (Ç.N.)

“Yine mi düşürdü, ne zaman?”

“Ma-nas-tı-ra yaklaştığımız sırada...”

“Az önceydi o amca; biliyorum.”

“Yo, yo! İki saat önce... Manastıra gidiyordum, o da arabamı deviriverdi. Öyle korkuttu ki, yü-re-ğim çar-pı-yor...”

Mozglyakov şaşırdı.

“Ama uyuyordunuz siz, amca.”

“Öyle ya, uyuyordum... Ama sonra kalk-tım git-tim; hoş, belki... şey... belki ben... tuhaf, çok tuhaf!..”

“Düş görmüş olacaksınız; inanın bir düş bu... Yemekten sonra yattınız, mışıl mışıl uyudunuz.”

“Sahi mi?”

Prens düşünceye daldı.

“Öyle ya, belki de düşümde gördüm. Ama düşümde gördüklerimin hepsini hatırlıyorum. Önce korkunç, boynuzlu bir öküz gördüm, sonra bir savcı... Sanırım onun da bir boynuzu vardı...”

“Nikolay Vasilyiç Antipov olmalı bu amca.”

“Öyle ya, belki oydu. Sonra Napoléon Bo-na-parte'ı gördüm. Biliyor musun, herkes beni Napoléon Bonaparte'a benzetiyor... profilimin de çok eski bir papayı andırdığını söylüyorlar. Sence, pa-pa-ya benzer miyim ben?”

“Bence Napoléon'a daha çok benzersiniz am-ca.”

“Öyle ya, *en face*. Zaten ben de aynı şeyi düşünüyorum canım. Düşümde onu adasında gördüm; neşeli, konuş-kan, muzip bir adamcağız, beni öyle eğlendirdi ki!..”

“Kim, Napoléon mu?”

Pavel Aleksandroviç, prensi düşünceli bir bakışla sü-züyordu. Aklında garip, henüz kendisinin de biçim vere-meddiği bir düşünce canlanmaya başladı.

“Öyle ya, Napoléon. Hep felsefeden söz ettik. Sana bir şey söyleyeyim mi oğlum, ona çok sert davrandı İngilizler... Acırım doğrusu! Kuşkusuz, zincire vurulmasa yine insanlara saldıracaktı. Delinin biriydi. Ama yine de

acıyorum. Ben olsam böyle yapmazdım; onu ıssız bir a-da-ya hapsedirdim.”

Mozglyakov, dalgın bir halle, “Neden ıssız bir adaya,” diye sordu.

“Peki, ıssız olmayan bir ada olsun; ama orada oturanlar hep akli başında kimseler olmalı. Ona birtakım eğlen-ce-ler düzenlerdim; tiyatro, müzik, bale; hepsi devlet hesabına... Gezmeye çıkarırdım onu, ama tek başına değil, koruyucularla... Yoksa hemen tü-yer-di he-rif! Sevdiği börekler var; her gün o böreklerden yaptırırdım. Ba-ba-gi-bi bakardım, o da yaptığına pişman olurdu...”

Mozglyakov, uykudan iyice kendine gelemeyen ihtiyarın gevezeliğini dalgın dalgın dinliyor, sabırsızlıktan tırnaklarını kemiriyordu. Nedense sözü evlenme konusuna getirmek istiyordu. Bunu niçin yapmak istediğini bilemiyordu, yalnız içi sonsuz bir öfkeyle doluydu. İhtiyarcık birdenbire bir şaşkınlık çığlığı attı:

“Ah *mon ami!* Sana bir şey söylemeyi unuttum: Bugün bir ev-len-me teklifi yaptım.”

Mozglyakov, birden canlandı.

“Evlenme teklifi mi amcacığım?”

“Öyle ya, evlenme önerisi... Gidiyor musun Paho-miç? Pekâlâ. *C'est une charmante personne...*¹ Yalnız... sana açıkça söyleyeyim canım, dü-şün-ce-siz-ce hareket ettim. Ancak şimdi an-la-dım bunu. Ah Tanrım!..”

“Bir dakika, amca, bunu ne zaman yaptınız?”

“Doğrusunu istersen, ne zaman olduğunu ben de kesin olarak bilemiyorum. Bunu da düşümde görmüş olmayayım? Tuhaf, pek tuhaf...”

Mozglyakov, sevincinden ürperdi. Aklına yepyeni bir fikir geldi. Sabırsızlıkla, “İyi, ama kime, ne zaman evlenme teklifinde bulundunuz,” diye sordu.

1. (Fr.) Çok şirin biridir. (Ç.N.)

“Ev sahibinin kızına *mon ami... Cette belle personne...*¹ şey... adını da unuttum. Yalnız, biliyor musun *mon ami*, ev-le-ne-mem ben, im-kân yok buna. Ne yapmalı şimdi?”

“Tabii, evlenirseniz mahvedersiniz kendinizi. Bir şey daha sormama izin verin amca. Evlenme teklifinde bulunduğunuza kesin olarak emin misiniz?”

“Öyle ya... eminim.”

“Ya bunu da ikinci kez arabadan düşmeniz gibi düşününüzde görmüşseniz?”

“Aman Tanrım! Gerçekten, belki bunu da sadece düşümde gördüm! Artık oraya ne yüzle gideceğimi bile-mi-yo-rum. Acaba bir yolunu bulsak da bunu öğrensek, ne dersin? Yoksa, du-ru-mu-mu düşün sen!”

“Size bir şey söyleyeyim mi amca? Bence öğrenilecek bir şey yok.”

“Neden?”

“Bence siz, bunu düşününüzde gördünüz.”

“Ben de öyle sanıyorum a-zi-zim. Zaten sık sık böyle düşler görürüm.”

“Gördünüz mü! Sonra, öğleyin hayli içtiniz; akşam yemeğinde de öyle. Ayrıca...”

“Öyle canım, öyle... belki de bun-dan oldu.”

“Zaten ne kadar heyecanlı olursanız olun, gerçekte böyle akılsızca bir evlenme önerisi yapamazdınız. Ben sizi son derece iyi düşünen bir insan olarak tanıyorum amca ve...”

“Öyle ya, öyle ya!..”

“Düşünün bir kere: Zaten size dış bileyen akrabalarınız bunu bir duysalar haliniz ne olur!..”

“Aman Tanrım, doğru ya,” diye korkuyla bağırdı prens.

1. (Fr.) Bu güzel insan. (Ç.N.)

“Ne olacağı açık: Hepsi ağız birliğiyle aklınızı kaçırdığınızı, deli olduğunuzu, sizi vesayet altına almak gerektiğini, kandırıldığınızı bağıracaklar. Belki de bir yere tıkarak sizi göz hapsine alacaklar.”

Mozglyakov, ihtiyarı nasıl korkutacağını iyi biliyordu.

Prens, zangır zangır titreyerek, “Tanrım,” diye bağırdı. “Yaparlar mı dersin?”

“Elbette. Bunun için, gerçekten, böyle akılsızca bir evlenme önerisi yapmanıza imkân yok amcacığım. Çıkarlarını bilen bir adamsınız. Bunu sadece düşününüzde gördüğünüze kesin olarak eminim!..”

İyice korkan prens, “Kesinlikle düşümde gördüm, kesinlikle,” diye tekrarlıyordu. “Akıllı adamsın, ne iyi anladın bunu canım. Beni uyardığın için sana ne kadar teşekkür etsem azdır.”

“Ben de bugün sizinle karşılaştığıma çok memnunum. Düşünün bir kere, ben olmasam, şaşkınlıkla, gerçekten nişanlandığınızı sanarak yanlarına sözlü olarak inebilirdiniz. Bu durumun tehlikesini düşünün bir...”

“Öyle ya... çok tehlikeli.”

“Bir kere, bu genç kızın yirmi üçünü bulduğunu hatırlayın. Kimse ona talip çıkmıyor; tam bu sırada siz servetinizle, unvanınızla ortaya çıkıyorsunuz. Tabii onlar böyle fırsatı kaçırmırlar mı hiç; hemen gerçekten nişanlandığınızı onaylar, bakarsınız zorla evlendirirler sizi. Sonra da bir an önce ölmenizi beklemeye başlarlar belki...”

“Ne diyorsun!”

“Her şeyden başka, amca, sizin değerinizde bir adam...”

“Öyle ya, benim değerimde...”

“Zekânızla; nezaketinizle...”

“Öyle ya, zekâmla, evet!..”

“Ve bir prenssiniz. Şu ya da bu nedenle evlenmeniz gerekirse, böyle bir evlilik mi yapacaksınız! Akrabalarınızın ne diyeceklerini düşünün bir kere.”

“Çiğ çiğ yerler beni! Kötülüklerinden, hainliklerinden az çekmedim. Sana bir şey söyleyeyim mi, beni tımar-ha-ne-ye tıkmak istediklerinden kuşkulaniyorum. Düşün yavrum, olur şey mi bu? Tımar-ha-ne-de ne işim var?”

“Tabii amca, tabii. Bunun için aşağı indiğiniz zaman sizden hiç ayrılmayacağım. Şimdi konuklar var orada.”

“Konuklar mı? Aman Tanrım!”

“Üzülmeyin amca, ben yanınızdayım.”

“Çok teşekkür ederim dostum, kurtarıcımsın sen! Yalnız biliyor musun, ben buradan gitsem daha iyi olacak.”

“Yarın amcacığım, yarın sabah yedide gideriz. Bugün herkesin yanında vedalaşın, gideceğinizi söyleyin.”

“Mutlaka gitmeliyim. Peder Misail’e gideceğim. Ama onlar beni ev-len-dir-me-ye kalkarlarsa?”

“Korkmayın amca, yanınızda olacağım. Hem siz, ne derlerse desinler, hepsini düşünüzde gördüğünüzü açıkça söyleyin. Zaten doğrusu da buydu.”

“Öyle ya, yüzde yüz bir düştü o... Yalnız, biliyor musun canım, çok ne-fis bir düş-tü. Kız harikulade güzel, be-de-ni de...”

“Hadi hoşça kalın amca, ben aşağı iniyorum; siz de...”

Prens, korkuyla, “Nee? Beni yalnız mı bırakıyorsun,” diye bağırdı.

“Hayır amca, sadece ayrı ayrı ineceğiz, önce ben, sonra siz. Böylesi daha iyi.”

“Peki öyleyse. Zaten not edeceğim bir fikir var.”

“Hay hay; fikrinizi yazın, sonra hemen gelin, ama fazla eğlenmeyin burada. Yarın sabah da...”

“Yarın sabah da rahibe, mu-hak-kak rahibe, mu-hak-kak rahibe!.. *Charmant, charmant!* Ama biliyor musun dostum, kız enfes!.. Ne beden! Doğrusu mutlaka evlenmem gerekseydi ben de...”

“Tanrı korusun amca!..”

“Öyle ya, Tanrı korusun. Hadi güle güle canım; ben hemen... Şu şeyi not edeyim de. *A propos*,¹ *Kazanova'nın Hatıraları*'nı okudun mu diye soracaktım sana.”

“Okudum amca, neden sordunuz?”

“Öyle ya... Bak, neden sorduğumu da u-nut-tum şim-di...”

“Sonra hatırlarsınız, şimdilik hoşça kalın!..”

“Güle güle canım, güle güle. Her şeye rağmen ne-fis bir düştü bu, ne-fis!..”

1. (Fr.) Sırası gelmişken. (Ç.N.)

“Size baskın yaptık! Praskovya İlyiniçna da gelecek, Lüiza Karlovna da gelmek istiyordu.”

Anna Nikolayevna cıvıldayarak, çevreyi araştırmacı bir bakışla tarayarak salona girdi. Ufak tefek, oldukça güzel, renk renk, ama zengin giyimli, üstelik güzel olduğunu bilen bir kadındı. Prensi, Zina ile bir köşede birbirine sokulmuş bulacağını umuyordu.

İriyarı bedeni prensin pek hoşuna giden Natalya Dmitriyevna da, “Katerina Petrovna ile Felisata Mihaylovna da geleceklerdi,” diye ekledi.

Natalya Dmitriyevna’nın ta tepesinde minnacık pembe bir şapka sivriliyordu. Üç haftadan beri Anna Nikolayevna ile canciğer dosttu. Çevresinde pervane gibi dönüyordu, dış haliyle onu kemikleriyle birlikte bir lokmada yutabilir gibi görünüyordu.

Marya Aleksandrovna, ilk şaşkınlığı geçince, “İkinizi bir arada, hem de böyle gece oturmasına gelmiş görmekten duyduğum sevinci anlatamayacağım,” diye başladı. “Bu şerefe kavuşmak umudunu kaybetmişken, bugünkü gelişinizi hangi mucizeye borçlu olduğumu lütfen söyler misiniz?”

Natalya Dmitriyevna, utanmış bir edayla kırıtarak ve cüssesine hiç uymayan cırtlak bir sesle, “İlahi Marya Aleksandrovna, neler söylüyorsunuz,” dedi.

“*Mais ma charmante,*”¹ diye cıvıldamaya başladı Anna Nikolayevna, “tiyatro hazırlığımızı unuttunuz mu? Bitirmeliyiz artık. Pyotr Mihayloviç daha bugün Kalist Stanislaviç’e, bu işi bir türlü yola koyamadığımıza, aramızda dalaşmaktan başka şey bilmediğimize üzüldüğünü söylüyordu. Dördümüz baş başa vererek, ‘Marya Aleksandrovna’ya gitsek de bu işi bir sonuca bağlasak,’ dedik. Natalya Dmitriyevna öbürlerine de haber saldı. Hepsi gelirler. Soruna bir çözüm buluruz. Bari, sadece kavga ediyoruz demesinler, değil mi *mon ange*?”

Anna Nikolayevna, cilveli bir tavırla Marya Aleksandrovna’nın boynuna sarıldı. Sonra, “Tanrım, bu ne güzellik Zinaida Afanasyevna,” dedi, “günden güne güzelleşiyorsunuz!..”

Anna Nikolayevna, bu kez Zina’yı öpmeye koştu.

Kocaman ellerini ovuşturarak Natalya Dmitriyevna, hep o tiz, yaygın sesiyle, “Güzelleşmekten başka ne işleri var ki,” diye yıldı.

Öfkesinden kendinden geçmiş Marya Aleksandrovna, “Hay şeytanlar götürsün sizi! Tiyatro işi hiç aklıma gelmedi,” diye düşündü. “Fırsat buldular gevezeler!”

“Hem sevimli prensimiz de şimdi sizde,” dedi Anna Nikolayevna. “Duhhanivo’da eski sahiplerinden kalma bir tiyatro var, biliyor musunuz? Sorduk; haber aldığımız göre birçok eski dekor, perde, hatta birtakım kostümler bile varmış, bir yere kaldırılmış. Prens bugün bana gelince o derece şaşırdım ki bunları sormak aklımdan çıktı. Şimdi tiyatrodan söz açarız, siz bizi desteklersiniz; prens, bütün o eski hırdavatın bize yollanması için emir verir. Yoksa burada dekora benzer bir şey yapmak kimin harcı. Ayrıca biz prensi de bu işe katmak istiyoruz. Mu-

1. (Fr.) Evet, ama şeker kızım. (Ç.N.)

hakkak listemize dahil olmalı, fakirler için yapıyoruz çünkü... Belki rol almayı falan kabul eder, öyle sevimli, uysal ki! O zaman büsbütün mükemmel olur.”

Natalya Dmitriyevna, “Bir rol de alır. Ne rol verirlerse oynar o,” diye anlamlı anlamlı ekledi.

Anna Nikolayevna, yalan söylememiştir: Kadınlar arka arkaya sökün etmeye başladılar, Marya Aleksandrovna, karşılayarak nezaketin gerektirdiği hoş geldin sözlerini söylemeye yetişemiyordu sanki.

Gelenlerin hepsini anlatmak imkânsız. Yalnız şu kadarını söyleyeyim ki, hepsinin bakışlarında bir hainlik vardı; yüzlerinde bir bekleyiş, vahşi bir sabırsızlık okunuyordu. Kadınlardan bazıları görülmemiş bir rezalete tanık olmak umuduyla gelmişlerdi, görmeden ayrılmak zorunda kalırlarsa son derece üzüleceklerdi. Görünüşte hepsi de çok nazik, sevimliydi, ama Marya Aleksandrovna olanca metanetiyle saldırıya hazırlanmıştı. Prens hakkında bir soru yağmuru başladı. Soruların hepsi görünüşte çok doğal olmakla birlikte, her birinde bir ima, gizli bir anlam vardı. Çay geldi, hepsi yerleştiler. Bir grup, piyanonun çevresini aldı. Zina, kadınların piyano eşliğinde şarkı söylemesi ricalarına oldukça soğuk bir tavırla, biraz rahatsız olduğu yanıtını verdi. Yüzünün solgunluğu da bunu gösteriyordu zaten. Hemen ilgi dolu sorular başladı; bu da onlara başka türlü imalarda bulunma fırsatı verdi. Mozglyakov’u doğruca Zina’dan soruyorlardı. Marya Aleksandrovna, nereye yetişeceğini bilemiyordu. Odanın her köşesinde neler döndüğünü görüyor, kimin ne söylediğini duyuyordu. Konuklar, on kişi kadar olduğu halde bütün sorularını yanıtlıyordu, kimsenin lafının altında kalmadığını söylemeye gerek yok tabii. Yalnız Zina’nın hali onu ürkütüyordu. Böyle toplantılarda her zaman yaptığı gibi, neden odasına çekilip gitmediğine şaşıyordu. Afanasi Matveyiç de genel ilgi uyandırmıştı. Mor-

dasov'lu kadınlar arasında Marya Aleksandrovna'yı iğnelemek için kocasına takılmak âdetti. Bu sefer saf, içi dışı bir Afanasi Matveyiç'ten bir şeyler öğrenmeye çalışıyorlardı. Marya Aleksandrovna, kocasının kuşatma altındaki halini merakla, kaygıyla seyrediyordu. Bütün soruları sadece bir "hımm"la öyle zavallı, doğal olmayan bir yanıtlayışı vardı ki, insanı çileden çıkarmaya yeterdi.

Kimseden korkmayan ve hiçbir zaman bozulmak nedir bilmeyen, pek kabadayı, gözleri fıldır fıldır dönen genç bir kadın, "Marya Aleksandrovna, Afanasi Matveyiç bizimle konuşmak istemiyor," diye bağırdı. "Kadınlara karşı biraz daha nazik olmasını söylesenize!"

Anna Nikolayevna ve Natalya Dmitriyevna ile konuşan Marya Aleksandrovna, o yana baktı, neşeli bir gülümsemeyle, "Vallahi ne oldu bugün ona, ben de bilemiyorum," dedi, "hiç konuşmuyor. Benimle bile iki çift laf etmedi. Felisata Mihaylovna'ya neden yanıt vermiyorsun Athanase? Neydi o sorduğunuz?"

Büsbütün şaşkına dönen Afanasi Matveyiç, "Ama... şey... sen demedin mi anacığım..." diye mırıldandı.

O anda, yanan şöminenin yanında, ellerini yeleğine sokmuş, pek hoşuna giden gösterişli bir tavırla duruyor, çayını yudumluyordu. Kadınların sorularından fena halde sıkılıyor, kız çocuğu gibi kızarıp bozarıyordu. Karısına sessizliğinin nedenini açıklamaya başlarken, kadının kızgın, öfke saçan bakışıyla karşılaşınca, korkudan neye uğradığını bilemedi. Durumunu düzeltmek, onurunu kurtarmak isteğiyle bir yudum çay daha aldı, ama çay pek sıcaktı. Boğazı müthiş yanan Afanasi Matveyiç, fincanını yere düşürdü, tıkanı, öksürmeye başladı. Öksürmesi o kadar şiddetlendi ki, odadan dışarı çıkmak zorunda kaldı; herkes haline şaşırdı. Kısacası, durum gün gibi açıktı. Marya Aleksandrovna, konuklarının her şeyden haberdar olduklarını, evine en kötü niyetlerle toplandıklarını

anlamıştı artık. Durum tehlikeliydi. Aklı tamam olmayan ihtiyarı, hemen orada, gözünün önünde kandırıp fikrini çelebilirlerdi. Hatta, aralarını bozarak prensi evinden götürebilirlerdi! Her şey beklenebilirdi. Ama kader, ona yeni bir acı hazırlamıştı. Kapı açıldı, Boroduyev'e gittiğini sandığı, o gece evinde görmeyi hiç beklemediği Pavel Aleksandroviç Mozglyakov içeri girdi. Marya Aleksandrovna, etine bir iğne batmış gibi irkildi.

Mozglyakov kapıda durdu, biraz bozularak salondakileri süzdü. Yüzünden açıkça okunan heyecanına bir türlü hâkim olamıyordu.

Birkaç sesin birden, "Aa, Pavel Aleksandroviç! Pavel Aleksandroviç geldi," diye bağırdığı duyuldu.

"Aman Tanrım, Pavel Aleksandroviç bu! Boroduyev'e gitmemiş miydi Marya Aleksandrovna? Pavel Aleksandroviç, bize Boroduyev'e kaçtığınızı söylediler," diye cırladı Natalya Dmitriyevna.

Mozglyakov, tuhaf, çarpık bir gülümsemeyle, "Kaçtım mı," diye tekrarladı. "Garip bir söz. Affedersiniz ama Natalya Dmitriyevna, ben ne kimseden kaçarım ne de kimseyi kaçırmak isterim."

Mozglyakov son sözlerini söylerken anlamlı bir bakışla Marya Aleksandrovna'yı süzdü.

Marya Aleksandrovna, ürperdi. O da Mozglyakov'a dikkatli dikkatli baktı. "Bu hımbıl da mı başkaldırıyor?" diye düşündü. "İşte bu hepsinden kötü!"

Dili uzun Felisata Mihaylovna, alaylı bakışını genç adamın gözlerine dikerek, "Açıktaki kaldığınız doğru mu Pavel Aleksandroviç," dedi. "Tabii işinizden söz ediyorum."

Mozglyakov, soğuk bir edayla, "Açıktaki mı kaldım, ne münasibet," dedi. "Ben başka bir görevle Petersburg'a gidiyorum."

"Öyle mi? Şu halde kutlarsınız," diye devam etti Felisata Mihaylovna. "Çünkü ille Mordasov'da kalmak için uğ-

raştığınızı duyunca sizin adınıza üzölmüştük. Buradaki işlere güven olmaz Pavel Aleksandroviç, ummadığınız anda ayağınızın altına karpuz kabuğı koyarlar, kayıverirsiniz...”

“Olsa olsa il okulunda boş bir yer bulunabilir,” dedi Natalya Dmitriyevna.

Bu, o derece açık ve kaba bir dokundurmaydı ki, Anna Nikolayevna bozuldu, zehir saçan arkadaşını ayağıyla belirsizce dürttü.

“Pavel Aleksandroviç, bir öğretmen parçasının yerini almaya yanaşır mı hiç,” diye ekledi Felisata Mihaylovna.

Pavel Aleksandroviç söylenenlerin hiçbirine karşılık veremedi. Sırtını döndü, o anda elini uzatan Afanasi Matveyiç’le burun buruna geldi. Mozglyakov, oldukça anlamsız bir tavırla uzatılan eli almadı, Afanasi Matveyiç’in önünde alaylı bir şekilde yarı beline kadar eğildi. Sonra hışımla Zina’ya doğru gitti. Öfke dolu bakışını yüzüne dikerek, “Bütün bunlar sizin yüzünüzden,” diye fısıldadı. “Aptal olup olmadığımı bu gece göstereceğim size.”

Zina, eski nişanlısını soğuk bir bakışla yukarıdan aşağı süzdü, yüksek sesle, “Geceyi beklemeye ne gerek var; şimdiden belli,” dedi.

Zina’nın yüksek sesle konuşmasından bozulan Mozglyakov, hızla öbür yana döndü.

Marya Aleksandrovna ona, sokularak, “Nereden geliş böyle, Boroduyev’den mi,” diye sordu.

“Hayır efendim, amcamdan.”

“Amcanızdan mı? Demek prensleydiniz, öyle mi?”

Natalya Dmitriyevna, zehirli bir bakışla Marya Aleksandrovna’yı iğneleyerek, “Demek prens uyanmış; oysa bize hâlâ uyuduğunu söylüyorlardı...”

“Prensten yana merak buyurmayın Natalya Dmitriyevna,” diye karşılık verdi Mozglyakov. “Uyandı, çok şükür aklı da yerine geldi. Önce sizde, sonra burada fazla

içki içirmişler ona. Zavallı neredeyse aklını kaybedecekti. Aslında kafası da pek sağlam değil ya. Bereket versin baş başa verip konuştuk, artık sağlam kafayla düşünmeye başladı. Birazdan buraya, hepinizle vedalaşıp konukseverliğiniz için teşekkürlerini sunmaya gelecek, Marya Aleksandrovna. Yarın şafakla keşişhaneye gidiyoruz. Daha sonra, bugünkü gibi bazı olaylardan korumak için onu kendi elimle Duhanovo'ya götüreceğim. O zamana kadar Moskova'dan dönecek olan Stepanida Matveyevna'ya teslim edeceğim. O da bir daha prensin böyle yalnız başına yolculuğa çıkmasına izin vermez; bunu ben sağlarım artık."

Mozglyakov bunları söylerken öfke dolu bakışlarını Marya Aleksandrovna'dan ayırmıyordu. Kadın, şaşkınlıktan taş kesilmiş duruyordu. Üzülerek, itiraf etmek zorundayım, hikâyemizin kahramanı, hayatında belki ilk olarak korkmuştu.

Natalya Dmitriyevna, Marya Aleksandrovna'ya dönerek, "Demek yarın şafakla gidiyorlar," dedi. "Nasıl iş bu?"

Ev sahibi, ne diyeceğini bilemiyordu. Birdenbire genel dikkatler, son derece garip bir biçimde başka yana döndü. Bitişik odadan birtakım gürültüler, birisinin sert sert bağırımları duyuldu, salona beklenmedik bir anda Sofya Petrovna Karpuhina daldı. Sofya Petrovna, Mordasov'un en garip kadınıydı. O derece garip ki, Mordasov'lular bile bir zamandan beri onu evlerine almamaya başlamışlardı. Sofya Petrovna, her akşam düzenli olarak saat tam yedide, kendi söyleyişiyle, midesinin hayrına bir kahvaltı yapardı. Bu kahvaltıdan sonra daima coşkun –hatta bundan da ileri– bir hal alırdı. Marya Aleksandrovna'nın salonuna ani olarak daldığı zaman yine bu durumdaydı.

Odayı cınlatarak, "Ya, demek böyleymişsiniz Marya Aleksandrovna," diye bağırdı. "Bana bunu yaptınız de-

mek! Zarar yok; korkmayın, sadece bir dakika için uğradım, oturmayacağım. Sırf, bana söylenenlerin doğru olup olmadığını anlamak için geldim. Yaa! Demek sizde balolar, ziyafetler, nişanlar gırla gider de Sofya Petrovna' ya haber veren olmaz, otursun evinde çorap örsün... öyle mi? Benden başka bütün şehri çağırmışsınız. Ama az önce, Natalya Dmitriyevna'nın evinde prenze yapılanı anlatmak için gelişimde, dostunuz, *mon ange*'ınızdim. Şimdi de, daha az önce alabildiğine kalayladığınız ve size kalayı basan Natalya Dmitriyevna evinizde konuk! Merak etmeyin Dmitriyevna, sizin, *A la santé*,¹ tanesi on kopeklik çikolatanıza muhtaç değilim. Evimde âlâları var. Püff!..”

“Belli,” dedi Natalya Dmitriyevna.

Marya Aleksandrovna, öfkesinden kıpkırmızı kesildi:

“Rica ederim Sofya Petrovna, ne oluyorsunuz? Kendinize gelin!”

Sofya Petrovna, bu beklenmedik sahneden zevk alan konukların ortasında tiz, hırçın sesiyle bağırmaya devam ediyordu:

“Benim için üzülmeyin Marya Aleksandrovna, hepsini biliyorum, hepsini, hepsini öğrendim. Her şeyi öğrendim ya! Sizin Nastasya bana geldi de olanı biteni anlattı. Şu prens bozuntusunu yakalayıp zilzurna sarhoş ettiniz, evde kalmış kızınıza evlenme önerisi yapmaya zorladınız. Şimdi de kasılıyor, kendinizi bir şey sanıyorsunuz, düşüş hazretleri!.. Püf! Merak etmeyin, ben de bugüne bugün albay karısıyım. Nişanınıza çağırmamanız vız gelir bana! Sizden daha yüksek kimselerle görüştüm. Kontes Zalihvatskaya'nın evinde yemek yedim; Başkomiser Kuroçkin beni istemişti... Davetinizi ne yapayım ben sizin, püff!..”

1. (Fr.) Afiyet olsun. (Ç.N.)

İyice köpüren Marya Aleksandrovna, “Bana bakın Sofya Petrovna,” dedi. “Namuslu bir eve zorbalıkla, hele *böyle bir halde* gelemezsiniz. Nutkunuzu kesip hemen burayı terk etmezseniz beni önlem almak zorunda bırakacaksınız.”

“Biliyorum, uşaklarınıza beni çıkarmalarını emredeceksiniz. Merak etmeyin, yolu kendim biliyorum. Hoşça kalın, kime isterseniz verin kızınızı! Siz de Natalya Dmitriyevna, benimle alay etmeye kalkmayın, çikolatanızın içine tükürmüşüm ben! Buraya davet edilmedim belki, ama prenslerin önünde *kazaska* da oynamadım... Ya siz ne gülüyorsunuz Anna Nikolayevna? Suşilov’un bir ayağı kırılmış; az önce eve götürdüler, püf!.. Siz de Felisata Mihaylovna, baldırı çıplak Matryoşka’nıza, ineğinizin Tanrı’nın günü penceresinin dibinde böğürmemesi için hayvanı zamanında kapatmasını söyleyin, yoksa bacaklarını kırarım bu kızın. Hoşça kalın Marya Aleksandrovna, hoşça kalın; püf!..”

Sofya Petrovna, hışım la çıktı. Konuklar gülmekten katılıyordu. Marya Aleksandrovna’nın son derece şaşkın bir hali vardı.

Natalya Dmitriyevna, tatlı bir sesle, “Yükünü tutmuş,” dedi.

“Ama ne küstahlık bu!..”

“*Quelle abominable femme!*”¹

“Çok çirkin konuşuyor.”

Felisata Mihaylovna, alaylı bir tavırla, “İyi, ama hangi nişandan söz ediyordu o,” dedi. “Kimin nişanı acaba?”

Marya Aleksandrovna dayanamadı artık, taştı:

“Korkunç doğrusu! Bunun gibi canavarlar birtakım saçmâ söylentiler ortaya atarlar. Ben çevremizde böyle kadınların bulunmasına şaşmıyorum, Felisata Mihaylov-

1. (Fr.) Ne berbat kadın! (Ç.N.)

na, hayır; asıl garibi, bunun gibilere ihtiyaç duyanlar, laflarına kulak asanlar, söylediklerine inananlar var.”

O anda bütün konuklar, birdenbire, “Prens!.. Prens geliyor!..” diye bağıldılar.

“Ah Tanrım!.. *Ce cher prince.*¹”

Felisata Mihaylovna, yanında oturan kadına eğilerek, “Hele şükür, olanı biteni öğreniriz artık,” diye fısıldadı.

1. (Fr.) Şu sevgili prens. (Ç.N.)

Prens tatlı tatlı gülümseyerek odaya girdi. Bir çeyrek önce Mozglyakov'un ihtiyarın yüreğine soktuğu korku, salonda kadınları görür görmez dağıldı. Kadınlar onu tiz bir sevinç ıglığıyla karşıladılar. Zaten kadınlar bizim ihtiyarcığı daima okşar, hemen senlibenli olurlardı. Prens, her haliyle onları son derece eğlendirirdi. Hatta Felisata Mihaylovna, o sabah (tabii ki şakadan) isterse, prensin kucağına oturmaya razı olacağını söylemişti, "ünkü çok, çok sevimli, son derece sevimli bir ihtiyarcıktı".

Marya Aleksandrovna, bir şeyler okuyabilmek ve böylece güç durumdan kurtulabilmek umuduyla bakışlarını prensin yüzünden ayıramıyordu. Mozglyakov'un bir namussuzluğu yüzünden bütün işin sallantıda olduğu belliydi. Ama prensin yüzünden bir şey anlamak mümkün değildi. Halinde hiçbir değişme yoktu. Kadınlardan birkaçı, "Aa, işte prens!.. Gözlerimiz yolda kaldı, prens," diye bağırıyorlardı.

"Ne çok bekledik... Sabrımız taşmıştı artık!"

Üstünde semaver kaynayan masanın başına geçen prens, fıs fısılayan bir konuşmayla, "İl-ti-fat ediyorsunuz e-fen-dim," diye geveledi.

Kadınlar bir anda onu sardılar. Marya Aleksandrovna'nın yanında yalnız Anna Nikolayevna ile Natalya

Dmitriyevna kaldı. Afanasi Matveyiç, saygılı bir yüzle sırtıyordu. Mozglyakov da gülümseyerek, küçümseyerek Zina'ya bakıyordu. Zina ona hiç önem vermeden babasının yanına geçti, şömineye yakın bir koltuğa oturdu.

“Bizi bırakıp gidiyormuşsunuz prens; doğru mu bu,” diye cırladı Felisata Mihaylovna.

“Öyle ya, *mesdames*,¹ gidiyorum. He-men Av-ru-pa'ya gitmek istiyorum.”

Yanındakiler, koro halinde, “Avrupa'ya mı prens, nereden aklınıza esti bu,” diye bağırdılar.

Prens kırtarak sözlerini doğruladı:

“Evet, Av-ru-pa'ya; hem biliyor musunuz, oraya en çok ye-ni fi-kir-ler için gitmek istiyorum.”

Kadınlar birbiriyle bakiştılar:

“Ne demek bu?.. Ne gibi yeni fikirler, ne hakkında?..”

Prens, kendinden emin bir tavırla, “Öyle ya, yeni fikirler için,” diye tekrarlardı. “Şimdi herkes ye-ni fi-kir-ler için gidiyor. Ben de ye-ni fi-kir-ler peşindeyim.”

Mozglyakov, besbelli kadınlara nükteciliğiyle serbest fikirliliğini göstermek için, “Sakın bir mason locasına girmeye niyetli olmayasınız amca,” diye bağırdı.

“Yanılmadın azizim,” diye umulmadık bir karşılık verdi prens. “Vaktiyle Avrupa'da ger-çek-ten bir mason locasıdaydım, kafam yüksek fikirlerle doluydu. Hatta çağ-daş uy-gar-lık için birçok şey yapmaya hazırlanıyordum. Frankfurt'tayken, Avrupa'ya birlikte götürdüğüm Sidor'u azat etmeye karar vermiştim. Oysa herif kendisi beni bırakıp kaçtı; şaştım bu işe... Tuhaf a-dam-dı. Sonra bir gün Paris'te rastladım ona; şıklaşmış, favori bırakmıştı. Kolunda bir *mamzelle*'le bulvarda piyasa ediyordu. Beni görünce başıyla se-lam-la-dı. Yanındaki *mamzelle* de cıva gibi, çakır gözlü, şeker bir şeydi...”

1. (Fr.) Hanımlar. (Ç.N.)

Mozglyakov, kahkahayla güldü:

“Aman amcacığım, bu defa Avrupa’ya giderseniz bütün köylülerinizi azat edeceksiniz demek!”

Prens, hiç duraksamadan, “Tamamen öyle yavrum,” dedi. “Gerçekten hepsini serbest bırakmak is-ti-yo-rum.”

“Aman prens, bunu yaparsanız hepsi dağılır kaçar, aşarı kimden alırsınız sonra,” diye bağırdı Felisata Mihaylovna.

Anna Nikolayevna da, kaygılı bir sesle, “Elbette kaçarlar,” dedi.

Prens şaşırdı:

“Aman Tanrım!.. Gerçek-ten mi?.. Kaçarlar mı dersiniz?”

“Kaçarlar tabii, hepsi kaçar, sizi de bir başınıza bırakırlar,” diye destekledi Natalya Dmitriyevna.

“Aman Tanrım! Azat et-mem öy-ley-se. Zaten laf olsun diye...”

“Böylesi daha iyi amcacığım.”

O âna kadar sessizce dinleyip olanı biteni inceleyen Marya Aleksandrovna prensin onu unutmuşa benzeyen halini pek iyi karşılamıyordu. Yüksek sesle, vakur bir edayla, “İzin verirsiniz prens, size kocam Afanasi Matveyiç’i tanıtayım,” dedi. “Evimize şeref verdiğinizizi duyar duymaz köyden özellikle geldi.”

Afanasi Matveyiç, gülümsedi, heybetli bir tavır takındı, övüldüğünü sanıyordu.

“Oo, çok sevindim,” dedi prens. “A-fa-na-si Matveyiç!.. Bir şeyler ha-tır-lar gibiyim. A-fa-na-si Matveyiç... Öyle ya, köyden o. *Charmant, charmant*, çok memnun oldum. –Mozglyakov’a dönerek– Canım, neydi o: Az önce kafiyeli bir şey söylemiştik... Nasıldı o? Kocasını kapı dışarı, karısı da... bir yere... bir şehre gitmiş karısı...”

“Tamam prens,” diye atıldı Felisata Mihaylovna. “Kocasını Kapı Dışarı, Karısı da Tver’e Gitti’ adlı bir vodvil bu; geçen yıl burada oynamışlardı.”

“Öyle ya. Tver’e... Tamam; hep unutuyorum bunu. *Charmant, charmant!*.. Demek sizsiniz, Ta-nış-tı-ğı-mı-za mem-nun ol-dum.”

Prens, gülümsemeye devam eden Afanasi Matveyiç’e oturduğu yerden elini uzattı:

“Nasılsınız?”

“Hımm...”

Marya Aleksandrovna, telaşla atıldı:

“Teşekkürler; çok iyidir prens, çok iyi.”

“Öyle ya, sağ-lık-lı olduğu belli. Hep köyde mi otu-ruyorsunuz? Pek güzel. Ne kır-mı-zı ya-nak-la-rı var ma-shallah... güler yüzlü de!”

Afanasi Matveyiç hep sırtıyıyor, eğiliyor, ayağıyla reve-rans bile yapıyordu. Prens son sözlerine dayanamadı, durup dururken aptal aptal gülüverdi. Salondakiler de kahkahayı bastılar. Kadınlar keyiflerinden çılgılık atıyorlar-dı. Zina, kızardı, alev saçan bakışını Marya Aleksandrov-na’ya çevirdi. Kadın öfkesinden çatlayacak gibiydi. Ko-nuşma konusunu değiştirme zamanı gelmişti.

Kocasına, yerine sinmesini emreden öfkeli bir bakış fırlattıktan sonra tatlı bir sesle, “İyi uyuyabildiniz mi prens,” diye sordu.

“Çok iyi uyudum,” dedi prens. “Hem de ne-fis bir düş gördüm; pek ne-fis bir düş...”

Felisata Mihaylovna, “Düş mü,” diye bağırdı. “Düş dinlemeye bayılırım.”

Natalya Dmitriyevna da ona katıldı:

“Ben de severim, benim de hoşuma gider.”

Prens, ağzı kulaklarına vararak, “Ne-fis bir düş, pek nefis... Ama büyük bir sır bu!”

“Nasıl, kimseye anlatılmayacak gibi mi prens? Her-halde olağanüstü bir düş olmalı,” dedi Anna Nikolayevna.

Kadınlara takılmaktan büyük zevk alan prens, “Öyle ya, çok büyük bir sır,” deyip duruyordu.

“Aa, merak ettik doğrusu...”

Felisata Mihaylovna, “Bahse girerim ki, prens dü-
şünde bir dilberin önünde diz çökerek aşkını ilan etmiş-
tir,” diye bağırdı.

“İtiraf edin prens, doğru bu, değil mi? Ne olur, doğru
söyleyin cici prens!”

“Açıkça söyleyin prens, itiraf edin!..”

Prens bu bağışmaları gururla, zevkle dinliyordu.
Kadınların tahminleri son derece gururunu okşuyordu,
dudaklarını yalayacaktı neredeyse... Sonunda, “Gerçi gör-
düğüm düşün büyük bir sır olduğunu söyledim, ama itiraf
etmek zorundayım. Hanımefendi, gördüğüm düşü aşağı
yukarı bil-di-ler,” diye karşılık verdi.

Felisata Mihaylovna, sevincinden uçuyordu.

“Bildim ya! E, artık ister istemez, dilberimizin kim
olduğunu açıklayacaksınız.”

“Evet evet, mutlaka açıklayın!”

“Buralı mı, değil mi?”

“Söylesenize şeker prens!”

“Hadi prens, ölseniz bile açıklayın!..”

Hoşafın yağı büsbütün kesilen prens, “*Mesdames,*
mesdames!.. Bu de-re-ce ısı-rar ettiğinize göre size şu ka-
darını söyleyebilirim: Düşümde gördüğüm kız tanıdıkla-
rım içinde en gü-zel, en te-miz kızdır!..” diye geveledi.

“En güzel... ve... buralı... Kim acaba?”

Kadınlar aralarında, anlamlı anlamlı bakışarak bir-
birlerine göz kırpyordu. Natalya Dmitriyevna kocaman
kırmızı ellerini ovuşturarak gözlerini Zina’ya çevirdi:

“Kim olacak, buranın başgüzeli kimse o tabii...”

Öteki kadınlar da Zina’ya baktılar. Felisata Mihay-
lovna arkadaşlarına anlamlı anlamlı baktı.

“Böyle düşler gördüğünüze göre ne diye gerçekten
evlenmiyorsunuz?”

“Ne güzel evlendirirdik sizi!”

“Sahi, evlensenize prens.”

“Evlenin, evlenin! Niçin evlenmiyorsunuz,” diye hep birden bağııştılar.

Kadın ıgıllıklarından büsbütün sersemleyen prens, “Öyle ya... neden evlenmiyorum?..” diye söylendi.

“Amca!”

“Öyle ya dostum, ne demek istediğini anlıyorum. Size şunu söylemek isterim ki, *mesdames*, ben artık evlenecek durumda değilim. Sevimli ev sahibimizde geçirdiğim bu tatlı geceden sonra, hemen yarın Rahip Misail’in keşişhanesine, oradan da yabancı ülkelerdeki kültür çalışmalarını daha iyi izlemek için doğruca Av-ru-pa’ya gideceğim.”

Zina sarardı, anlatılmaz bir üzüntüyle annesine baktı. Marya Aleksandrovna kararını vermişti artık. O âna kadar sadece bekliyordu. İşin adamakıllı bozulduğunu, düşmanlarının, zaferini çoktan elinden aldığını anladığı halde henüz harekete geçmiyordu. Sonunda, yüz başlı yılanı birden, bir vuruşta yıkmaya karar verdi. Vakur bir tavırla koltuğundan doğrularak, cüce düşmanlarını mağrur bir bakışla süzdü, kesin adımlarla masaya yaklaştı. Bakışı ilham ateşiyle yanıyordu. Bütün bu zehir saçan dedikoducuları şaşırtmaya, alçak Mozglyakov’u bir tah-takurusu gibi ezmeye; tek, cesur bir atılımla budala prensin üzerinde eski egemenliğini yeniden kurmaya kararlıydı.

Kuşkusuz, bütün bunları başarmak olağanüstü bir yürekliliği gerektirirdi, ama bu Marya Aleksandrovna’da eksik değildi! Ağır, azametli bir tavırla (Marya Aleksandrovna buna bayılırdı), “*Mesdames*,” diye başladı. “Konuşmanızı, neşeli, ince nüktelerinizi uzun uzun dinledim; artık benim de bir şeyler söylememin sırası geldi sanıyorum. Bugün burada bizleri çok sevindiren mutlu bir rastlantıyla toplanmış bulunuyorsunuz. Şimdi size açıklaya-

cağım önemli aile sırrımızı, kendiliğimden açmayı aklımdan bile geçirmiyordum. Bu, en basit bir nezaket kuralını hiçe saymak olurdu. Özellikle sevimli konuğumuzdan özür dilerim, ama yanılmıyorsam o, kendisi, bazı kapalı dokundurmalarla bu konudan söz ediyor; bunun için aile sırrımızın resmen açıklanmasına darılmak şöyle dursun, tersine, istekli görünüyor, öyle değil mi prens, yanılmıyorum, değil mi?”

Neden söz edildiğini anlamayan prens, “Öyle ya, yanılmıyorsunuz... Ben de çok memnunum,” diye karşılık verdi.

Marya Aleksandrovna, daha büyük bir etki yaratmak amacıyla soluk almak için bir an durdu, salondakileri bir bir gözden geçirdi. Kadınların hepsi doymak bilmeyen, telaşlı bir merakla sözlerini kaçırmamaya çalışıyorlardı. Mozglyakov irkildi, Zina kızardı, yerinde doğruldu. Afanasi Matveyiç olağanüstü bir şeyler bekleyerek her olasılığa karşı mendiline sümkürdü.

Marya Aleksandrovna, heyecanla, tutmaya çalıştığı gözyaşlarıyla ve titreyen bir sesle, “Evet *mesdames*, size sevinçli aile sırrımızı açıklayacağım. Prens, kızımın güzelliğiyle meziyetlerine karşı duyduğu hayranlığın sonucu olarak bugün yemekten sonra onu benden istemekle bize onur verdi.”

Marya Aleksandrovna, prense dönerek, “Ağzımı sıkı tutamadığım için bana darılmıyorsunuz, değil mi prens,” diye ekledi. “Ancak böylesine büyük bir aile sevinci, kalbimden vakitsiz koparabilirdi bu sevimli sırrı... Hangi anne böyle bir durumda beni ayıplayabilir?”

Bayan Moskaleva'nın yaptığı numaranın etkisi anlatılır gibi değildi. Hepsi şaşkınlıktan taş kesilmişti. Sırrını bildiklerini, bunu zamansız yayarak üstü kapalı sözleriyle Marya Aleksandrovna'yı hırpalamak isteyen hain dostları, onun olanca cesaretiyle yaptığı açıklama karşısında

şaşkına dönmüşlerdi. Böylesine gözü pek bir açıksözlülük, yüzde yüz bir temele dayanmalıydı. Şu halde prens, Zina ile gerçekten, isteyerek evleniyordu. Demek ona tuzak kuran, içki içiren, kandıran yoktu. Evlenme, gizli kaçamak bir evlenme değildi. Marya Aleksandrovna'nın kimseden korkusu olmadığına, prens kendi isteğiyle evlendiğine göre bu işi bozmak da mümkün değildi.

Bir an hafif fısıldaşmalar duyuldu. Bu fısıltılar, bir anda sevinç çığlıklarına dönüştü. Önce Natalya Dmitriyevna, Marya Aleksandrovna'nın boynuna atıldı. Onun arkasından Anna Nikolayevna, Felisata Mihaylovna... Hepsi yerlerinden fırlamış, birbirine karışmışlardı. Kadınların bazıları öfkeden renkten renge giriyorlardı. Utangaç utangaç oturan Zina'yı da kutlamaya başladılar; Afanası Matveyiç'i bile unutmadılar. Marya Aleksandrovna, teatral bir davranışla kollarını açtı, kızını sanki zorla kucakladı. Sadece prens tuhaf bir şaşkınlıkla bu sahneyi seyrediyor, ama yine de gülümsüyordu. Doğrusu hoşuna gitmişti; hele anne kızın kucaklaşmasında tek kalan gözünde beliren bir damla gözyaşını mendiliyle sildi. Tabii onu da kutlamaya başladılar.

"Kutlarınız prens!"

"Demek evleniyorsunuz?"

"Gerçekten evleniyor musunuz?"

"Dünyaevine giriyorsunuz sevgili prensimiz, uğurlu olsun," diye bağırımlar duyuldu.

Kutlamalarla sevinç çığlıklarından pek hoşlanan prens, "Öyle ya, öyle ya," diyordu. Doğrusu bana gösterdiğiniz can-dan il-gi-yi asla unutmayacağım, as-la!.. *Charmant, charmant!* Ağ-lat-tı-nız bile beni..."

Felisata Mihaylovna, ötekilerinin seslerini bastırarak, "Öpsenize beni prens," diye bağıırıyordu.

Sözü ikide bir kesilen prens, devam ederek, "Size açıkça söyleyeyim," dedi, "beni en çok şaşırtan şey, sayın

ev sahibimiz Marya İ-va-nov-na'nın gördüğüm düşü bu kadar kesinlikle bilebilmesi... Sanki benim yerime o görmüş bu düşü... Olağanüstü bir isabet!"

"Aman prens, yine mi düş sözü ediyorsunuz?"

Kadınlar, ihtiyarı sararak, "Doğruyu söyleyin, itiraf edin prens," diye bağırişiyorlardı.

Marya Aleksandrovna sert, kesin bir tavırla, "Evet prens, gizlenecek bir yanı kalmadı artık," dedi, "sırrımızı açıklama zamanı geldi. İnce davranışınızı, söz kesimini açıklamak konusundaki tatlı tavrınızı takdir ediyoruz. Evet *mesdames*, prens bugün kızımın önünde diz çöke-rek gördüğü düşte değil, gerçekten resmî evlenme öneri-sini yaptı."

"Tümüyle gerçekmiş gibi, hem de bütün ayrıntıla- rıyla," diye onayladı prens. Sonra, şaşkınlıktan hâlâ ken-dine gelemeyen Zina'ya dönerek, "Yemin ederim mat-mazel," dedi, "adınızı benden önce başkaları söy-le-me-se bunu yapmaya as-la cesaret edemezdim. Tatlı, çok tat-lı bir düştü bu! Size bunu anlatabildiğim için bir kat daha mutluyum. *Charmant, charmant!*"

Anna Nikolayevna, kuşkulu, yüzü sararmış Marya Aleksandrovna'ya dönerek, "Nasıl iş bu, hâlâ gördüğü düştən söz ediyor," dedi.

Marya Aleksandrovna'nın kuşkusu zaten arttıkça artıyordu. Kadınlar aralarında bakışıp duruyor, "Garip doğrusu," diye fısıldaşıyorlardı.

Marya Aleksandrovna, acı, çarpık bir gülümsemeyle, "Rica ederim prens," dedi, "beni şaşırtıyorsunuz. Şu düş sözünü bırakın artık. Doğrusu şimdiye kadar şaka ettiğ-i-nizi sandım ama... Şaka da olsa oldukça yersiz bir şaka... Bunu dalgınlığınıza vermek istiyorum, yine de..."

"Gerçekten belki dalgınlıktan yapıyorlar bunu," diye fısıldadı Natalya Dmitriyevna.

"Öyle ya, belki de dalgınlıktan..."

Prens, hâlâ ondan ne istediklerini iyice anlayamıyordu.

“Bakın, size bir hi-kâ-ye anlatacağım,” diye başladı. “Bir gün Petersburg’da beni bir ce-na-ze-ye çağırdılar; kendi halinde bir aile... *Maison bourgeoise mais honnête*...¹ Ben de isim günüyle karıştırdım: Bir haf-ta önce bir i-sim gü-nü vardı. İsim günü sahibi kadına bir demet kamelya ısmarladım. Salona girince bir de ne göreyim: Masada kerli ferli, efendi bir adam uzanmış yatıyor... Öyle şa-şır-dım ki, elimdeki ka-mel-ya de-me-tiy-le nereye gideceğimi bilemedim.”

“Hikâyenin sırası değil prens,” diye kızgınlıkla kesti Marya Aleksandrovna. “Kızımın koca peşinde koşmaya ihtiyacı yok, ama az önce, işte bu piyanonun yanında ona evlenme teklif eden sizdiniz. Kimse zorlamadı sizi... Hatta ben buna biraz şaşırdım da... Kuşkusuz, o anda aklıma gelen bir şey vardı, ama bunu uyanmanızdan sonraya bıraktım. Ama ben bir anneyim; bu da kızım-dır... Bize burada bir düştten söz edip duruyorsunuz... İlkin, bunu nişan isteğinize bir giriş sandım. Aklınızı çelmek isteyenler olduğunu çok iyi biliyorum. Hatta yapının kim olduğunu da tahmin ediyorum... Bunun için açık konuşun prens, her şeyi bizi inandıracak biçimde açıklayın. Şerefli bir aileye böyle şakalar yapılmaz!”

“Öyle ya, şerefli bir aileye böyle şakalar yapılmaz,” diye atıldı prens. Bunu bilinçsizce tekrarladığı halde yavaş yavaş kaygılanmaya başlıyordu.

“Bu, sorumun yanıtı değil, prens. Bana kesin olarak, hemen şimdi, herkesin önünde, kızıma az önce evlenme teklifinde bulunduğunuzu tekrarlayın.”

“Öyle ya, tekrarlayabilirim. Zaten hepsini anlattım... Felisata Yakovlevna da gördüğüm düşü tıpatıp bildi.”

1. (Fr.) Orta halli, ama şerefli bir aile. (Ç.N.)

“Düş değil bu, düş değil,” diye öfkeyle bağırdı Marya Aleksandrovna. “Düş değil, gerçek bu prens, gerçek!”

Prens, şaşkınlık içinde oturduğu koltuktan doğrularak, “Gerçek mi,” diye bağırdı.

Sonra Mozglyakov’a dönerek, “Eh dostum, deminki kehanetin çıktı,” dedi. “Yine de sizi temin ederim Sayın Marya Stepanovna, bir yanlışınız var. Bunları yalnızca düşümde gördüğüme tamamen eminim.”

“Aman Tanrım,” diye haykırdı Marya Aleksandrovna.

Natalya Dmitriyevna söze karıştı:

“Üzülmeyin Marya Aleksandrovna, prens belki unutmuştur. Herhalde hatırlar...”

“Garip konuşuyorsunuz Natalya Dmitriyevna! Unutulacak şey mi bu? Unutulabilir mi?.. Rica ederim prens, bizimle alay mı ediyorsunuz, yoksa kendinizi Dumas’ın kahramanlarından biri, bir Ferlacourt, bir Lauzun mu ne sandınız?.. Ama bu ne yaşıınıza uyar ne de siz yapabilirsiniz. Kızım, sizin o Fransız vikontese benzemez. Az önce burada, şu noktada, size şarkı söylüyordu. Siz de sesine hayran olmuş, ona evlenme önermiştiniz. Hayal mi görüyorum, uykuda mıyım? Söyleyin prens, uyuyor muyum, uyanık mıyım?”

“Öyle ya... ama belki de öyle değil...” Prens iyice şaşırmıştı, “demek istiyorum ki, sanırım uyumuyorum şimdi. Az önce uyudum ve bir düş gördüm. Düşümdé...”

“Hay Allah kahretsin, nedir bu: uykuda uyanık, uyanık uykuda!.. Bırakın şu lanet olası tekerlemeyi! Sayıklıyor musunuz yoksa prens?”

Prens kaygılı bakışını çevrede dolaştırdı:

“Şeytanın bile akli ermez buna... Büsbütün şaşırdım galiba...”

Dövünmeye devam eden Marya Aleksandrovna, “Düş olabilir mi hiç,” dedi, “düşünüzde hiç kimseye söz etmediğiniz halde ben her şeyi nasıl inceden inceye biliyorum?”

“Belki prens başkalarına anlatmıştır,” dedi Natalya Dmitriyevna.

“Öyle ya, belki birine anlattım...”

Prens iyice şaşırılmıştı.

Felisata Mihaylovna, yanındaki bayana eğilerek, “Tam bir komedi,” diye fısıldadı.

Marya Aleksandrovna kendinden geçmiş, ellerini kenetleyip büküyor, “Aman Tanrım, sabrım tükendi,” diye haykırıyordu. “Kızım size şarkı söylemiş mi, söylememiş miydi? Yoksa bunu da mı düşünüyorsunuz?”

“Öyle ya... Gerçekten bir şarkı söylemişti galiba...”

Düşünceye dalan prensin yüzü birdenbire, bir şey hatırlamış gibi canlandı. Mozglyakov’a dönerek, “Azizim,” dedi, “sana söylemeyi unuttum. Gerçekten bir şarkı vardı; o şarkıda şatolar, pek çok şato, sonra bir *trubadur* vardı. Evet, bunları hatırlıyorum... Ağladım bile... Şimdi bir türlü seçemiyorum: Sanki düşte değil, gerçekte gibiydi.”

“Vallahi amca, bence bunda olağanüstü bir yan yok, açıklaması da kolay.”

Mozglyakov elinden geldiği kadar sakın görünmeye çalıştığı halde sesinde kaygı seziliyordu:

“Siz herhalde gerçekten bir şarkı söylediniz. Zinaida Afanasyevna’nın olağanüstü güzel sesi vardır. Yemekten sonra sizi buraya getirdiler, Zinaida Afanasyevna size bir şarkı söyledi. Burada yoktum, ama belli ki duygulandınız, eski günlerinizi hatırladınız, belki birlikte şarkı söylediğiniz ve bu sabah bize sözünü ettiğiniz vikontesiniz hatırıma geldi... Sonra uykuya dalınca böyle tatlı izlenimlerin etkisi altında düşünüşe âşık olduğunuz ve evlenme teklifi ettiğiniz girdi...”

Marya Aleksandrovna, bu küstahlık karşısında apışıp kaldı.

Prens, sevinçle, “Gerçekten öyle oldu dostum,” diye

bağırdı. “Tam dediğin gibi, tatlı izlenimlerden sonra... Bana şarkı söylendiğini gerçekten hatırlıyorum, onun için düşümde evlenmek istedim. Vikontes de vardı... Pek akıllıca çözümledin bunu canım! Eh, şimdi bunları düşümde gördüğüme kesinlikle eminim Marya Aleksandrovna! Emin olun, yanıldınız siz. Bir düştü bu. Yoksa, soylu duygularınızla oynayabilir miydim ben?”

Öfkesinden kendinden geçen Marya Aleksandrovna, Mozglyakov’a döndü, bağırmaya başladı:

“Tamam! Bunun kimin ahlaksızlığı olduğunu anladım şimdi! Bunu sen yaptın, namussuz adam, senin işin bu!.. Reddedildiğiniz için bu zavallı budalanın aklını çel-diniz. Ama bu hakaretin hesabını vereceksin bana ahlak-sız herif! Vereceksin, vereceksin!”

Mozglyakov da pancar kesilmişti.

“Marya Aleksandrovna, sarf ettiğiniz sözler... söyledikleriniz... Bir sosyete hanımı böyle konuşamaz,” diye karşılık vermeye çabalıyordu. “Ben hiç olmazsa akrabama savunuyorum. Böyle tuzak kurmak...”

Mozglyakov’un arkasına saklanmaya çalışan prens, “Öyle ya, tuzak kurmak...” diye tekrarlıyordu.

Marya Aleksandrovna, doğal olmayan bir sesle, “Afanasi Matveyiç,” diye haykırdı. “Bize yapılan hakaretleri, kepezeliği görmüyor musunuz? Yoksa bütün görevlerinizden sıyrıldınız mı artık? Bir aile reisi değil de sadece pis bir kütük müsünüz? Gözlerinizi dikmiş ne bakıyorsunuz? Başka bir erkek olsa ailesine yapılan hakareti çoktan kanla temizlerdi!”

Afanasi Matveyiç, sonunda ona da ihtiyaç duyulmasından kurumlanarak, “Karıcığım,” diye başladı, “gerçekten bunları düşte görmüş, uyanınca da her zamanki gibi birbirine karıştırmış olmayasın...”

Afanasi Matveyiç, bu zarif tahminini tamamlamaya vakit bulamadı. O âna kadar kendilerini tutarak sahte bir

ağırbaşlılığa bürünmüş olan konuklar, hep birden kahkahayı bastılar. Marya Aleksandrovna da nezaketi bir yana bırakarak galiba gözlerini oymak niyetiyle kocasının üzerine atıldı. Ama odada bulunanlar bırakmadılar. Natalya Dmitriyevna, fırsattan yararlanarak zehirli bir söz daha sokuşturdu. Tatlı, candan bir sesle, “Belki boşuna üzülüyorsunuz Marya Aleksandrovna,” dedi, “belki gerçekten öyleydi?”

“Nasıl?.. Ne gibi?..”

Marya Aleksandrovna neden söz edildiğini bile iyice anlayamıyordu.

“Bazen olur böyle Marya Aleksandrovna...”

“Ne olur, ne demek istiyorsunuz?.. Çatlatacaksınız beni!”

“Kardeşim, belki gerçekten bir düş gördünüz...”

“Düş mü? Ben mi?.. Düş ha... Bunu yüzüme karşı nasıl söyleyebiliyorsunuz!”

“Neden olmasın, belki öyleydi...” dedi Felisata Mihaylovna.

Prens, “Öyle ya, belki gerçekten öyleydi...” diye mırıldandı.

Marya Aleksandrovna, ellerini birbirine vurdu.

“Bu da, bu da konuşuyor!.. Aman Tanrım!”

“Üzülmeğin bu kadar Marya Aleksandrovna. Düşlerin Tanrı’dan geldiğini unutmayın. Her şeyi O verir, her şey O’nun isteğiyle olur. Kızmak boşuna...”

“Öyle ya, kızmak boşuna...” diye tekrarladı prens.

Marya Aleksandrovna, öfkesinden tıkanıyordu.

“Beni deli yerine koyuyorsunuz sanırım,” diye mırıldandı.

Başına gelenler bir insanın dayanma gücünü aşıyordu artık. En yakın bulunan sandalyeye düşüp bayıldı. Salonda telaş başladı.

Natalya Dmitriyevna, Anna Nikolayevna'ya, yavaşça, "Kibarlık olsun diye yapıyor," dedi.

Tam o anda orada bulunanların tam anlamıyla paniğe kapıldıkları bir sırada, sahneye birdenbire, şimdiye kadar hiçbir şeye karışmadan duran biri daha çıktı. O anda durum bambaşka bir biçim aldı.

Zinaida Afanasyevna, çok romantik bir yaradılıştaydı. Bu, Marya Aleksandrovna'nın iddia ettiği gibi "öğretmen parçasıyla" o "ahmak Shakespeare"i fazlaca okuduğundan mı, yoksa başka nedenlerden mi ileri geliyordu, orasını bilemeyiz, ama Modasov'da kaldığı süre içinde Zina bu derece romantik, daha doğrusu kahramanca bir harekette bulunmamıştı. Bunu anlatacağız şimdi.

Yüzü kireç gibi, bakışı kararlı, heyecandan tir tir titreyerek öne çıktı; kapıldığı öfke güzelliğini kat kat artırmıştı. Odadakileri uzun, küçümser bir bakışla süzdükten sonra ortalığı birdenbire saran sessizlik içinde annesine döndü. Marya Aleksandrovna, Zina'nın daha ilk hareketiyle hemen kendine gelmiş, gözlerini açmıştı.

"Anne," dedi Zina, "yalana ne gerek var? Ne diye bir de bununla kendimizi lekeleyelim? Her şey o derece kirli ki, bu çamuru örtmek için küçülmeye değmez."

Marya Aleksandrovna, korkuyla yattığı koltuktan fırladı.

"Zina, ne oluyorsun Zina?.. Kendine gel!"

"Size önceden ne söylemiştim anne, bu rezalete dayanamayacağım. Bundan daha fazla küçülmeye, lekelenmeye gerek görmüyorum. Ama herkesten çok suçlu olduğum için bütün kabahati üstüme aldığımı da bilin

anne. Evet, ben razı olduğum için, bu çirkin... entrikaya ben sebep oldum. Siz bir annesiniz; beni seviyor, kendi anlayışınıza göre mutluluğumu sağlamak istiyordunuz. Siz affedilebilirsiniz, ama ben asla!"

"Her şeyi anlatacak mısın Zina?.. Ah Tanrım... Bu felaketin başıma geleceğini hissetmişim."

"Evet, hepsini anlatacağım anne. Ben, siz... hepimiz rezil olduk."

"İşi büyütüyorsun Zina! Heyecanlısın, ne söylediğinin farkında değilsin. Hem bunları anlatmanın bir anlamı yok... Bizim için ortada bir ayıp da yok. Bunu kanıtlayacağım."

"Hayır anne! (Zina'nın sesi sinirden titriyordu.) Düşüncelerini küçümsediğim, buraya bizimle alay etmek için gelen bu insanlar karşısında susmak istemiyorum artık. Hakaretlerine katlanmak istemiyorum; hiçbirinin bana çamur sıçratmaya hakkı yok. Hepsi benim ya da sizin yaptığınızın otuz kat kötüsünü yapmaya hazırlar. Bizleri yargılamaya ne hakları var!"

"Aa, bu hoş işte! Ne demek bu?.. Aşağılamaya çalışıyorlar bizi!.." diye her yandan bağırışmalar duyuldu.

"Kızcağız ağzından çıkanların farkında değil," dedi Natalya Dmitriyevna.

Hemen söyleyelim ki, Natalya Dmitriyevna, haklıydı. Zina oradaki kadınları, onu eleştirecek değerinde bulmuyordu da ne diye ortaya çıkıp bu açıklamaları yapıyordu. Aslında Zinaida Afanasyevna çok acele etmişti. İleride Mordasov'da en kafalı kimseler de bu görüşte olduklarını belirttiler. Her şey onarılabilir, yoluna girebilirdi. Gerçi Marya Aleksandrovna da telaşı ve hırçınlığıyla yangına körükle gitmişti. İhtiyar bunağı alaya alarak kovmalıydı, o kadar. Ama Zina, inadına, sağduyuya ve Mordasov'luların düşünüş yöntemine aykırı olarak prensle konuşmaya başladı. O andaki hali prensi öylesine etkiledi ki, Zina, "Prens,"

deyince, ihtiyar, saygıyla ayağa kalktı. “Bağışlayın beni; bizi bağışlayın prens! Aldattık sizi, tuzığa düşürdük...”

Marya Aleksandrovna, kendinden geçerek, “Susacak mısın artık, deli,” diye atıldı.

“Hanımefendi... Hanımefendi! *Ma charmante enfant!*” diye geveliyordu şaşkın prens.

Fakat Zina’nın gururlu, atılgan, son derece hayalci yapısı, onu gerçek hayatın gerektirdiği bütün kuralların dışına çekip sürüklüyordu. Açıklamalarını dinlemekten titreyip duran annesini tümüyle unutmuştu.

“Evet, ikimiz de sizi aldattık, prens. Annem sizi, benimle evlenmek için kışkırtmakla; ben de bu oyuna razı olduğum için... Size şarap içirdiler, ben karşınızda şarkı söyleyip kıırttım. Sizi zayıf, savunmasız bularak az önce Pavel Aleksandroviç’in söylediği gibi, *tongaya bastırdık*, servetinize, prensliğinize göz dikerek tongaya bastırdık. Son derece adi bir hareketti bu; çok pişmanım. Ama yemin ederim prens, bu alçaklığa adi bir amaçla karar vermemiştim. İstediğim şey... Ama ne gerek var artık... Böyle bir işte kendimi suçsuz göstermeye çalışmak iki kat alçaklık olacak. Yalnız şunu bilin prens, sizden bir şey alsaydım ben de buna karşılık gönül eğlenceniz, hizmetçiniz, oyuncunuz, cariyeniz olacaktım. Yeminimi tutacaktım!..”

Zina devam edemedi. Boğazına bir şey tıkanmış gibi sesi kısıldı. Konukların hepsi taş kesilmiş, oldukları yerde, gözleri yuvalarından fırlamış, dinliyorlardı. Zina’nın umulmadık, anlaşılmaz hareketi şaşırtmıştı onları. Yalnız prens, genç kızın söylediğinin yarısını bile anlamadığı halde gözleri yaşaracak kadar duygulanmıştı.

“Bu kadar ar-zu e-di-yor-sa-nız sizinle evlenirim *ma belle enfant*,” diye mırıldanıyordu. “Benim için büyük bir şeref olur bu! Yalnız size temin ederim, bu bir düşten başka bir şey değildi... Düşlerimde neler görürüm ben. Üzülmeye değmez bu kadar...”

Prens, Mozglyakov'a dönerek, "Benim aklım iyice karışıyor *mon cher*," dedi. "Bari sen açıklayıver olanları!"

Zina da, Mozglyakov'a bakarak, "Siz de Pavel Aleksandroviç," dedi, "bir zamanlar, gelecekteki kocam saydığım ve bugün böyle acı bir şekilde benden öç alan siz, beni hırpalayıp çamura bulamaya çalışan bu insanlara nasıl katılabildiniz? Bir de beni sevdiğinizden söz ediyordunuz. Ama size öğüt vermeye hakkım yok. Sizden çok daha suçluyum... Size hakaret ettim, boş vaatlerle oyaladım sizi. Az önce söylediklerim hep yalandı. Sizi hiçbir zaman sevmemiştim; bir gün evlenseydim sırf buradan, bu aşağılık kentten kurtulmak, bütün bu çamurdan yakamı sıyırmak için olacaktı. Ama yemin ederim, evlenseydim size iyi, sadık bir karı olacaktım. Benden insafsızca öç aldınız; bu gururunuzu tatmin ettiyse..."

"Zinaida Afanasyevna," diye bağırdı Mozglyakov.

"Hâlâ bana karşı nefret duyuyorsanız..."

"Zinaida Afanasyevna!..."

Zina, gözyaşlarını tutmaya çalışarak, "Bir zaman için beni sevdinizse," diye devam etti.

"Zinaida Afanasyevna!..."

"Zina, Zina!.. Kızım!.." diye haykırıyordu Marya Aleksandrovna.

"Ben bir alçağım Zinaida Afanasyevna; düpedüz alçağım," dedi Mozglyakov.

Ortalığı müthiş bir heyecan sarmıştı. Şaşkınlık, öfke çılgınlıkları koptu. Yalnız Mozglyakov hareketsiz, sessiz, düşüncesiz, olduğu yerde duruyordu.

Zayıf, kof, her zaman başkasının etkisi altında hareket etmeye alışmış, ama bir aralık isyan bayrağını çekip kuvvetli, makul olmaya karar veren kimselerin bu hareketlerinin her zaman belirli bir sınırı vardır. Başlangıçta isyanları son derece şiddetlidir. Bu şiddet çılgınlık hali alır. Karşılarına çıkan engellere gözleri kapalı atılırlar, güçlerinin üstünde çaba gösterirler. Ancak, belirli nokta-

ya varınca kendinden geçmiş o insan zıncı diye duruverir, “Ben neler yaptım?” gibilerden korku içinde kalakalır. Hemen arkasından da sönmüş balon gibi pörsür, ağlamaklı olur, diz çöküp af diler, her şeyin eskisi gibi olması için yalvarır, her şeyin bir an önce sonuçlanmasını ister. Mozglyakov da aynı durumdaydı. Hiddete kapılarak kudurmuş haliyle bir felakete sebep olmuş, öfkesini, gururunu tatmin ettikten sonra bütün olanlardan dolayı sırf kendini suçlayarak kendinden nefret etmeye başlamıştı. Zina’nın beklenmedik parlaması karşısında vicdan azabı altında ezilerek birden durdu. Kızın son sözleri onu bitirdi. İçinden taşan pişmanlıkla, “Eşğim ben, Zinaida Afanasyevna,” diye bağırdı. “Hayır; eşek bile değil, eşekten de beterim! Ama size kanıtlayacağım, Zinaida Afanasyevna. Amca, ben aldattım sizi. Evet ben, ben aldattım sizi! Uyumuyordunuz, yaptığınız evlenme teklifi gerçektir. Ben alçaklığımdan, rezilliğimden, reddedildiğim için, öç almak hevesiyle her şeyi düştü gördüğünüze inandırdım sizi...”

Natalya Dmitriyevna, Anna Nikolayevna’nın kulağına eğilerek, “Bir yaşıma daha girdim,” diye fısıldadı.

“Kendine gel, aziz dostum, val-la-hi kor-kut-tun beni böyle bağırmanla. Emin ol, al-da-nı-yor-sun sen... Pek gerekliyse, hay hay, evlenirim; ama bu olanların düştü geçtiğini söyleyen sendin.”

“Ah, nasıl anlatayım size!.. Ne yapayım da inandırayım onu?.. Amca, amcacığım! Bu önemli bir iş, son derece önemli bir aile sorunu. Biraz çaba gösterin, düşünün!”

“Peki canım, peki, düşünürüm. Dur, izin ver; hep-si-ni sı-ra-sı-y-la hatırlayayım. İlk arabacı Fe-o-fil’i gördüm...”

“Ee, Feofil’in sırası değil şimdi amca!”

“Öyle ya, onunla kim uğraşır artık. Sonra Na-pol-éon vardı, sonra çay içmişiz gibi... O sırada bir hanımefendi geldi, bütün şekerimizi yedi...”

Boş bulunan Mozlgyakov, “Yok amca, bunu az önce Marya Aleksandrovna, Natalya Dmitriyevna için anlatmıştı,” diye ağzından kaçırdı. “Ben de buradaydım, duydum. Gizlenip delikten sizi dinledim.”

“Demek prenze de, şekerliğinizden şeker çaldığımı yetiştirdiniz Marya Aleksandrovna,” diye atıldı Natalya Dmitriyevna. “Demek size şeker çalmaya geliyorum, öyle mi?”

Bu, bardağı taşıran son damlaydı.

“Bırakın beni,” diye bir çığlık attı Marya Aleksandrovna.

“Yo, bırakını falan yok Marya Aleksandrovna, bunu söyleyemezsiniz! Demek şekerinizi çalıyorum ben, ha!.. Hakkımda böyle pis dedikodular yaydığınızı çoktandır duyuyorum. Sofya Petrovna bir bir anlatmıştı. Şekerinizi çalıyormuşum...”

“Rica ederim *mesdames*,” diye söze karıştı prens, “yalnızca bir düştü bu! Düşümde neler görürüm ben...”

Marya Aleksandrovna, yavaşça, “Hay alçak fıçı!..” diye mırıldandı.

“Nee?.. Üstelik fıçı mı olduk, ya siz nesiniz?..”

Natalya Dmitriyevna, olanca sesiyle cırlamaya devam etti:

“Benim için fıçı dediğinizi de çoktandır biliyorum. Ama benim hiç olmazsa doğru dürüst bir kocam var, sizinki ahmağın biri...”

Marya Aleksandrovna’yla az önceki konuşmasını hatırlayan prens, bilinçsizce, “Öyle ya, bir fıçı da vardı,” diye geveledi.

“Vay vay, siz de mi soylu bir kadına hakaret etmeye kalkıyorsunuz? Ne cesaretle aşağılıyorsunuz soylu bir kadını prens? Ben fıçı isem, siz de bacaksızın birisiniz!”

“Kim, ben mi?”

“Evet, siz; tek bacaklısınız, dişleriniz de yok!”

“Gözünün biri de takma,” diye atıldı Marya Aleksandrovna.

“Kaburgalarınız yok, korse takıyorsunuz...”

“Saçları da takma!”

“Yüzünde yaylar var!”

“Ahmağın bıyıkları bile takma...” diye tamamladı Marya Aleksandrovna.

Bu açıklama yaylımı altında ezilen prens, “Bari burnum, öz burnum olduğunu kabul edin Marya Stepanovna,” dedi. “Ah yavrum, sen bana ihanet ettin: Saçlarımdan takma olduğunu sen söy-le-din!”

“Amcacığım...”

“Yoo, burada ka-la-mam artık. Başka bir yere götür beni... *quelle soc-ié-té!*..¹ Nereye getirmişsin, beni Tanrım!”

“Budala! Alçak!..” diye haykırıyordu Marya Aleksandrovna.

Zavallı prens, “Aman Tanrım, buraya niçin gel-di-ğimi azıcık u-nut-tum, ama hemen ha-tır-la-rım!..” diyordu. “Yoo, götür beni kar-de-şim buradan, gö-tür yoksa bunlar didik didik eder beni! Hem de... hemen not edilecek yeni bir fik-rim var...”

“Gidelim amcacığım, henüz vakit geç değil, sizi bir otele götüreyim. Ben de yanınızda kalırım.”

“Öyle ya, otele gidelim. *Adieu ma charmante enfant!*..² Yalnız siz... er-dem-li-si-niz. Soy-lu bir genç kızsınız. Gidelim canım. Ah Tanrım!”

Prensin gidişinden sonraki tatsız sahneyi anlatmaya-çağım artık. Konuklar bağrıışarak, kavga ederek dağıldılar. Marya Aleksandrovna, tek başına, eski ününün yıkıntı ve kırıntıları arasında kaldı. Evet! Gücü, ünü, nüfuzu,

1. (Fr.) Ne çevre bu! (Ç.N.)

2. (Fr.) Hoşça kal canım çocuğum! (Y.N.)

her şey bir gecede gitmiş, yok olmuştu. Marya Aleksandrovna, bir daha belini doğrultamayacağını anlıyordu. Çevresinde kurduğu, yıllardır süren baskı düzeni bir daha canlanmamak üzere yıkılıyordu. Ne kalıyordu ona – felsefe yapmak mı? Hayır, felsefe yapmadı o, bütün gece kudurup durdu. Zina'nın şerefi beş paralık olmuştu; bitmez tükenmez dedikodular başlayacaktı... Korkunçtu, korkunç!..

Gerçeğe sadık bir tarihçi olarak, bu kargaşadan en çok Afanasi Matveyiç'in canının yandığını söylemem gerekir. Adamcağız sonunda bir kovuğa sığınarak sabaha kadar titredi durdu. Sonunda gün ağardı, ama, yeni gün de hayırlı gelmedi. Zaten felaket hiçbir zaman tek başına gelmez...

Marya Aleksandrovna'nın çilesi bir gün önceki rezaletle dolmamıştı. Hayır! Felek ona daha okkalı sürprizler hazırlıyordu.

Sabah, saat daha on olmadan, kentte çok tuhaf, inanılmayacak birtakım söylentiler dolaşmaya başladı. Bu söylenti, aramızdan birinin başına gelen olağanüstü bir kepezelik bizi daima sevindirdiği gibi, Mordasov'da hırçın, vahşi bir sevinçle karşılandı. "Bu derece utanmayı, arlanmayı unutmak!.. Bu kadar alçalmak..." diye bağırان bağırانaydı. "Terbiyeyi, görgüyü böylesine hiçe saymak!.. Kudurganlık bu artık!.."

Olan şuydu: Sabahın çok erken bir saatinde, sanırım yediden önce, fakir kılıklı, ihtiyar bir kadın acı acı gözyaşları dökerek Marya Aleksandrovna'nın kapısını çaldı. Hizmetçiye, küçükhanımı hemen uyandırmasını rica etti; Marya Aleksandrovna'nın duymaması için, onu usulca uyandırması için yalvarıyordu. Bir an sonra Zina, yüzü sapsarı, bitkin bir halde çıktı. Kadın ayaklarına kapanarak ağlıyor, hasta oğlu Vasya'yı gidip görmesi için yalvarıyordu. Bütün gece çok fenaymış, belki sabahı çıkaramayacakmış. Ağlayan kadın, Vasya'nın, ölüm döşğinde vedalaşmak istediğini söylüyordu. Aralarındaki geçmişin kutsalılığı adına yalvarıyor, gelmezse kahrolarak öleceğini

söylüyordu. Hastanın dileğini yerine getirmek, yakalanan mektuplara, uygunsuz ilişkilere ait bütün eski düşmanca söylentileri doğrulamak demekti; yine de Zina hemen davrandı. Annesine haber vermeden mantosunu sırtına alarak kocakarıyla yola çıktı. Kentin öbür ucunda, en tenha bir kenar mahalleye koşarak gidiyorlardı. Issız bir sokakta, köhne, eğri büğrü, toprağa batmış gibi bir evceğizin önünde durdular. Her yandan karla örtülü kulübenin pencereleri birer ince yarık halinde görünüyordu.

İçeride ufak, basık, havasız bir odada kocaman ocaktan artakalan boş yerde, boyasız bir tahta karyola duruyordu. Pestil gibi incecik bir döşekte bir eski kaputla örtünmüş bir genç yatıyordu. Yüzü solgun, ıstıraptan bitkindi, gözleri ateşten parlıyordu; elleri birer değnek gibi incecik, kuruydu; güçlkle, hırıldayarak soluk alıyordu. Vaktiyle çok yakışıklı bir delikanlı olduğu belliydi, ama hastalık güzel yüzünün ince çizgilerini bozmuştu. Her veremli, daha doğrusu ölmek üzere olan her insan gibi, onun da yüzüne korkusuzca, acımadan bakmak mümkün değildi. Bir yıldır hemen hemen şu son âna kadar Vasenka'sının dirilmesini bekleyen ihtiyar annesi, onun bu dünyada kalıcı olmadığını anlamıştı artık. Şimdi başucunda kollarını kavuşturmuş, kuru gözleriyle bakıyor, bakmaya doyamıyordu. Birkaç gün sonra canından çok sevdiği Vasya'yı yoksullar mezarlığındaki donmuş toprağa, kar yığınları altında bırakacağını bildiği halde, buna bir türlü inanamıyordu. Ama Vasya o anda ona bakmıyordu. Süzölmüş, ıstıraplı yüzüne derin bir sevinç ve huzur yayılmıştı. Hastanın yattığı bir buçuk yıl boyunca gece gündüz hayalinden çıkaramadığı sevgilisi işte sonunda karşısındaydı. Tanrı'nın meleği gibi, ölüm saatindeki gelişinden onu affettiğini anlıyordu. Zina, ellerini sıkıyor, başında ağlıyor, gülümsüyor, güzel gözleriyle okşuyordu onu. Ölmekte olan gencin ruhunda artık geri

gelmeyecek anıları canlandı. Hayat, sanki ayrılmanın bütün acılığını tattırmak için mutsuz hastanın kalbinde yeniden alevlendi.

“Zina,” diyordu, “başımda ağlama, üzülme, yakında öleceğimi hatırlatma bana, ne olursun! Sana hep şu anda baktığım gibi bakacağım, ruhlarımızın tekrar birleştiğini, beni affettiğini hissedeceğim, eskisi gibi ellerini öpeceğim ve belki farkına varmadan öleceğim. Zayıflamışsın sen Zina’cığım! Meleğim benim, ne kadar şefkatle bakıyorsun bana... Benimle nasıl alay ettiğini hatırlıyor musun? Hatırlıyor musun?.. Ah Zina, senden af dilemiyorum, olanları hatırlamak bile istemiyorum çünkü. Sen belki beni affettin, ama ben kendimi asla affetmeyeceğim Zina’cığım! Uzun, uykusuz, korkunç gecelerim oldu Zina; o gecelerde, bu yatakta çok, pek çok şey düşündüm ve ölmemin daha iyi olacağına inandım. Vallahi daha iyi!.. Hayatta yerim yoktu Zina’cığım.”

Zina ağlıyor, hastayı susturmak ister gibi ellerini sessizce sıkıyordu.

Hasta devamla, “Niçin ağlıyorsun meleğim,” dedi. “Öleceğim için mi, yalnız bunun için mi?.. Ama benden başka her şey çoktan öldü, çoktan gömüldü. Benden daha akıllısın, kalbin daha temiz olduğu için fena bir adam olduğumu biliyorsun. Beni hâlâ sevebilir misin? Kötü, boş bir insan olduğumu bildiğini düşünürken ne acı çekiyordum, bilsen! Ah sevgilim, bütün hayatım hayallerden oluşmuştu. Yaşamıyordum, durmadan, sürekli hayal kuruyor, insanları küçümsüyordum, ama insanlara karşı neyimle gururlandığımı kendim de bilmiyordum. Kalbimin temizliğiyle mi, duygularımın soyluluğuyla mı?.. Hem bunların hepsi yalnız hayaldeydi, Shakespeare’i okuduğumuz zamanlardaydı Zina... Gerçekteki temizliğimi, duygularımın yüceliğini gösterdim işte!..”

“Bırak,” dedi Zina, “bırak bunları canım. Böyle değil-di bu, gereksiz yere mahvediyorsun kendini!”

“Niçin susturuyorsun beni Zina, beni affettiğini biliyorum; belki çoktandır affettin. Ama beni tanıdın, ne mal olduğumu anladın. Beni üzen bu işte. Sevgine layık değilim Zina! Sen gerçek hayatta da dürüst, yüksek ruhluydun: Gidip annene benden başka kimseyle evlenmeyeceğini açıkça söyledin, sözünün eri olduğun için yapacaktın bunu. Ya ben, ben?.. Biliyor musun Zina’cığım, ben o sıralar, benimle evlenmek için neler feda edeceğini anlamıyordum bile! Bana varmakla belki kendini açlıktan ölmeye mahkûm ettiğini anlamıyordum. Ne mümkün, aklımın köşesinden bile geçirmiyordum bunu! Bildiğim tek şey: Sen büyük (yani gelecekte büyük) bir şairle evlenecektin... Düğünümüzü geciktirmek için gösterdiğin sebepleri anlamak istemiyordum; sana eziyet, sitem ediyor, küçümsüyor, baskı yapıyordum, sonunda o bildiğin mektupla tehdit ettim seni. O anda bir alçak bile değil, sadece mendeburun biriydim! Ah, kim bilir o zaman nasıl aşağılıyordun beni... Yo, ölmemde isabet var. Bana varmayışın çok iyi oldu. Özverili oluşunu zerre kadar anlamayacaktım, hayatını zehir ederek yoksulluğumuzun acısını senden çıkaracaktım; yıllar boşu boşuna geçecekti. Sonunda, hayatta bana köstek oldun diye, belki de senden nefret etmeye başlayacaktım. Böylesi daha iyi. Şimdi hiç olmazsa döktüğüm acı gözyaşları kalbimi temizledi. Ah Zina’cığım, ne olur az da olsa sev beni, eskiden sevdiğin gibi sev! Şu son saatimde... Sevgine layık değilim, biliyorum ama... meleşimsin benim!”

Hasta bunları söylerken Zina, hıçkırıklarla ağlayarak birkaç k z onu susturmaya çalıştı. Ama Vasya dinlemiyordu; ille içini dökmek istiyordu. Tıkanarak bo uk, hırıltılı bir sesle güçlükle konuşmaya devam ediyordu:

“Benimle karşılaşmamış olsaydın, sevmeseydin beni, yaşardın,” dedi Zina. “Ah niçin, niçin birbirimize rastladık!”

“Yo, ölümümde kendini suçlu tutma sevgilim. Her şeyde yalnız ben suçluyum. Hep onuruma aşırı düşkünlüğüm! Romantizm!.. Şu anlamsız öykümü tam olarak anlattılar mı sana Zina? Önceki yıl burada, mahkûmlar arasında azılı, canavar bir herif varmış. Ama ceza çekme zamanı gelince dünyanın en pısırık adamı oldu. Hastaların cezalandırılmadığını bildiği için şarap getirtmiş, tütünle kaynatarak içmiş, ciğerleri parçalanana kadar kan kusmuş. Hastaneye yatırılmış; birkaç ay sonra veremden gitmiş... Meleğim, ben de o gün... hani o mektuptan sonra, o mahpusu hatırladım... kendimi yok etmeye karar verdim. Veremi neden seçtiğimi söyleyemem. Ama öyle sanıyorum ki, Zina’cığım, bunda bile baygın, romantik saçmalıklara başvurmadan yapamadım. Ne de olsa, o sıralar; yatağında veremden ölürken beni bu hale getirdiğin için senin de dövünüp ıstırap çekeceğini, yanıma gelip dizlerime sarılarak af dileyeceğini aklımdan geçiriyor, bunu pek hoş buluyordum. Ben de seni affediyor, kollarının arasında ölüyordum... Saçma şeyler, değil mi Zina’cığım?”

“Aklıma getirme Vasya, açma bunları. Hiç de öyle değilsin... Hadi başka şeylerden, iyi, mutlu günlerimizden söz edelim.”

“Üzgünüm canım, onun için söylüyorum. Bir buçuk yıl görmedim seni. İçimde ne varsa dökmek istiyorum. Seni düşünmediğim tek bir an olmadı, tatlı meleğim benim! O zaman hakkımda düşündüklerini değiştirmek için neler yapmazdım! Yakın zamana kadar öleceğime inanmıyordum. Birden yıkılmadım, uzun süre göğüs hastalığı çekerek gezdim. Aklıma ne gülünç olasılıklar geliyordu. Örneğin, birdenbire büyük bir şair oluyor, eşi görülmemiş bir manzum eseri, ‘Yurt Anıları’nda yayımlamayı kuruyordum. Onda içimi, bütün duygularımı dökecektim. Böylece nerede olursan ol, her zaman yanında olacaktım, her an şiirlerimle kendimi hatırlatacaktım sana... Hayallerimin en tatlısı da: Sen, iyice ölüştükten sonra, ‘Yo, düşün-

düğüm kadar kötü adam değilmiş o!' diyecektin. Pek anlamsız değil mi Zina'cığım; saçma, değil mi?"

"Hayır, hayır Vasya, hayır!"

Zina hastanın göğsüne yaslanarak ellerini öpüyordu.

"Bütün bu sürede nasıl kıskandım seni bilsen! Evlendiğini duysaydım ölürdüm belki. Peşine gözcüler taktım, sokakta pusu kurup adım adım izlettim seni. (Başıyla annesini göstererek) Hep o kollardı. Mozglyakov'u sevmiyordun, değil mi Zina'cığım?.. Ah biricik meleğim benim! Söyle, öldükten sonra hatırlayacak mısın beni? Hatırlayacağını biliyorum, ama yıllar geçtikçe kalbin soğur, ruhun kışa girdikçe unutursun beni Zina'cığım!"

"Hayır, hayır, asla. Hiç evlenmeyeceğim ben! Benim tek sevgilim sensin."

"Her şey ölür Zina'cığım, her şey, anılar bile.... O yüce duygularımız da... Yerine ağırbaşlılık gelir. Niye yakınlım. Yaşıyorsun, gününü gün etmeye bak, mutlu ol. İçinden gelirse başkasını sev; ölenle ölünmez. Yalnız, seyrek de olsa, hatırla beni; kötü şeyleri hatırına getirme, affet bunları, aşkımızda iyi şeyler de vardı Zina'cığım! Ah o ne tatlı, geri gelmez günlerdi!.. Beni dinle meleğim: Akşam gurup saatini severdim ben. Ara sıra o saatte an beni... Hayır hayır!.. Neden öleyim?.. Ah yeniden hayata kavuşmayı ne kadar isterdim şimdi! O günleri hatırlar mısın Zina? Bahardı, güneş ıslı ıslıldı, ortalık çiçek doluydu, çevremiz bayram şenliğindeydi sanki... Ya şimdi... Bak, bak!"

Zavallı, kupkuru eliyle buz tutmuş donuk pencereyi gösterdi. Sonra Zina'nın ellerini kaparak gözlerine götürdü, acı acı ağlamaya başladı. Hıçkırıklar hasta göğsünü parçalıyordu.

Bütün günü sıkıntı içinde, ağlayarak geçirdi. Zina elinden geldiği kadar avutmaya çalışıyordu, ama o da azap içindeydi. Hastaya, onu unutmayacağını, onu sevdiği gibi kimseyi sevmeyeceğini söylüyordu. O da inanı-

yor, gülümseyerek ellerini öpüyordu, ama geçmişe ait anılar dayanılmaz acı veriyordu ona. Bir gün öylece geçti. Telaşa düşen Marya Aleksandrovna, belki on kere adam gönderdi, Zina'dan kendini çevrenin gözünde büsbütün düşürmemesi için eve dönmesini istiyor, yalvarıyordu. Karanlık basınca korkudan aklı başından giden Marya Aleksandrovna, Zina'nın ayağına gitmeye karar verdi. Kızını öteki odaya çağırarak eline ayağına sarıldı. "Bu son darbeden" kendini esirgemesi için yalvardı durdu. Zina, annesinin yanına çıktığı anda kendisi de hastaydı, başı ateşler içinde yanıyordu. Annesini dinliyor, söylediklerinden anlam çıkaramıyordu. Sonunda Marya Aleksandrovna, derin bir üzüntü içinde ayrılmak zorunda kaldı. Zina, hastanın evinde kalacağını söylemişti. Bütün gece başucundan ayrılmadı. Ama Vasya gitgide fenalaşıyordu. Sabah, hastanın o günü çıkarması mümkün görünmüyordu. İhtiyar annesi çılgına döndü; durumu anlamıyor gibi dolaşüyor, oğluna içmek istemediği ilaçları veriyordu. Koma uzun sürdü. Hasta artık konuşmıyor, göğsünden sadece kısık hırıltılar çıkıyordu. Son dakikasına kadar Zina'ya bakıyor, gözleriyle hep onu arıyordu. Işığı seçememeye başlayınca titrek eliyle yoklayarak Zina'nın elini tutup sıkırmak istiyordu. Kısa kış günü sona eriyordu. Güneşin veda ışığı küçük odanın buz tutmuş tek penceresini yaladırlarken hastanın canı, bitkin bedeninden ayrılarak ışığın peşinden uçuverdi. İhtiyar kadın ellerini dizlerine vurarak sevgili oğlunun ölü bedenine kapandı.

Sonsuz bir kederle, "Onu sen mahvettin, kara yılan," diye Zina'ya bağırdı. "Hain canavar, sen öldürdün onu!"

Ama Zina söylenenlerin farkında değildi. Ölünün önünde sanki delirmiş bir halde duruyordu. Sonunda üzerine eğilerek kutsadı, öptü ve hızla odadan çıktı. Gözleri yanıyor, başı dönüyordu. Duyduğu ıstırap, geçirdiği uykusuz iki gece onu aklını kaybedecek hale getir-

mişti. O anda bütün geçmişinin kalbinden koptuğunu, yeni, korkunç, tehditler dolu bir hayatın başlamakta olduğunu duyar gibi oldu. Sokakta on adım ilerlemeden Mozglyakov, yerden bitmiş gibi karşısına çıkıverdi. Onu orada beklediği besbelliydi.

Hava henüz tamamen kararmadığı için telaşla çevresine bakınarak, ürkek bir fısıltıyla, “Zinaida Afanasyevna,” diye başladı. “Kuşkusuz bir eşeğim ben... Yani şu anda artık eşek değilim, çünkü ne de olsa şerefli bir insana yakışır şekilde hareket ediyorum. Ama yaptığım eşeklik yüzünden pişmanım. Sözlerimi şaşıyorum galiba ama... kusura bakma Zinaida Afanasyevna, bu iş bazı nedenlerden böyle oldu...”

Zina onu bilinçsiz bir bakışla süzdü, ses çıkarmadan yoluna devam etti. Yaya kaldırımın ikisinin yan yana yürümesi için dardı, Zina da duvara çekilip yer vermediğinden Pavel Aleksandroviç aşağı inmek zorunda kaldı. Zina’nın yanında koşar adımlarla yürüyor, başını çevirip çevirip yüzüne bakıyordu.

“Zinaida Afanasyevna,” diye devam etti. “Düşünüp taşındıktan sonra, razı olursanız size evlenme teklifimi tekrarlamaya karar verdim. Her şeyi, bütün rezaleti unutup affetmeye hazırım. Ama bir koşulla: Burada kaldığımız süre içinde her şey aramızda kalsın. Siz bir an önce buradan ayrılırsınız; ben de sessizce peşinizden gelirim. Kimseye duyurmadan, تنها bir yerde nikâhımızı yapar, hemen Petersburg’a geçeriz; hatta aktarmalı posta arabasıyla gideriz... Bunun için yanınıza ufak bir bavuldan başka bir şey almayın. Ne dersiniz, razı mısınız Zinaida Afanasyevna? Çabuk yanıt verin, burada bekleyemem, bizi birlikte gören olmasın.”

Zina ses çıkarmadı, ama Mozglyakov’a öyle bir baktı ki, öteki o anda her şeyi anladı, şapkasını çıkararak selamladı, ilk sokağa sapıp kayboldu.

“Garip doğrusu,” diye düşünüyordu. “Daha dün bu kadar duyguluydu, baştan aşağı kendini suçluyordu... Günü gününe uymuyor onun, besbelli!”

O sırada Mordasov’da olaylar birbirini kovalıyordu. Bu arada acıklı bir olay da oldu: Mozglyakov, prensi otele yerleştirmişti, adamcağız o gece çok hastalandı. Mordasov’lular haberi sabah aldılar. Kalist Stanislaviç, hastanın başından ayrılmıyordu. Akşama doğru Mordasov’da ne kadar doktor varsa toplanarak bir konsültasyon yaptılar. Davetiyeler Latince yazılmıştı. Ama Latince bile para etmedi, prens kendini iyice kaybetmiş, sayıklıyor, Kalist Stanislaviç’ten şarkı söylemesini rica ediyordu. Bir ara perukalardan söz etti, bir şeyden ürkmüş gibi bağırdı. Doktorların teşhisine göre, prens, Mordasov’lu dostlarının konukseverliğinden bir mide iltihabına yakalanmış, bu da başına vurmuştu. Manevi sarsıntılar, durumunu büsbütün kötüleştirmişti. Son olarak, prensin ömrünün çok daha önceden sona ermesi gerektiği için bu kez yüzde yüz öleceğine karar verdiler. Yanılmadılar da, zavallı ihtiyarcık üçüncü gün akşamüstü otelde ruhunu teslim etti. Ölümü Mordasov’lular üzerinde büyük etki uyandırdı. İşin bu derece ciddiye varacağını beklemiyorlardı. Hepsi henüz yıkanmadan, giydirilmeden duran ölünün bulunduğu otele üşüşmüş, ahlara vahlara, birtakım gevezeliklere başlamışlardı. Sonunda başlarını sallayarak, “mutsuz prensin katilleri”nin aleyhinde atıp tutmaya başladılar; tabii hep Marya Aleksandrovna ile kızını kastediyorlardı. Hepsi bu rezalet yüzünden kötü söylentiler çıkabileceğinden, hatta ta uzaklara yayılacağından söz ediyordu. Daha neler neler söyleyip durdular! Mozglyakov o sırada telaş içinde her yana yetişmeye çabalıyordu, sonunda başı döndü. Zina ile görüşürken o haldeydi zaten. Durumu gerçekten zordu. Prens kente getiren, otele yerleştiren oydu; şimdi ölüsünü ne yapacağını, nasıl, nereye

gömmesi gerektiğini, kime haber vereceğini bilemiyordu. Ölüyü Duhanovo'ya mı götürmeliydi? Üstelik ölenin yeğeni sayıldığı için sayın ihtiyarın ölümünden sorumlu tutulmaktan da ödü patlıyordu. Ürpererek, "Petersburg çevresinde bir yayılırsa tamam!" diye düşünüyordu. Bu konuda Mordasov'luların hiçbirinden fikir almak mümkün değildi. Nedense hepsi de korkmuş, ölüden neredeyse kaçarak Mozglyakov'u hazin bir yalnızlık içinde bırakmışlardı. Ama durum birdenbire değişti. Ertesi sabah erkenden kente bir yabancı geldi. Bütün Mordasov ondan söz etmeye başladı. Gelenin Bolşoy Caddesi'nden valiye gidişini, gizlice pencere, kapı aralıklarından seyrediyor, esrarlı bir halle aralarında fısıldaşıyorlardı. Vali Piotr Mihayloviç bile korkmuş gibiydi, bu gelen konuğu nasıl karşılayacağını bilemiyordu. Gelen, havalide oldukça tanınmış Prens Şçepetilov'du, ölen prensin akrabasıydı. Oldukça genç, otuz beşinde, albay apoletleri, yaver kordonuyla gösterişli biriydi. Kordonlarını görünce Mordasov memurlarının hepsini dehşete varan bir korku aldı. Emniyet amiri tam anlamıyla kendini kaybetti; oldukça asık suratla prene giderek kendini tanıttı. Çabucak yayılan haberden Prens Şçepetilov'un Petersburg dönüşü Duhanovo'ya uğradığı, orada kimseyi bulamayınca hemen Mordasov'a geldiği öğrenildi. Mordasov'da ihtiyarın ölümüyle ilgili dedikoduları duyunca şaşkına döndü. Vali gereken açıklamayı yaparken bocalıyordu. Aslında Mordasov'da herkeste bir suçluluk havası vardı. Gelenin yüzünden hoşnutsuzluk okunuyordu. Oysa mirasa konduğuna göre somurtması için neden yoktu.

Prens Şçepetilov işi ele aldı, Mozglyakov için tasını tarağını toplayıp bu gerçek yeğenin karşısından sessizce silinmekten başka çare kalmamıştı.

Prens cenazesini dinî bir tören yapmak için manastıra kaldırdılar. Gelenin emirleri, kısa, kesin, soğuk, ama

kıbar ve nazikti. Ertesi gün bütün kent, yas ayini için manastıra toplandı. Bayanlar arasında Marya Aleksandrovna'nın da kiliseye gelip tabutun önünde diz çökerek, yüksek sesle af dileyeceği gibi anlamsız bir söylenti yayıldı; sözde yasa gereğiymiş bu. Kuşkusuz hepsi boş çıktı. Marya Aleksandrovna kilisede görünmedi. Şunu da söylemeyi unuttuk: Zina'nın eve döndüğü akşam annesi apar topar köye taşınmaya karar vermişti. Bundan sonra kentte kalamazlardı artık. Çekildiği köşeden kentteki söylentileri merak ve kaygıyla izliyor, Prens Şçepetilov hakkında bilgi toplamak için adam gönderiyordu. Heyecandan humma nöbetine tutulmuş gibiydi. Manastırdan Duhanovo'ya giden yol, köy evine bir *verst* bile yoktu. Böylece Marya Aleksandrovna, penceresinden, manastırdaki yas ayininden sonra Duhanovo'ya giden cenaze alayını çok rahat seyredebilmişti. Tabut yüksek bir arabaya konmuştu; cenazeyi kentin kapısına kadar bir sürü araba izliyordu. Bembeyaz karlı yolun ortasından duruma yakışan bir ağırlıkla ilerleyen cenaze arabası uzun zaman bir karartı halinde görünmeye devam etti. Ancak, Marya Aleksandrovna fazla bakamadı, pencereden çekildi.

Bir hafta sonra kızını, Afanasi Matveyiç'i alarak Moskova'ya göç etti. Bir ay sonra, Mordasov'da Marya Aleksandrovna'nın köy eviyle kentteki evini sattığı duyuldu. Böylece Mordasov kenti bir numaralı hanımefendisini temelli olarak kaybediyordu! Bu da çekiştirmesiz olmadı. Örneğin, köy evinin Afanasi Matveyiç'le birlikte satıldığını iddia edenler çıktı.

Bir-iki yıl geçince Marya Aleksandrovna hemen hemen unutuldu. Dünya öyledir zaten! Gerçi bazı söylentilere göre Bayan Moskaleva yeni bir köy satın alıp başka bir ilin başkentine taşınmış, tabii orada da herkesi eline avucuna almıştı. Kızı Zina hâlâ evlenmemişti, Afanasi

Matveyiç de... Ama bu söylentileri tekrarlamaya değmez, aslına pek uygun değil çünkü.

* * *

Mordasov tarihçisinin birinci bölümünün son satırını bitireli üç yıl oldu. Öyküme yeni bir olayı eklemek için defterimi bir daha açacağımı kim tahmin ederdi! Konuya hemen gelelim. Pavel Aleksandroviç Mozglyakov'dan başlayacağım.

Mozglyakov, Mordasov'dan sessizce ayrıldıktan sonra doğruca Petersburg'a gitti, orada kendisine önceden vaat edilmiş bir görev almayı becerdi. Kısa zaman sonra Mordasov'da olanları unuttu, Vasilyevski Ostrov'da, Galertnaya Limanı'nda eğlenceye, serüvene daldı. Yüzyılın gereklerinden hiçbirinden geri kalmıyordu; âşık olmuş, evlenme teklifi yapmış, bir kere daha reddedilmişti. Bu başarısızlığını hazmedemeyerek hem sebatsızlığından hem can sıkıntısından başka bir memuriyet istedi. Ya tefiş için ya da başka bir amaçla uçsuz bucaksız yurdumuzun en uzak bölgelerinden birine giden bir kurulda görev aldı. Kurul, ormanlar, çöller arasından geçen yolculuktan sonra hedefine başarıyla ulaştı. Başkentte oturan genel valiyi görmeye gittiler. Bu uzun boylu, kuru, görünüşü sert, savaşlarda aldığı yaraların izleriyle, göğsünde iki yıldız ve boynunda haç nişanı taşıyan bir generaldi. Gelen kurulu azametli, resmî bir tavırla kabul ettikten sonra, hepsini o gece karısının isim günü şerefine verilen baloya davet etti. Pavel Aleksandroviç çok sevindi. Petersburg'dan getirdiği elbisesini giyerek (kılığına herkesin parmak ısıracağına emindi!) büyük salona çok serbest bir halle girdi. Ama bir sürü yüksek rütbeli üniformalıyı, yıldız nişanı takmış fraklıları görünce birden bozulur gibi oldu. Genç ve çok güzel olduğunu işittiği genel valinin karısını

selamlaması gerekiyordu. Pavel Aleksandroviç, oldukça cakalı bir tavırla kadına yaklaştı ve şaşkınlıktan donakaldı. Karşısında muhteşem bir balo kılığıyla, elmaslar içinde, gurur, ihtişam dolu Zina duruyordu. Pavel Aleksandroviç'i tanımadı. Kayıtsız bakışı, ona önem vermeden, yüzünden kayarak başka birisine geçti. Mozglyakov, şaşkınlık içinde bir yana çekilirken genç bir memura çarptı. Delikanlı, genel valinin balosunda olmanın şaşkınlığı içindeydi. Pavel Aleksandroviç, bu gençten oldukça meraklı şeyler öğrendi. Genel vali, iki yıl önce "uzak bölge"den Moskova'ya gidişinde evlenmiş. Aldığı kız çok zengin, son derece yüksek bir ailedenmiş... "Müthiş güzel, hatta bir numaralı güzeldir; yalnız son derece kibirli, ancak generallerle dans eder..." Baloda bulunan buralı ve dışarıklı generallerin sayısı dokuzmuş... Valinin hanımının en yüksek sosyeteden, fevkalade akıllı olmakla birlikte asla kızının sözünden dışarı çıkmayan bir annesi varmış. O da burada oturuyormuş. Vali, karısını taparcasına severmiş!... Mozglyakov, Afanasi Matveyiç adını anacak oldu, ama "uzak bölge"de onun adını duyan yoktu.

Biraz kendine gelen Mozglyakov, salonları dolaşmaya başladı. Birinde, elinde çok süslü, pahalı bir yelpazeyle Marya Aleksandrovna'yı gördü. Bayan Moskaleva dördüncü sınıf yüksek bir memurla hararetli bir konuşmaya dalmıştı. Çevresini dalkavuk tipli birkaç kadın sarmıştı. Marya Aleksandrovna, hepsine son derece güler yüzlüydü. Mozglyakov cesaretini toplayarak kendini takdim etti. Marya Aleksandrovna birdenbire hafifçe irkildi, sonra hemen toparlandı, Pavel Aleksandroviç'e tanışıklık göstermek lütfunda bulundu, Petersburg'lu ahbablarından söz açtı, neden Avrupa'ya gitmediğini sordu. Mordasov'u, sanki böyle bir yer dünyada yokmuş gibi, hiç ağzına almadı. Sonunda, Petersburg'da en tanınmış prenslerden birinin adını söyleyerek sağlığını sordu; Mozglyakov

böyle birini tanımıyordu bile. Marya Aleksandrovna, bundan sonra yanına gelen, ak saçlarıyla sakalı mis kokan, yüksek rütbeli bir memura dönerek Pavel Aleksandroviç'in varlığını bir anda unuttu. Mozglyakov, şapkası elinde, dudaklarında alaycı bir gülümsemeyle tekrar büyük salona döndü. Kendini nedense incinmiş, hatta hakarete uğramış hissediyordu. Dans etmemeye karar verdi. Bütün gece boyunca üzgün, dalgın bir tavırla yüzünden Mephistopheles'vari gülümsemesini eksik etmedi. Güzel bir pozda, sütunlardan birine yaslanarak (salon sanki bilerek sütunlarla donatılmıştı) baló süresince birkaç saat aynı yerden Zina'yı bakışlarıyla izledi. Yazık ki bütün becerileri, harikulade pozları boşa gitti. Zina adamın hiç farkında değildi. Sonunda Mozglyakov hırsından çatlayacak gibi oldu. Uzun zaman ayakta durmaktan sızlayan ayaklarıyla, karnı zil çalarak (ıstırap çeken bir âşığa yemeğe kalmak yakışmazdı ya) dayak yemiş gibi bitkin bir halde eve döndü. Unutulmuş geçmişini hatırlayarak uzun zaman uyuyamadı. Ertesi gün dışarıda bir memuriyet açıldığını duyunca hemen başvurdu. Kentten ayrılırken neredeyse rahat bir nefes aldı. Ucu bucağı görünmeyen ıssız ova göz kamaştırıcı bir kar örtüsü altında ıslıl ıslıldı. Ta ufukta ormanların karartısı beliriyordu.

Kızgın atlar, kar bulutları kaldırarak çingirak sesleri arasında uçarcasına yol alıyordu. Pavel Aleksandroviç, düşünceye daldı, sonra hayal kurmaya başladı, sonunda mışıl mışıl uyudu. Üçüncü durakta uyandığı zaman dinlenmişti, dipdiriydi; düşünceleri bambaşkaydı artık.

